

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

JULEN

IDÄN

1929

R. Högfeldd

Pris 15

Mazetti

CHOKOLAD
är utsökt delikat

Mazetti
DINER-PRALINER

GULD MEDALJER:
LONDON, PARIS, BERLIN, ROM,
MADRID, BRUXELLES, BORDEAUX,
STOCKHOLM, HELSINGBORG

IDUNS JULNUMMER 1929

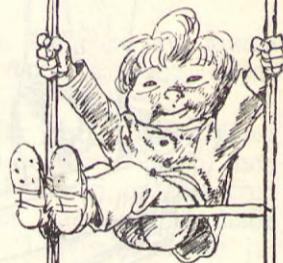
INNEHÅLL:

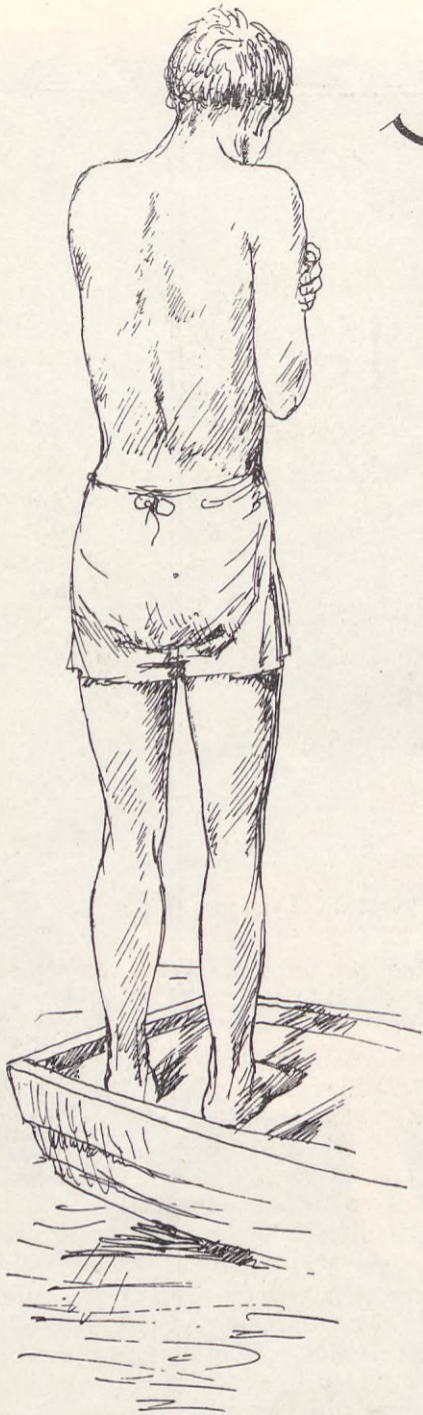
■■■■■■■■■■

Dykaren av Per Hallström. — *Boken i stugan* av Prins Wilhelm. — *Brev från Fridas skald, minnen och episoder* ur Birger Sjöbergs liv av Ernst Norlind. — *Figurerna*, dikt av Berit Spong. — *Ny kliché* av Vagabonde. — *Vår kronprinsessa* med specialbilder för Iduns julnummer av Jæger, hovfoto. — *En tankeresa* av Fanny Alving. — *En nästan modern flicka* av Anna Lenah Elgström. — *Hur ljuvt att dö*, dikt av Daniel Fallström. — *Roms kvinnor* av Annie Akerhielm. — *Önskestolen* av Rudolf Värnlund. — *Morgondagen glittrar över Åsa* av Jeanna Oterdahl.

■■■■■■■■■■

Konstnärlig utstyrel:
ROBERT HÖGFELDT.

DYKAREN

vid möte med någon gammal bekant från skoltiden.

Nu står det hela för mig så här:

Han hade kommit i ett förtvivlat läge, intrasslad i skulder, utan plats och med föga utsikt att få någon i Stockholm eller i hemlandet överhuvud, och han såg ingen annan väg för sig än att ge sig ut i vida världen. Han tycks ej ha haft anhöriga eller åtminstone inga som kunde ge honom hjälp längre, och för att lösa problemet om reskassa var han hänvisad uteslutande till den vänkrets som fört honom dit där han var. Överläggningarna blevo just ej nyktert kloka, men de fingo flykt och fart under det nöjesliv som fortsatte trots alla svårigheter. Så blev den plan, man stannade vid, rätt fantastisk: Isidor måste skenbart lämna livet och fordringsägarna, men han skulle just genom denna procedur få medel att ta sig fram till utlandet, för att där okänd börja på nytt i idel härlighet. Det fanns bara ett sätt att förena dessa två saker, nämligen att en av vännerna tog ut en försäkring på Isidor, och att denna sedan försvann genom en olyckshändelse — ingenting annat än drunkning var därvid att tänka på, ty försvinnandet måste vara fullständigt och spårlost. Förloppet måste ordnas så, att katastrofen ej kunde tydas som självmord, ty en livförsäkring omfattade den tiden aldrig denna risk. Det var nödvändigt att ha flera vittnen till händelsen och däribland åtminstone ett som kunde tala med fullkomligt äkta saktöhet och övertygelse.

Planen blev mer och mer vittomfattande och krävde, som alltid i denna värld, ett litet driftkapital. Detta hopsamlades i hela kretsen, och uppoffringarna kunde göra anspråk på belöning. Det blev till ett slags bolag som med Isidor delade vinsten av hans död. Försäkringssumman togs därför rätt rundligt till för dåvarande förhållanden. Ehuru det var Isidor på vars förmåga det egentliga avgörandet berodde, var det snart nog icke han som var huvudpersonen, utan den i laget som hade mest viljekraft och pondus, samma person som tog ut försäkringen. Det var en fetlagd och mörk extraordinarie i något verk, med stark basröst och smeknamnet Pompejus.

Denne Pompejus hyrde på eftersommaren tillsammans med Isidor i skärgården en liten stuga och en stor eka, och till detta hem samlades över söndagarna alla vännerna med buteljorkor och kräftor. Då var det fest och munterhet, men vardagen upptogs av Isidors övningar i långdykning. Han hade ingen särskild

lätthet för idrotten, men Pompejus gav råd och föredöme och kommenderade honom till allt längre ansträngningar. Dess- emellan fick han flämta ut och värma sig i solen eller i en filt, när det var gråvåder. Han blev fort nog som en urlakt sill, men Pompejus gav honom ingen pardon, och var dag dök hans vemodiga huvud upp en smula längre bort från utgångspunkten. Läraren höll även skarp utkik på att han höll sig så djupt, att icke simriktningen skulle kunna följas med blicken. Framstegen värderades av alla de sammansvurna, och man letade sig även till den plats som var lämpligast för slutuppvisningen. Hade Isidor använt blott hälften så mycket flit i sitt arbete på fasta landet, skulle han aldrig ha behövt överge detta; så tänkte han själv allt oftare men höll inne med dylikt klenmod. Hos kamraterna, som bara badade för nöjes skull blev stämningen alltmer gossaktigt yster och bekymmerslös. De magrade icke alls, ja de lade till och med på hullet i sina förhoppningar om välstånd på hans bekostnad. Han märkte själv detta med en viss bitterhet, men vad han gett sig in i måste dock fullföljas. Förresten fick han beröm och extrasupar, när han frös. Ibland drucko alla punsch, trampande vatten och sjungande, så gott det gick, och när de lagt in glaset i båten, lyfte de sig med ett grepp i dess kant och sjöngo riktigt bra, simmande fram, likt tritoner kring Cytheræas snäcka med Isidor buren i triumf i fören. Hela deras tilltag andades då oskuld och natur, och i själva verket föll det även eljes ingen av dem in, att det hade någon betänklighet. Ungt folk måste leva, och ett försäkringsbolag — även med ett vackert mytologiskt namn — var något fullkomligt abstrakt, som man ej behövde känna mänskligt för. Vad Isidor beträffar, skulle han också leva, tyvärr långt borta från dem, men säkerligen i frid och fröjd. De höllo mer och mer av honom och firade honom med tal vid kräftmiddagen. Ibland blev det rätt underliga tal, ty retorik skenar lätt i väg med tankarna, och det kom ansatser till gravoration i den högstämda hyllningen av hans framtidsutsikter. Isidors vänkänslor kunde då kallna åtskilligt, men trots detta måste han snart i vattnet igen och anstränga sig. Så lutrades han i sin mån i sin sent påkomna plikt-trohet.

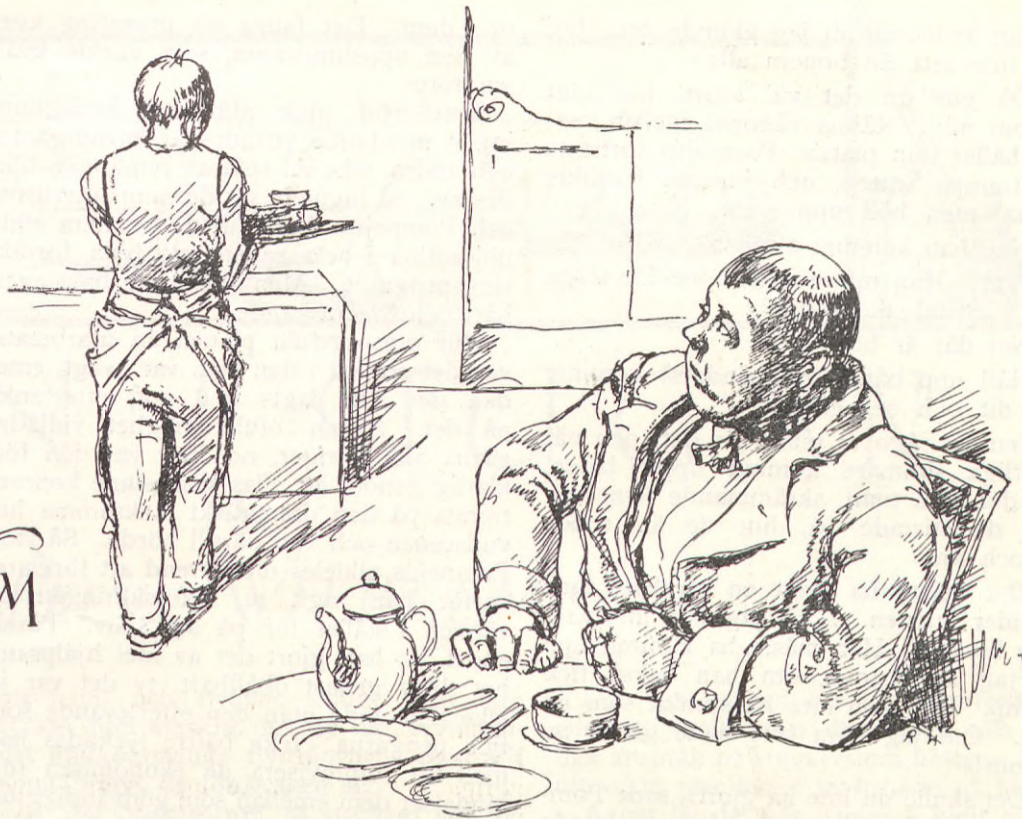
Första söndagen i september skulle planen utföras, och sent på lördagskvällen vidtoges de sista anordningarna. Där Isidor, i skydd av en utskjutande klippta på fastlandsstranden, skulle dyka upp ur dju-

MITT MINNE AV HONOM FRÅN skolan är otydligt, ty det var långt avstånd mellan oss i fråga om klasser och ännu längre i fråga om år. Jag har bara ett intryck från morgonbönera av ett rätt vackert sömnigt ansikte, ett lockigt gråblont hår och en medelstor vek gestalt, alltsammans med en prägel av artistisk läggning, möjligen musikalisk. Kanske kom dock denna föreställning lika mycket av hans romantiska förnamn: Isidor.

Om han bragte det till studentexamen, innan han försvann ur min synkrets, vet jag icke; när jag något år senare hörde talas om hans rätt uppseendeväckande öden, fick jag ej heller reda på mera, än att han haft någon plats i affärsvärlden och misslyckats och kommit på vill-samma vägar. Så gjorde mer än en av dessa äldre kamrater, dem vi pojkar betraktat med respekt och avund, när de mogna och färdiga lämnade skolans mödor för att i lugn skörda frukten av dessa ute i livet. Själva det egendomliga slutet på hans äventyr hörde jag omtalas i min klass, men där förblev det mycket dunkelt. Omsider, när lång tid hade gått, spredos från de närmast invigda en del deltaljer i historien, som även nådde mig

Av

PER HALLSTRÖM

pet för att börja ett nytt liv, måste det ligga kläder i beredskap åt honom. Av hans eget förråd kunde de icke tas, ty saken kunde leda till undersökningar, om den blev misstänkt; därför fick han nöja sig med en gammal kostym efter Pompejus. Den befanns vid provningen vara för stor, och Isidor med sin intressanta blekhet tog sig komisk ut i dess ymniga rödbruna veck, men detta stod icke till att hjälpa. Stämningen växlade förresten genast till uppsluppenhet, när plaggen fördes till gömstället. Hela truppen smög fram likt indianer på krigsstråt, i spetsen Pompejus med en blindlykta, vid vars sken han på utsedd ort konstaterade att allt var tillstädes.

»Men om det nu blir dagg», sade Isidor. »Allting blir vått.»

Pompejus fann honom klemig. »Än se'n! Du själv är ju också våt då.»

»Ja, just därför. Det blir inte trevligt.»

»Vid det laget är du ju civilt död; vad kan du som sådan ha för anspråk på trevnad. Dött folk muckar aldrig.»

»Ja, det kan du säga, som blir av med en sån förbannad kostym. Se'n köper du en ny.»

»Det gör du också, Isidor. I Hamburg.» — Dit skulle hans kapital sändas, med alla nödiga försiktighetsmått för att han skulle kunna hämta det. Inför sådana utsikter blev han glad igen och deltog i skrattet åt sig själv som en tillrättavisd avliden. I denna ton av galghumor firades sedan den sista festen.

Dagen därpå, när det opartiska vittnet kom med förmiddagsbåten var hela kretsen otadligt korrekt, ty så var han, utvald just därför och för sin föga snabbtänkta natur. Han var en bekant till Pompejus, son av en högre ämbetsman, och studerade juridik; — en mycket hederlig gosse, men en så kallad dödbock, den ingen skulle ha önskat som gäst för hans egen skull. Därtill var han närsynt, ett värdefullt drag vid olyckshändelser i badet, eftersom pince-ne'n där måste läggas bort.

Nu fann han sig vara bland idel själskamrater och trivdes gott. Det dracks

helt måttligt vid frukostmiddagen och talades idel förnuft. Han fick berätta om sina tentamina och imponerade allmänt; de andra talade om sitt arbete och sina framtidsutsikter, förträffliga för varenda en. Detta gällde även Isidor, som just fått säker utsikt till bankplats, onämnt var. Till denna lyckönskades han i ett tal, det sista i raden av många söndagsuppbyggelser, men av helt ny karaktär, vibrerande av tillit till hans borgerliga dygder. Han var för rörd att svara. Han var överhuvud förströdd och nervös, och när det blev fråga om att gå i vattnet hade han ingen lust. Detta hörde till rollen, men han spelade så bra, att det blev mödosamt att få honom med i båten.

Dit kom han emellertid och satt omsider och klädde av sig, men det gick långsamt för honom. Man plumsade och frustade redan runt omkring, medan han med vemodigt smekande omsorg lade hop sina kläder. De simmande förde esomoftast båten upp mot vinden till den bestämda punkten, men dessemellan lekte de som vanligt, ja ännu mer pojkaktigt yrt. Deras blanka kroppar lyst mot sol och vatten, ögonen tvättades barnsligt blåa och rena, och rösterna fingo en särskilt stark och munter klang, där de studsade mot vågorna. Livet kunde icke se ljusare, lättare och oskyldigare ut, än det gjorde, när Isidor stod naken i fören och tog sin överblick. Men för honom var det som en hotfull dröm, och han kände sig fången i det slags förlamning som så ofta i drömmen hindrar var rörelse till flykt.

Pompejus klängde sig upp i båten och kom fram till honom, ropande ögonvittnet efter sig; nu skulle det avgörande ske, innan någon kraft hann spillas.

»Är du äntligen färdig», sade han.

Isidor hatade hans feta och ludna kropp och skulle ha velat slåss med honom om sin rätt att dröja i den vanliga tillvaron. Men detta odjur till vän var mycket starkare än han, och därtill förkroppsligade han ett numera oundgängligt öde. I alla fall sökte han väcka hans medlidande.

»Det är visst fasligt kallt i vattnet.»

»Tvärtom. Friskt och härligt. Ge dig i, du!»

»Men jag är inte säker på att kunna dyka så långt i dag», viskade Isidor sorgset.

»Det måste du, för fan!» Även dessa ord viskades fram, men de ljödo med ett slags klockklang i öronen, en dov, djup klang, fylld av allt vad vattnet hade hemskt och farligt. I detsamma var juristen så nära, att intet vidare fick sägas dem emellan. »Nu ska du se Isidor dyka; han är styvast i det, men han gör sig rar.»

Juristen stirrade närsynt och förväntansfullt. Han hade ett vänligt leende, utsägligt slätt och dumt av vattnet som rann ned utför ansiktet. Nu var det honom Isidor hatade värst, medan han drog in långa andetag för att samla det nödiga förrådet av luft. Själva denna luft smakade bittert.

»Se, hur han gör, och lär dig. Se, hur han tar spjärn mot kanten nu! Se en så'n båge han gör, spänd i varje sena! Och så: ett, tu tre!» Isidor var van vid denna exercis och lydde instinktivt. Vid slutkommandot böjde han sig framåt med uppräckt armar och händer som tycktes bönfalla. Så sköt han nedåt, likt en sten som slår nack. »Storartat», sade juristen. »Han är som borta med ens, och knappast en fläck efter honom.»

»Det är just knuten. Se nu, vem som kommer längst, han eller jag.» Även Pompejus försvann i djupet, med rikning åt nästan motsatt håll; stora bubblor be-tecknade hans väg och fjättrade åskådarens blick. När hans blänkande och svarta huvud dök upp, band han genast blicken igen vid sin egen.

»Var det inte långt», flämtade han.

»Mycket. Vad kan det vara?»

»Räkna vågorna mellan oss, så få vi se se'n.»

Juristen räknade vågorna så gott han kunde, men höll upp mitt i. »Och den där andra», sade han, »hur långt kom han?»

»Isidor? det skulle du ju hålla reda på.»

»Jag är ledsen att jag glömde det. Jag har inte sett till honom alls.»

»Då gör du det väl snart, här utåt bakom mig. Räkna vågorna mellan oss; jag håller min plats.» Pompejus fortsatte att trampa vatten, och juristen försökte räkna, men höll upp igen.

»Nej, han kommer aldrig.»

»Prat! Han måste vara uppe för länge se'n. Bland de andra?»

»Nej där är bara tre.»

»Håll upp båten mot vind, så kommer jag dit och ser efter.»

Men de sågo ej mera för det, och när samtliga simmare kommit upp i båten, var det bara tomt, skrämmande tomt vatten, de stirrade på, hur de än rodde av och an.

»Det måste ha skett en olycka», sade omsider juristen. »Och jag som inte vaknade honom! Han måste ha kommit upp ett tag åtminstone, om han också fick kramp. Han kan inte ha sjunkit som en sten. Om jag bara inte hade glömt av honom!»

»Det skulle du inte ha gjort», sade Pompejus. Men han var den enda, som kunde njuta av det bistra skämtet, och icke heller han länge. Alla blevo lika oroliga som det oinvigda vittnet, att Isidor kunde ha försvunnit på allvar. Den spelade hemskheten i upptåget blev verklig för dem, ty ett var säkert: den stackars vännen fingo de aldrig se mera. Att detta skulle kännas bittert, hade de i sin lek icke ett ögonblick tänkt på; nu fick fantasien en obetvinglig inriktning på det värsta.

All ovisshet skulle skingrats, om de kunnat se efter i fall kläderna lågo kvar i gömstället eller ej, men detta kunde ej ske, förrän det blev mörkt, och förresten hade de fullt upp att göra med att fara till länsmannen och anmäla olycksfallet. Även traktens befolkning måste bådast upp till efterforskningar — en kinkig sak, ty om kläderna hittades, var spelet fördärvat. Därvidlag blev det dock ingen omedelbar fara, ty alla sakförståndiga voro vissa om att liket förts långt bort med ström och vind.

Sent på natten fastställde de, att kläderna voro borta, men nu voro de så uppjagade, att icke ens detta gav lugn. Någon kunde ha varit där och tagit dem som god pris, i synnerhet, som det låg pengar i en ficka och frestade oärligheten. Även i bästa fall, om Isidor nu hade dem på sig och vid detta laget sprungit sig varm och hunnit långt bort, var det hela på något vis olycksbådande, bland annat genom minnet av hur sorgligt han tagit sig

ut i dem. Det fanns nu ingenting kvar av den uppsluppenhet, som väckts kvällen förut.

Emellertid gick allt efter beräkning, ingen misstanke yttrades av myndigheter och andra, icke ett spår av rymlingen hördes av. Så lugnade sig de sammansvurna, och Pompejus skred till det numera enda nöjsamma i hela saken, att lyfta försäkringspengarna. Men där kom bakslaget, hårt och överraskande.

Hur omsorgsfullt planen än utarbetats, var det ett led i den som var svagt, emedan det icke lagts ned nog eftertanke på det. Sådan ofullkomlighet vidlåder gärna alla intriger, och här var den förklarlig genom att allas skarpsinne koncentrerats på den dramatiskt tacksamma huvudscenen och vad därtill hörde. Så stod Pompejus aldeles oförberedd att förklara, varför han tagit ut livförsäkringen på vännen i stället för på sig själv. Påståendet att han gjort det av idel hjälpsamhet, blev genast ohållbart, ty det var ju icke den döde utan den efterlevande som fick pengarna. Icke bättre lyckades han med att improvisera de ekonomiska förbindelser dem emellan som nödvändiggjorde en så ansevärd tilltagen säkerhet. Han hade icke ens svart på vitt för de utlägg, han verkligen gjort, ty ingen hade tänkt på dylikt lapprä — med utsikter till en skatt att dela. Återstod blott det sällsamma faktum, att en fullkomligt omotiverad livförsäkring så gott som genast följdes av dödsfallet. De väckta misstankarna kunde ha blivit av allra svåraste art, om ej olyckshändelsen varit så publik och haft åtminstone ett så fullkomligt otadligt åsyna vittne som den unge juristen. Det blev den hjälp man fick av honom, och den var icke liten, men även med minne av all den förnöjelse, hans närvaro berett, var resultatet otillfredsställande. Om Isidors egen oskuld, hur fast han än själv trodde på den, kunde han icke övertyga försäkringsherrarna. En fällande bevisning för bedrägeri kunde de väl ej åstadkomma, men pengarna fingo de, i betraktande av sakens dunkelhet, behålla, tills full visshet om dödsfallet förelåg.

Det blev aldrig någon visshet av för någondera parten. De invigda fingo från mellanhanden i Hamburg ingenting annat höra, än att Isidors besök uteblev; från honom själv uteblev varje meddelande. Detta kunde naturligtvis förklaras genom att han ur tidningar erfarit, hur saken stod, och icke vågade att ge det ringaste livstecken, men det kunde också betyda, att det verkligen var förintelsen han dykt ned till. Det sista blev vad vännerna i sin bedrövelse stannade vid. Redan dessför-

utan voro de hårt drabbade genom de förluster de gjort, ty förlagskapitalet till sommarens nöjen och till Isidors första reskassa hade de alla bidragit till med lånade pengar som måste betalas igen. Nu kom därtill den bittra orättvisan, att de hade sanningen på sin sida, och ingenting alls fingo för det.

För dem alla blev det ystra upptåget till ett skakande minne, och de hade ingen riktig glädje längre av aldrig så blått vatten med strålande sol på. De fingo till och med en slags skräck för det, var gång de läto locka sig till bad. De sågo Isidor för sig, skakad av inre köld och med vemod i dragen, lutad ut över djupet och så med ens försvinnande däri. Det var som slutet på allt vad muntert var.

Värst blev det för Pompejus, ty det vanrykte, han kommit i, tvang honom omsider att söka sin framtid i Amerika, dit han alls ingen lust hade att fara. Efter flera hårda år där fann han sig en gång på en tarvlig restaurang uppssad av en liten jäktad och dyster man med gråa lockar som tycktes honom bekant för oändligt länge sedan — kunde det vara Isidor? Han nämnde hans namn på försök, men utan att ens se på honom sköt mannen hans tallrik på bordet och svarade på engelska: »det finns inte här; jag trodde det var fläsk och böner, ni beställt.»

»Ja», sade Pompejus, »men heter inte ni Isidor?»

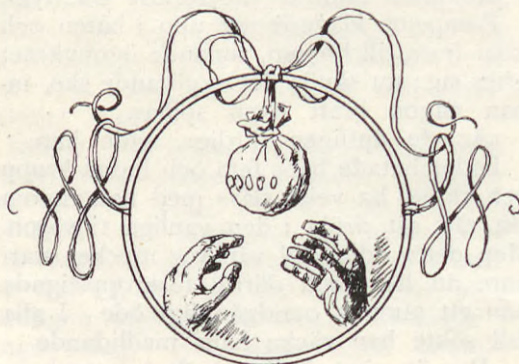
»Skulle aldrig falla mig in», sade mannen. »Vad är det ni vill?» Hans blick riktades nu på gästen med ett icke blott alldeles främmande utan även fientligt uttryck, men i alla fall var det något i den som stärkte Pompejus i hans förmodan.

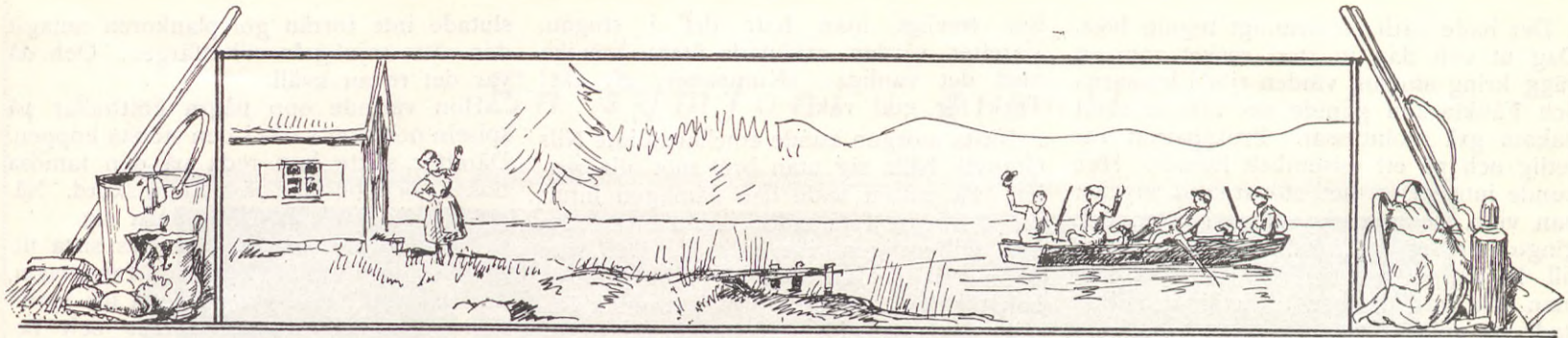
»Förlåt, jag tog er för en gammal vän.»

»Har aldrig haft några vänner», sade den obekante och linkade vidare med sin bricka.

Nu var Pompejus nästan säker på, att det var Isidor, men upptäckten att denne utfört sin flykt, och att han själv icke hade en annans död på sitt samvete, beredde honom ingen glädje. Det var alltså slutet på äventyret, det var vad Isidor hade dykt upp till, efter att ha försvunnit i den ljusa friska fjärden hemma. Och själv var han icke bättre därnär. Han hade knappt en slant över till drickspengar, och det enda som förnöjde honom var, att en annan uppssadare kom och tog mot den. Detta visade, att det verkligen var vännen, han haft för sig, och att denne känt igen honom, men det besparade honom en förnyad spöksyn ur det förflutnas lätt-sinniga munterhet.

Per Hallström

BOKEN I STUGAN

Av
PRINS WILHELM

STUGAN LÄG LÅNGT BORTA I obygd.

Gamle brukspatronen hade för länge sedan låtit uppföra den. Jakten var god runt omkring och dessutom hade man en vidsträckt utsikt över landskapet. Sjöarna lågo som mörka ögon i en jättes ansikte där hår och skägg voro skogar och rynkorna blånande åsar och skumma dalar. Mitt i porträttet stack näsan upp. Det var Fällklacken, ett kallt, nästan runt berg som hade något av fjäll över sin rakade skult.

Hit brukade man bege sig regelbundet två gånger om året. Först under högsommaren någon vecka, då både fru och barn fingo följa med, det var nyttigt för hälsan, menade brukspatronen, att byta luft och komma ifrån bruksgårdens rök och järnhaltiga vatten. Sedan for han upp själv en gång till hösten med sina jaktkumpaner för att knäppa en hare i skogen eller några ripor på berget. Då gick det lustigt till. Hornen ekade, skotten knalade och när aftonen kom satt man kring det väggfasta bordet och lät sig väl smaka.

Ja, nog hade brukspatronen och hans vänner det gott, det är visst och sant. Man drog iväg med stora korgar bräddfylla av allsköns läckerheter. På gården hemma var alltid ett förskräckligt stök dagarna innan man gav sig av, det var så mycket som skulle packas och stuvas ner. Grytor och kastruller, knyten och bleckaskar, våta, torra och klubbiga varor. En särskild flakvagn, lastad med alla dessa läckerheter, skickades i förväg till sjön och sedan blev det att ro över i flera vändor, klövja genom skogen och så sätta alltsammans på båt igen innan man var framme. Det blev ett styvt dagsverke bara det. Slutligen skulle hela härligheten packas upp igen, sängkläderna vädras, golven sopas och spisröret sotat, innan stugan stod färdig att ta emot besöket.

Att se till allt detta var Malenas lott. Myndig och kavat stod hon i köket innan avfärden, pigorna sprungo som yra höns under hennes manhaftiga kommando, kastrullerna fräste och själv fräste hon ikapp med dem. Inte ens någon av herrskapet vågade sig in vid dylika tillfällen. De blevo helt sonika avsnästa, ty packningens och uppbrottets ande hade farit i människan. En skatt var hon, det var inte tu tal om annat, men en tempera-

mentsfull och rivande skatt. Fast inte tyckte hon särskilt om de där regelbundet återkommande flyttningarna med allt extra bestyr de förde med sig.

— Att brukspatronen, så gammal han är, inte kan sluta upp med å leka och prutta i horn för en uschel harpalts skull, det är då för galet, brukade hon mullra för sig själv. Man skulle tro han var rent tokiger.

Men aldrig föll det henne in att klaga när någon hörde på. Och när hon väl rustat upp stugan och stod där i dörrn och neg när herrskapet steg ur båten var hon idel solsken igen. På gården var hon född och inte skulle brukspatronen någonsin behöva märka vilket slit som låg bakom bäddade sängar, skurade golv eller nykokt potatis. Ty hon var en av gamla stammen, som åtog sig allt och också gick i land med det. Visst kunde hon sköta både fyra och fler personer alldeles ensam om det gällde, hade det så varit mitt inne i Sahara. Bara hon fått sin kaffesurra med samt övriga åstadkommander som behövdes. Det var hennes eget patenterade uttryck för möjanger.

Till vistelsen i stugan hörde också att man skulle skriva sina mer eller mindre romantiska intryck i en bok. Vers eller prosa kvittade lika, huvudsaken var att där stod något. Det var en gammal sedvänja som brukspatronen höll på och på så sätt fick han en slags dagbok över allt som hänt däroppe: hur många har rar man skjutit och om rödingen nappat bra, om Karl-Gustaf på Fors bommat, Petter i Storånger tagit tre eller fyra jakt-snapsar samt om Nils Granvik snarkat på natten. Men dessutom utgjöt man sig i högstämda ordalag om hur trevligt man haft det och hur vacker platsen var. Nils framhöll idyllen, han var idealist och en smula poet. Petter prisade maten i rungande dityramber och Karl-Gustaf på Fors behaget att på ett otvunget sätt umgås med en viss Diana i urskogen, vilken person han likväl endast kände till namnet och dessutom hade en ganska oredig föreställning om. Alla tre slogo därefter sina kloka huvuden samman och smäckte ihop ett kväde till värden, vilken kvitterade artigheten genom några mustiga strofer till sina gästers ära. De slutade ofelbart med samma rader:

"Kumpaner, giv akt! Hit vår längtan trår.
Tack för god vakt. Vi räkas nästa år!"

Det var varken särskilt formfulländat eller originellt men det fyllde alla rimliga anspråk på stugvers om hösten. Samt uttryckte precis vad man hade på hjärtat.

Annat lät det när damerna varit där på högsommaren. De måste naturligtvis också klämma ur sig något, i det fallet var caput familias obevekligt. Värst hade brukspatronessan det, faktiskt bar det henne emot att hålla i en penna ty hon hade en viss svårighet att koncentrera tankarna. Emellertid löste hon problemet genom att hemma skriva av en strof ur Viktor Rydberg som hon sedan med sin petiga stil fäste på journalens solkiga blad. Agata, den äldsta, svärmade för Fröding medan Anna-Lisa skrev helt självständiga små poem. Hon var kär i bruksbokhållaren och med anledning härav gick det naturligtvis helt lätt att skalda. Senast hade hon faktiskt överträffat sig själv — åtminstone i egna och Agatas ögon — när hon präntade:

"I furuskogens sköte
där bör man stämma möte
vid fågelsång med den, som är
ens hjärtas hjärtanskär.
Ensam slår mitt hjärta,
tung är sorgens smärta,
Hvi kommer du ej hit
att plocka liljan vit?"

Hon hade visserligen fått bannor av mamma efteråt för att hon uttryckt sig så pass dunkelt, att man skulle kunna misstänka det något opassande vore fördolt bakom orden, men brukspatronen hade gnuggat händerna och menat att där fanns i stället fröet till en ej obetydlig skaldisk begåvning.

Man tänkte och skrev om den ljuva tillvaron, om frihet från hushållsbestyr, representationsplikter och bolagsstämmor. Om sina egna små bekymmer och glädjeämnen, om vilan och lugnet långt bort från en jäktande värld. Man steg upp i otta, var ute hela dagen med matsäck och kom hem när det föll sig. Ibland tidigt, ibland sent. Men alltid stod maten på bordet, det låg rena servietter vid tallrikarna och sedan väntade de prydligt bäddade sängarna. Det var ett riktigt trolleri hur allt kunde bli så där pyntat och hemtrevligt i ett navs. Vilken möda det i själva verket kostat Malena tänkte man blott sällan på. Så bortskämd hade man blivit och tog därför resultatet som den naturligaste sak i världen.

Det hade varit en ovanligt regnig höst. Dag ut och dag in stod rusket som en vägg kring stugan, vinden tjöt i knutarna och Fällklacken gömde sin rakade skult bakom grå molntussar. Brukspatron var retlig och på ett miserabelt humör. Han kunde inte gå ut med stövarna så mycket han ville, de tappade spåret i vätan och gingo ner sig i kärren. Det blev att ta till kortlapparna i stället. Och så satt man ofta från morgon till kväll och dunkade sin eviga vira.

Malena hade ett fasligt schå att vara alla till lags. En ville ha kaffe, en te. Den tredje drack bara pilsner och brukspatron själv blev inte vid skapligt lynne, förrän han fått sin varma konjakstuting. Svårt var det också att hålla snyggt i stugan med alla våta kläder och nersmorda skodon. Ty då och då gingo ändå kumpanerna ut och kommo hem surare än förut. Både ut- och invärtes. Då blev det att torka strumpor och kalsonger framför spiseln så man nått och jämt kom åt kastrullerna därbakom, stövlarna måste fettas och golvet sopas efter all lera och myrvälling man dragit in. Hos Malena i köket luktade det surt, linolja och fläskos om vartannat. Hon passade grytorna, diskade, sopade, smorde, borstade och bäddade i ett. Sist av alla kröp hon till kojs, innan någon av de andra ens tänkt på att dra den första morgongäspen var hon redan på benen och gjorde opp eld. Undra på om hon tyckte det var knogigt. Ryggen värkte, benen kändes tunga, hon var inte så ung längre som när hon första gången för tjugo år sen dragit hit.

Sex av de sju dagarna hade redan gått, uppbrottet nalkades. Då klarnade det plötsligt på kvällen. Fällklacken blev åter synlig och rusket blåste till fjälls med en tilltagande sunnan. Och med den blåste också misshumöret bort. Nästa morgon badade stugan i sol och jägarerna fingo brått att dra till skogs med hundar, gevärd och brännvinspluntor i väskorna. När man återvände till middagen stod glädjen högt i tak. Tre harar, en orrtupp och en tjäderhöna hade man med förenade ansträngningar lyckats förpassa till sällare jaktmarker. Karl-Gustaf skröt över sitt lyckade slängskott, Petter bedyrade att bättre slaktsup hade han aldrig smakat och Nils Granvik tänkte bara på en liten idyllisk tjärn långt inne i skogen, där han till den grad försjunkit i naturdrömmar att han inte sett Mickel räv som kom smygande utefter stranden förrän det var för sent. Brukspatron själv myste och rapade av idel belåtenhet över att slutet på sejouren blivit så lyckat. Nu hade man åtminstone vilt att komma med när det snart åter skulle bära av mot civiliserade trakter.

Vid kaffet kom den svåra stunden. Boken togs fram, man rev sig i huvudet, tuggade på pennan och smusslade i smyg med skrynkliga papperslappar där man gjort förberedande lyriska utkast. Enligt beprövade recept formades de vanliga schablonmässiga raderna. Alltså skrev Petter om helan, halvan och tersen, Karl-Gustaf om sin olyckliga kärlek till den sköna Diana, Nils om solens blänk i ett tjärnöga och alla tre samfält om

hur trevligt man haft det i stugan. Varefter värden avslutade årets krönika med det vanliga: »Kumpaner, giv akt! Tack för god vakt.»

Nästa morgon kunde emellertid inte Nils Granvik hålla sig utan bröt mot alla regler. På natten hade han nämligen hittat på ytterligare fyra rader till sitt opus, som han ovillkorligen ville ha med. Och som de inte fingo plats bredvid de andra skrev han till dem nedanför brukspatrons kläm-miga namnteckning. Så här lät det:

”O, denna underbara tid,
från gryning och tills kvällen skymmer,
en rosig dröm, en stilla frid
förutan sorger och bekymmer.”

Så drogo de fyra vännerna mot bygden. När båten gled bakom udden vinkade man ett sista farväl till stugan och Malena, som stod i dörren och neg. Hon måste ju vara kvar en dag för att göra i ordning och stänga för vintern.

Där gick hon nu i de tomma rummen. Resterna av frukosten stodo på bordet, sängarna voro obäddade, en del klädesplagg hängde ännu på sina krokare eller lågo vräkta i ett hörn. Det var så bekvämt att låta henne ta med sig vad som inte fick plats i kappsäcken. Handfaten voro fulla av löddrigt vatten, den öppna spiseln av aska och halvbrända pappers-tussar. På golvet lågo cigarrstumpar och på alla ljusmanschetter tändstickor. Ett batteri tomma vichyvattenflaskor på hyllan ovanför fönstret vittnade om en god och intensiv morgontörst, som vederbörligen släckts. I hennes eget rum, köket, var ett kaos av hinkar och lådor, tomma kon-servburkar och halvfulla plåtaskar, disk-trasor och fuktiga yllestrumpor.

Först småputtrade Malena vid tanken på allt arbete, som förestod, men småningom kom hon in i de vanliga tagen. Disken klarades i ett navs, smutsigt linne stuvades i en korg, matrester i en annan. Sängkläderna hängdes opp på snören under taket så att inte råttor eller andra skadedjur skulle komma åt dem, porslinet ställdes i sitt skåp, handfat och vattenkannor i sitt. Möblerna flyttades i ett hörn och sedan kom såpan och rotborsten fram. Malena skurade av alla krafter och

slutade inte förrän golvplankorna antagit den rätta mjukgråa silkesfärgen. Och då var det redan kväll.

Hon värmdde opp några köttbullar på spiseln och slog kaffe i den största koppen. Därefter sökte hon reda på den famösa boken, och började läsa årets skörd. Något roligt skulle hon väl unna sig.

När hon kommit till Granviks sista ut-gjutelse blev hon först ytterligt fundersam, därefter ond. Vad var nu detta för pjolt? »En stilla frid förutan sorger och bekymmer.» Hade hon haft någon frid, kanske? Hade hon inte tvärt om släpat som en slav från morgon till kväll? Och hade någon sagt så mycket som tack till henne för allt omak?

Hon greps plötsligt av en alldeles oersonlig oppositionslust, som krävde ett ut-lopp. Varför skulle bara herrskapsfolk ha rätt att sätta sina tankar i ord? Var inte boken gjord för alla, som bodde i stugan?

I översta byrålådan låg en penna, det visste hon. Ju mer hon tänkte på den dess starkare blev frestelsen. Innan hon rätt visste hur det gått till satt hon med den i handen och skrev. Det blev till en enda sned rad, full av kantiga bokstäver och meningslösa slingor som hon satte dit för att göra det hela vackrare. Och när hon fullbordat verket höll hon opp boken på armlängd för att se hur det tog sig ut.

Där stod:

Gud ske lof det är öfver för den här gången.

I vanlig ordning återvände hon nästa dag till bruket. Men hela vintern hade hon samvetskval. Hon tänkte på vad hon skrivit och att det naturligtvis inte alls gick för sig att låta det stå kvar. Innan herrskapet for opp nästa sommar skulle hon allt passa på att radera bort det.

Därför blev emellertid ingenting. En vacker vårväll samlades Malena till sina fäder och fick en stor krans på kistan av brukspatrons.

När denne sent omsider återvände till stugan i sällskap med en ny hushållerska visste han redan vad han mistat. Än tydligare blev det för honom sedan han funnit Malenas klätter i den famösa boken. Det stack liksom till någonstans i bröstet av en besvärlig ånger över att inte ha uppskattat gumman tillräckligt medan hon ännu fanns i livet.

Emellertid skrevs aldrig något mer i den journalen. Brukspatron tog boken med sig ner och införlivade den med gårdens arkiv. Han tyckte att bättre avslutning kunde den, trots allt, inte få.

Och där, på sin hylla, står den än i dag, i sitt slag en ärestod över Malenas temperament och hennes livsgärning i det tysta. Den sneda raden med de många krumelurerna var det sannaste, som någonsin skrivits i den stugan. Enkelt, rakt på sak och ur hjärtat. Därför skall den leva när alla de andra fadda och krystade poesiblo-mstren för längesedan vissnat och glömts.

Clwe!

En symfoni i grönt!

En av Wienermannekängerna vid Lejamagasinet modeparad å Konserthuset i en middagsklänning av flaskgrön satin romanee, som mottogs med stormande applåder.

Årets Julklapp!

Postsparbankens Presentkort

En trevlig och tilltalande form för
en penninggåva

Säljas å alla postanstalter i
önskade valörer från en till
hundra kronor. Gälla för in-
sättning å mottagarens post-
sparbanksbok.

Passar
bra

så väl vid fäst
som i vardagslag

Tutta Berntzen

Tutta Berntzen om OATINE.

Var har mamma lärt sej de? De' ä' "OATINE" det kan jag se.
— Det är den bästa crème som finns. Därför "OATINE" är min.

Kan varje kvinna bliva vacker?

icke alla äga de klassiskt regelbundna ansikt-
dragen, men alla kunna uppnå att bevara hu-
den fin, klar och vacker.

Varför

använda 9 av 10 damer dagligen
"OATINE"?

Därför

"OATINE" är extrakten av ren havre med
just de fina bitillsatser, som äro så oumbär-
liga för huden den är föda och näring, den
stimulerar samt verkar uppmjukande och ad-
stringerande. Vid en lätt ingnidning med
"OATINE" och avtorkning efter ett par mi-
nuter, avlägsnas allt det smuts och damm
som lagrat sig djupt inne i de många millio-
ner porerna. Och glöm inte att en ren hud
är den första förutsättningen för en frisk,
klar och vacker hud.

Ett gott råd

Undvik tvål och vatten i ansiktet och kom
ihåg den gyllene regeln, att huden bliver na-
rig, torr och grov vid bruket av olika slag
av crèmer, samt vid all överdriven behandling.
OATINE-SNOW är dag-crèmen, som gör
huden bländande vit och matt och är oumbär-
lig som underlag för

OATINE-PUDER

Tillerkänd 10 Grand Prix
och Guldmedaljer.

OATINE OCH OATINE-SNOW fås
överallt i burkar å Kr. 2:50 samt stor
burk med tredubbelt innehåll å Kr. 5:—.
I tuber å Kr. 1:25 och 2:50. I lyx-
förpackning till samma pris.

Tutta Berntzen

Begär uttryckligen

Oatine
och
Oatine
SNOW

Namnet är GARANTI för KVALITET.

Med varje förpackning följer bruksanvisning.
Följ denna noga. "OATINE" skyddar Eder
hud mot vår ostadiga väderlek.

Efter rakningen är huden ömtålig. Alla her-
rar böra därför använda

OATINE.

THE OATINE COMPANY A.-B.
London - Paris - Köpenhamn - Stockholm

BREV FRÅN FRIDAS SKALD

MINNEN OCH EPISODER
UR BIRGER SJÖBERGS LIV

Av
ERNST NORLIND

NÄR BIRGER SJÖBERG BÖRjade sjunga sina visor, befann sig hela världen i förtvivlan efter kriget. Exaltationen, den enda livsglädje man en lång tid känt, blev med ens slut. Fattigdomen kröp hemsk och förtärande in över hela Europa. De stora sjukdomsepidemierna krävde otaliga offer. Försoningen mellan de krigförande makterna tycktes vara omöjlig att åstadkomma. Mänskligheten levde i fasor, som den icke förut varit med om.

Konsten gav ingen lisa. Antingen var den uppkonstruerad, onaturligt kall eller också profetiskt flämtande. — Antingen skulle man förstå den genom en massa teorier, eller också skulle man skruva sig upp till ett hysteriskt plan för att nå den.

De flesta människor hade icke dessa möjligheter — de ville varken göra sig besvär med att utgrunda de problem, vilka voro förutsättningar för inträngandet i denna slags produktion, ej heller älskade de några uppskrivade, falska stämningar. De föraktade eller stodo främmande både inför den litteratur och den konst, som bjöds dem.

I denna tid inföll Sjöbergs diktning. Med ens fick man höra ett hjärtligt tonfall och en enkel melodi. Något som man kunde förstå utan att först behöva resonera sig till meningen i det som sades och sjöngs. Man fördes bort till ett soligt landskap, som man kände igen med hjärtats igenkännande, man träffade gestalter, blyga, vardagliga, vars tonfall man tyckte sig ha hört förr. Och man träffade ett skalkaktigt leende, en sällsynt uppenbarelse i en bister tid...

Skalden, som sjöng, hade hjärta.

Hans visitkort såg ut på följande sätt:

Birger Sjöberg
Järnhandelsbiträde och skald.
Träffas säkrast i hjärtat.

Ingenting kunde vara mera på pricken. Inte bara att han ur hjärtat meddelade sina poetiska ingivelser, detta var också hans ömtåligaste punkt. I och för sig ett vänligt och godlynt väsen som han var, stod han försvarslös gentemot yttervärlden och hans ensamma stunder voro säkerligen till det yttersta plågade av inbillade och verkliga kval. En dag var en sträckbänk av lidande för honom, och dödstanken sysselsatte honom för beständigt. Den, som kan hata och spy ut sin bitterhet över människorna har ett lätt liv jämfört

med den, som saknar mod att gå bröstganges tillväga. Tungsinnet släppte honom icke ens då han hade sina starkaste framgångar. En gång, när Sjöberg hade haft en stor succé, och hela salen befann sig i uppror och applåder, kom jag in till honom i artistrummet. Han hade lagt lutan ifrån sig och satt med händerna om huvudet. Då han märkte mig, sprang han upp, högg mig i knapphållet och sade: — Du — Mussolini, har du läst om Mussolini i tidningen i dag?

— Nej.

— Han står på toppen, snart börjar attentaten emot honom.

— Ja, det är ju att vänta.

— Där sa du det. Har du betänkt, i dag står jag på toppen, i morgon börjar attentaten.

— Så farliga som mot Mussolini kan de aldrig bli... och det är bäst att glädjas åt framgången när man har den.

— Det släpper ändå inte — ångesten släpper inte, jag kan inte förklara det — men det är ännu värre, när man står däruppe...

Han led i själva verket under ett mindervärdeskomplex, som aldrig tillät ho-

nom att se något märkvärdigt i sin diktning. Han såg alltid olycklig och generad ut, när han t. ex. åhörde ett hyllningstal. Han kunde bli alldeles pionröd. Märkte han däremot, att någon sade ett ord, som återspeglade djupa känslor, väckta av hans diktning, så blev han överlycklig. Och säkert var det just denna sida av hans väsen, som förde oss så nära samman. »Du är känslig som en seismograf för allt, som rör konst och poesi»... sade han en gång till mig, »tala mycket och ofta om sådant med mig.»

Denna mindervärdeskänsla plågade honom, som sagt, även när han stod på toppen av ära och rykte. Man kan därför begripa hur starkt han skulle ha lidit av den, innan han debuterat. Jag arbetade av alla krafter för att få honom att inse värdet av sångerna i Fridas bok, skrev brev och talade personligen med honom. Se här några rader ur ett brev från denna »förhistoriska» tid, som helt och hållet anger hans stämning:

»Käre Ernst Norlind! Du har visserligen förut sagt berömmande ord. Denna gång satte du mig i en flygande koffert, kring vilken jag såg solar och månar blänka. Du hissade mig i en gyllene korg upp på en blomsterfregatt. Du tog tvivlaren ur kolgruvan och sade: »Se här den gröna ängen.»

Men jag själv är egentligen så skeptisk, att det aldrig tycks gå av mig. Nog vet jag vem du är, och vem det är, som talar till mig, men tvivlet sitter så djupt i mig, jag är rädd — jag måste erkänna det. Samtidigt som jag hoppas att få fortsätta att sjunga och spela. Skulle jag lyckas med detta, får jag ju fortsätta. Vad är nu detta för en konstig drift att man tycker att sådant betyder hela livet. Varför är luften lättare att andas, och varför står man på en alp, när man sjunger något man själv tycker om att sjunga?

Visserligen säger Fridas ledsagare i en visa (efter att ha åhört en föreläsning om Livet och dess lagar av seminariektors Adolf Ljungfred):

Lusten att kvittra
som fågel i vaggande fur
likt sus och likt citta
den är av erotisk natur.

Men konstigt är det i alla fall. Jag har läst ditt brev flera gånger nu sedan jag kommit litet i ro. Vad du emellertid än må skriva, hur det än må gå, högmodet

skall väl icke få makt med mig, ty jag har glödande järn för sådana tigrar...»

Som alla ömtåliga människor hade han en läggning att efter ett sammanträffande i minnet förstora och förvanska ord och minspel samt göra sig ett lidande därav, alltid troende sig själv ha handlat dumt och oriktigt. Man kan begripa detta, då det gällde minnet av situationer, vilka väckt debatt eller kritiska konversationer. Men att han gjorde detsamma efter strålände konstnärliga upplevelser, visar hur ömtålig han var.

Se här ett mycket komiskt exempel, som jag skall illustrera med ett brev.

Olof Andersson och jag hade just avslutat en turné och befunno oss i Hälsingborg. Vi glädde oss åt att själva få se på en teater eller att få höra musik — eller möjligen en bio — vi som aldrig fingo vara med på några aftonunderhållningar. Det fanns intet att få se eller höra. Olle kom på idén att vi skulle söka upp Sjöberg. Jag fann saken omöjlig. Han höll just på med en bok, och jag visste hur strängt han isolerat sig. Uppriktigt sagt — jag var för blyg för att vilja föreslå något så otroligt.

Vi försöker, sade Olle. Ring Ramlösa.

Jag ringde och fick veta, att Sjöberg icke hade någon telefon, men att man kunde ringa till en hökare i närheten, om man ville få tag i honom.

Jag gjorde så. Fick svaret att Sjöberg aldrig svarade i telefon, men att de skulle eftersända hans hushållerska, om jag ville ha förmedlat något.

— Tack.

Efter några minuter kom svaret: om 25 minuter skulle hushållerskan komma till telefon.

Efter en kvart ringde det.

Det var alls icke hushållerskan, det var Sjöberg själv, träffad i hjärtat, som med andfådd röst sade.

— Kors är det ni! Välkomna!

— Ja, sade jag blygt, vi ville bara fråga om vi fick spela för dig ett litet slag, och sedan resa igen.

— Om ni får, kom hit och spela hela natten! Jag har just avslutat min bok, och vill gärna läsa litet för er.

En sådan tur.

Vi fick fatt i en bil — och efter mycket bråk — det var ofantligt dimmigt och mörkt — kommo vi fram till ett litet hus vid en väg, där skalden sades skola bo. Så snart vår bil signalerat, öppnades dörren och ut störtade skalden, rödstrimmig i ansiktet, som om han legat hårt inbäddad i dynor.

— Är du sjuk?

— Sjuk? Döende, döende! I morgon går boken till Bonnier. Så kan du begripa. Men nu är jag frisk igen... Stig in.

Vi stego in, skalden satte sig i en länstol och så spelade vi en av våra vackraste marscher.

— Vad finns det orkestrar för, sade han, när två fioler låta så fulltonigt...

Hans ansikte sken — han började tillfriskna redan vid vårt första musiknummer. Han var en genommusikalisk människa, och suggererades starkt av musik, särskilt av rytmsk och melodisk sådan.

Under en halvtimme spelade vi, medan ett behagligt slammer av tallrikar hördes i rummet bredvid.

Päta såg allt mindre ut som en man i själåtåget; vi fingo honom till och med att skratta upprepade gånger.

Plötsligen öppnades dörrarna.

Vilken syn för våra hungriga blickar. Ett bortdignande av rätter, flaskor stodo i mitten; hans vänliga hushållerska hade i sanning gjort sitt bästa för att vi icke skulle gå hungriga ifrån dem...

Då den första omgången — uppskivning med småvarmt — var förtärd, kom det fågel och till denna serverades en ganska het bourgogne.

Nu löstes tungans band på skalden. Han började att berätta om sin barndom och ungdom.

Jag har under ett 52-årigt liv träffat tvenne förstaklassberättare — den ene var Bengt Lidforss, den andre var Sjöberg. Hur olika voro de icke. Den ene med en makaber humor och med en intellektuell skärpa i sina historier. Den andre var strålände, varmhjärtad och spelade olika situationer med gester, dramatiskt eldig och suggererande. Man såg de människor framför sig, som han skildrade, inte bara scenen, utan själen bakom scenen. Något Bellmansartat, fint ironiskt och älskvärdt stannade kvar efter varje liten skildring. Hur oefterhärmliga voro icke hans gester, då han skildrade järnhandelsbiträdet, som snodde kikaren för ögonen för att få på kornet det märke, som skördemaskinen hade hos konkurrenten mittemot. Och de fina gesterna hos godtemplarkvinnorna, när de utbjödo lemonad. Han var, om någon, född berättare, och han glömde allt, när han skapade i den formen.

Supén tog inemot två och en halv timme. Sedan kom det en uppläsning av hans nya bok. Han fick mer och mer förtroende för den under tiden han läste. (Det var andra diktsamlingen).

Vi samtalade om detaljer i boken och skalden blev allt friskare.

Därefter tog Sjöberg, nu fullkomligt frisk, och sjöng litet till lutan. Han hade icke gjort detta på länge, men sjöng snart in sig.

Sedan spelade vi återigen några låtar och det var redan långt ut på morgonen, då vi bröto upp efter en afton, som vi aldrig glömma — fylld av generositet och skönhet, laddad av konstnärlig själfullhet till brädden. Vi reste, tacksamma

mot Gud och hela världen, men i synnerhet mot Sjöberg.

Efter denna afton kom följande förbluffande brev:

»När du och Olle Andersson vid jul-tiden glädde mig med ert besök, var jag egentligen på botten av trötthet, men blommade upp under er vänlighet. Inte kunde jag vara sådan jag velat vara (!) — inte ens, och fan anamma det, kom jag att tänka på en sillfrukost.

Men får jag tillfälle att bättra mig, så vill jag, vid Gudarnas skymning, också göra det. Så i mindre som i större ting. Så i ordsallat som i sillsallat...»

Eljest slog hans själs ömtålighet ut i en galghumoristisk självironi, som alla kände till, vilka umgingos med honom. Hans sista brev hade en egendomlig stämpel — en uppåtgående sol, ungefär som plakaterna på Zeniths margarin. Under-till stodo följande mystiska bokstäver: F. F. S. F.

De betydde: föreningen för Sjöbergs främjande. Det porträtt, som åtföljer denna uppsats, var åtföljt av ett brev, försett med en ritad gubbe, och innehöll följande rader:

Herr Konstnären och Fru
Ernst Norlind!

Föreningen för Sjöbergs främjande har på styrelsesammanträde beslutat att överbringa detta porträtt av Natursångaren Sjöberg till Eder att av eder gemensamt brukas.

Fotograferingen har något dröjt, ehuru beslutet därom är gammalt, och har dröjsmålet förorsakats av en del sångarturnéer, samt andra vidriga omständigheter. Enligt § 12 i föreningens stadgar, skall, som bekant, alltid sörjas för »att Sjöberg har ett välmående utseende». I förbindelse härmed har styrelsen velat avvakta en lämplig tidpunkt för att avtaga Sjöberg just när han är som fetast, och anser sig styrelsen icke utan skäl härutinnan ha lyckats briljant.

I förhoppning att ni alltjämt vill ägna föreningen edert kraftiga stöd ha vi äran teckna

F. F. S. F.

Styrelsen.

Tiderna före ett uppträdande voro alltid orostider, fyllda av beklämning och bristande själfförtröstan. Men veckorna innan första offentliga uppträdandet — inför Lunds studenter — voro katastrofala. Han beskrev sina känslor mycket drastiskt på följande sätt i ett brev av 13 februari 1923:

»I själva verket är jag rädd, men blev verkligen stärkt av Dina rader. Tänk, tänk ifall jag inte hörs. Om det blir som en skald säger: »En myggas sång är min lovsång, Gud.» Tänk om gitarren låter som en spyfluga mot ett fönster, och jag själv som en fil på en rostig lås i ett fjärran valv.

Tänk, ifall alla luta sig fram med handen bak örat, och tänk ifall jag plötsligt får höra en fräck maning från fonden: 'Högre!'

Och jag så icke orkar efterkomma maningen!!! Det blir ju som en dröm efter för myc-

F.F.S.F.

Kare Ernst!

Följetong -
aktiebrevet
Cervantes.
B. Sjöberg

Önskan tack för din
stora aktvårdhet med
brevet. Det kom just i
rätt ögonblicket min darrande,

Fragment av tackkort till Ernst Norlind från Birger Sjöberg.

ket kräfte, då man har bly i bena och tigrar i hälar!»

Studentaftonen blev emellertid en stor triumf. Det icke minst intressanta var, att hälften av publiken hade boken med sig och följde noga alla sångerna och deras skiftningar. Vid varje liten humoristisk antydan gick det en susning genom den överfyllda salen och applåder gav nogsamt tillkänna den tacksamhet, med vilken allt togs emot.

Det saknades icke folk, vilka spjånade emot — de tyckte icke att succén motsvarades av verkliga värden. Jag blev i tillfälle att försvara Fridasångerna mot en särskilt rebellisk herre och beskrev diskussionen i ett brev.

Handlingen renderade mig ett brev med en dikt...

22 dec. 1922.

Käre Ernst Norlind!

Ditt brev, som sprakade av rolighet, glädde mig ofantligt och jag ber nu få tacka dig för detsamma. Jag tycker mig se dig framför den allvarlige mannen, skickande emot honom hela troppar av ord, som springa och dansa, och hur offret blir allt mindre och mindre på stolen medan han ser dig växa och till slut fylla hela rummet; ditt ansikte lyser såsom av eld och en åska utgår av din mun.

Ja, förvisso är detta något, som kallas änglavakt, och jag kan aldrig tillräckligt tacka dig. Jag har gjort en vers med anledning av »fallet» och denna vers heter:

Fridas änglavakt.

Ingen konst för Frida uppå isen fara,
glimma med sin skridsko, mysa med sin mund!
Lägger fruset vassrör ut en liten snara,
strax kring henne flockas hulda väsens skara,
stödja när hon vacklar varje vådlig stund.
Friska vindar dura,
svart står uddens fura,
silvertäcket skiner, röd är himlens prakt...
Tanklös Frida dansar, fastän dödar lura,
obekymrad, glad, med talrik änglavakt.

Med mitt varma tack till din fru och dig själv för inbjudningen till Edert hem, när jag kommer till Lund, med tillönskan om God Jul och Gott nytt år till eder, tecknar

tillgivne
Päta.

Man skulle tycka, att frestelsen låge nära till hands för skalden för ett ekonomiskt utnyttjande av sin enastående succé, fattig och skuldsatt som han var. Han fick erbjudanden från alla håll, och publiktillströmningen var säkerställd. Det var ett starkt konstnärligt drag hos honom, att han icke föll för frestelsen. — »Jag bjuder aldrig ut Frida», sade han till mig en gång. I ett brev tar fruktan för att vulgarisera Frida sig ett mycket lustigt uttryck.

»Jag vill även nämna, att krögarn på 'Kastenhof' i Stockholm vill engagera mig. Detta är roligt. Jag ser mig själv på tribunen i biffuset, med av Bachus (stas visst annorlunda!) prickad näsa, litet fumlig i uttalet vedja till livsgledjen hos det glada Ståckhålm. Hej göbbar! Ha ni ångan åppe?»

*

Med åren samlade det sig till ett oroväckande oväder inom honom; han förlorade mer och mer kontakten med sitt glada och muntra jag. Hans brev bli allt

Finge Frida rätt...

(Reflektioner sedan Frida uttalat några ärdva, raka och goda tankar om livet efter detta.)

Finge min Frida rätt,
är döden ett bekymmer,
vilket likt ängslan nog
tör hava övergång.
Morgonen bräcker lätt
i samma stund det skymmer.
Just som vårt solsken dog,
det sken vid fågelsång.
Just som jag kved: "Jag dör",
drömmande jag mig rör,
svepande fram på ångar...
Strängar
vid vindstråk jag hör.

mera grubbelsjuka, och fastän han tydligt genomskådar sin sjukliga livssyn, så kan han ändå inte hindra tungsinnet att nalkas.

Och när han då söker efter stoff för nytt skapande, så finner han icke längre barndomens soliga syner utan journalistens kvalmiga tillvaro. Han kämpar en hård kamp med det materialet i en diger roman och i en tjock diktsamling.

De, som kände honom under denna tid, kunde då och då finna glimtar av den gamla världen. Han hade tydligen tänkt att utge en andra Fridabok, så snart han blev klar med det tunga stoff, som syssel-satte honom.

Hur mycket finns kvar av det han då tänkte utgiva? Innehålla hans efterlämnade papper någon Fridasång? Eller var det bara i vänners lag han kunde släppa sig lös och ge aningar om det kaotiska tillståndet hos en ny Fridadikt. Det gick till så här. Han satte sig vid pianot, började leka fram några ackord. Till sist kom det en fast melodi, enkel som en folkvisa. Denna började han nynna, och under tiden avbröt han med skälmaktiga förklaringar om den och den tongångens betydelse. Ett ofta återkommande tema rörde sig om de tre musketörerna. Särskilt Athos. Han skildrade humoristiskt denne mans olycksöde på grund av hans Bacchusdyrkan. Skildrade en del på vers, en del på prosa. Rätt som det var kom omkvädet: »Han var värst mot sig själv, han var värst mot sig själv»...

Man hade intrycket att det skulle varit mycket lätt att få en sak färdig, som musikaliskt redan var klar i melodien; det behövdes bara samling, gott humör och vila under ett par dagar för att få avsluta det hela.

Denna andra diktbok skulle bland annat innehålla »en Ängels tankar från ett moln». Även av dessa hörde jag några i kaotiskt tillstånd.

En enda sak var redan färdig, innan hans första uppträdande inför Lunds studenter. Denna finns i Kriser och Kransar. När kritiken över boken kom ut, tycktes

endast en eller två av pressmännen ha lagt märke till densamma. Den är en av svensk diktningens allra underbaraste ting. Något av Swedenborgs poesi vilar över densamma. Jag frågade skalden, om han kände till andeskådaren. Han svarade nekande. Då jag läste upp för honom en av Swedenborgs syner, blev han djupt gripen.

Endast en människa, för vilken livet varit ett djupt lidande, kan skildra döden på detta sätt, som den lugna hamnen.

Denna dikt har emellertid ursprungligen icke haft den form, som den fått i Kriser och Kransar. För det första visar inledningen till densamma, att den var avsedd för en ny Fridabok. För det andra ha de små ändringarna i den tryckta dikten gjort det hela trögare och mindre troskyldigt.

Så här lyder den i första manuskriptet, vilket befinner sig i min ägo och varav ett fragment ses i faksimil ovan:

Finge Frida rätt...

(Reflektioner sedan Frida uttalat några ärdva, raka och goda tankar om livet efter detta).

Finge min Frida rätt
är döden ett bekymmer,
vilket likt ängslan nog
tör hava övergång.
Morgonen bräcker lätt
i samma stund det skymmer.
Just som vårt solsken dog,
det sken vid fågelsång...
Just som jag kved: "Jag dör",
drömmande jag mig rör,
svepande fram på ångar...
Strängar
vid vindstråk jag hör.

Döden väl liknar då
trots skrämrels hvita lakan,
mildaste skymningsblund
i Juninattens gång.
Natt råder nog, men så
som vid midsommarvakan:
Bida en ringa stund,
och fåglar slå sin sång:
Svimming på huvudgård,
väckning till luftig färd.
Lågande längtan bara,
Klara
och strålande värld...

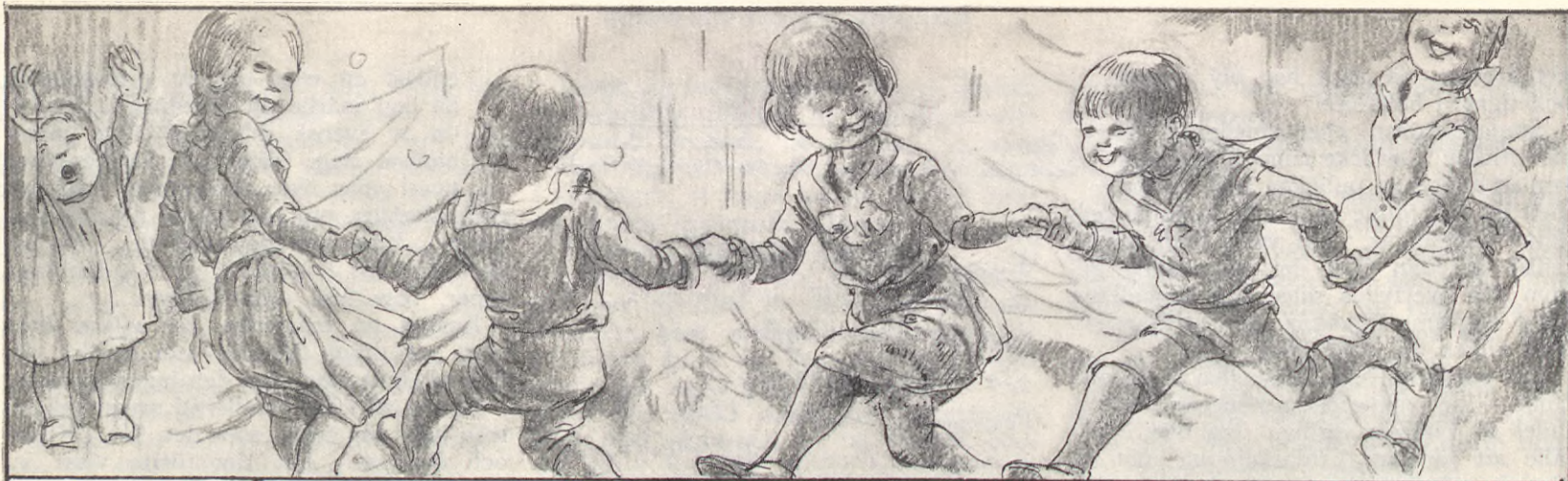
Finge min Frida rätt
är ständigt kärleksglöden,
varar min milda dröm,
en evig kärlek lik.
Smärtsam på månet sätt
men god är hemska döden,
liknar en kolsvart dröm
som för till grönskad vik: —
Just som mitt hjärtas slag
domnat, förnimmer jag
friskhets och lyckas bölja
skölja
i rodnande dag.

27/9 1922. Päta Sjöberg.

Just då jag läser korrektur på detta, ser jag i pressen en ny Frida-bok förkunnas. Jag hoppas att den innehåller melodien till denna dikt, och dikten själv i dess ursprungliga karaktär. Det finns säkert en hel del otryckta sånger hos vännere och bekanta — han hade icke så få, och han var generöst slösande med brev och dikter när han höll av någon.

Själv har jag 13 brev och en del manuskript, de spegla en viktig del av hans liv, och jag räknar dem som dyrbara skatter.

Ernst Norlind

FIGURERNA

När granen börjat barra och skulle motas ut,
stod det en kedja barnkalas kring tjugondag Knut.
Den knöts genom stadens familjer
med rån och hallonsaft,
med mandelknäck på skaff,
med kola och granna pastiljer.

Då bjöds jag ned från landet till svängen i vår stad.
Den gick så frisk och klampande i ringar och i rad,
beundrad av leende tanter.
Och knappt en pojke steg
tillbaka dum och feg,
och vägrade handkysst till panter.

Men glädjen kan bli alltför trygg och hota att bli trött.
Då lyste där i något rum ett sken, så hemskt och rött —
en ampel som en drakblick ur bergen.
Polerad, stel och sträng
stod där en dubbelsäng
och med gavlar, som speglade färgen.

Där hade jag min högstol, och på golvet runt omkring
såg jag de präktigt rosiga kamraterna i ring
och allas ögon svarta i ljuset.
Då sjönk min gälla röst,
och grym men full av tröst
med spöken befolkade jag huset.

Tänk, när den bleka damen med spindelväv till flor
gick gråtande i porten med blod i sina skor,
så hörde man järnklacken ringa!
Och nog var golvet lytt!
Man märkt en källarglytt,
som bara hade andats i en springa!

Och tänk på samma gata, där alla hade gått,
försporde Hjert och Tektor*) gendarmernas skott
som vissling i skörten och håret.
Mot kajen hävdes nu
En otäck Vätterfru,
som väntade sin fästman för året.

*) Hjert och Tektor, två "ridderliga rövare", som mycket sysselsatte folkfantasiën.

Av BERIT SPONG

Så tvingades de djarva att snegla i en vrå.
Så bundos de rädda och ville inte gå.
Så höllos alla tysta och spända.
Jag fick min trygga lön
av glädjesus och stön
när det bästa och det värsta fått hända.

* * *

Men när de andra drogo hemåt i lyktornas sken
följda av jungfrur, som gäspade stort åt tokiga funder,
då sprang jag ensam på bron och hörde, hur valven av sten
buro ett rolöst eko av mumlande vatten därunder.

Då kom min vedergällning. Alla figurer jag väckt
levde på egen hand ett liv, där jag intet förmådde.
Någon ville de tjusa och skrämma i samma dräkt,
som de just fått den kvällen, och jag var den enda, de nådde.

Sjöfrun gled ner ur hamnen och snodde sig, ålsmärt och hal,
in mellan skvalande ribbor, som vändes i vattenhjulet.
Jag var ej henne i lusten, hon hade väl andra val,
men mellan blågröna flätor såg hon på mig förstulet.

Spindelvävsdamen kom för att vandra i mina steg,
sökte densamma stenen, som klang under mina klackar.
Källarglytten låg redo i Gästis' stallar och steg,
flåsande likt min lunga, uppåt de branta backar.

Och i den glesa skogen böjdes en mager gran
över en knuten tall, som sprang med möda vid sidan.
Vinden slog dem i rocken och hårets oklippta man,
och den var pipande kulor och hes och svärjande kvidan.

Så bar triumfen jag druckit alltid en säker drägg.
Makten är en, men spelet äger nog tvenne turer.
När de jag fångat sutto fria inom sin vägg,
gick jag i mörkret ensam, fångad av mina figurer.

R. H.

NY KLICHEÉ

MÄNNISKORNA HA BLIVIT FORdringsfulla! Jag brukar inte klaga på den nya tiden, men faktum är att folk fått större fordringar.

Större fordringar på nästan allt — utom förstås på mat. Där ha vi ju inga fordringar alls. Åtminstone inte vad kvantiteten beträffar.

Förresten är det inte något fel att ha fordringar. Som regel tror jag man får, jämnt så mycket man begär. Åtminstone aldrig ett dugg mer.

Den som sitter snäll och nöjd, den får ingenting.

Men om folk ha fordringar, så göra de, på vilka fordringarna ställs, sitt yttersta för att uppfylla kraven, inte sant?

Som nu t. ex. ifråga om klichéer. Ingen nöjer sig längre med gamla utnötta klichéer, suddiga av mycket begagnande. Alltså är det aldrig värt att komma med dem, om man är klichéleverantör, utan man får se till att komma med nya. Inte minst gäller detta för julkåserifabrikanterna.

Det går inte längre att komma med den gamla julklichén. Den är för nött, har inte det minsta av nyhetens behag. Är outhärligt antikverad.

Gamle kamrern sitter inte längre vid en toddy och en liten gran och bläddrar på julafton i gamla kärleksbrev. Han är ute och dansar och bär utom sin frack också sina år med heder. Har han några gamla kärleksbrev kvar, så är det endast därför, att det har sina sidor att bränna papper i värmeledningsvåningar. Toddy dricker han inte längre, för han dricker underligt omskakade drycker eller också mjölk. Och granen? Den har blivit merkantil. Och inte det allra minsta barn tror längre på andra tomtar än dem, som dekorera varuhus.

Julens gamla klichéer äro hopplöst omöjliga. Så får man göra nya.

Jag hade tänkt försöka med »den fränskildas julafton».

Ett modernt hus. Tungt, grått,

fyrkantigt. Balkonger som murbrukstråg, platt tak, det hela vilande på järnbalkar och väldiga glasrutor. En — varför inte egyptisk? — entré, väggmålningar i imiterad klassicism. Ett rum med funktionalistiska, d. v. s. egendomligt skapade, gärna litet opraktiska och framför allt dyrbara möbler. På det ebenholtzsvarta bordet en konstgjord koboltblå kaktus i ansjovisburk naturel.

Idel 200-ljuslampor, neddämpade av tjocka pergamentsskärmar.

Den fränskilda, magspecialisten dr Löjten, sitter på en om tandläkarestol påminnande création, signerad Appelqvist, och avlyssnar S. O. S. julsång:

”Med juletidens fröjder,
så är jag så nöjder,
i fångelsets kolsvarta cell —”

Men vid hallåmannens Stockholm—Motala, god jul, ärkebiskopen talar i Tomelilla, stänger hon av apparaten, klockan är redan åtta och det är tid att tänka på middagen.

Den fränskilda väntar främmande, kärt främmande, det märks på den omsorg varmed hon ordnat det på hjul löpande bokhyllan-bordet.

De små runda dukarna av äkta spets, inköpta på loppmarknaden i Cairo förra

året, ligga graciöst kringkastade på den blankpolerade bordskivan, den japanska miniatyrträdgården är nydammad och cocktailens röda bär gå i exakt samma färg som dr Löjtens läppar.

Det ringer. Lilla hemkonsulenten, fröken Cecilia, — den fränskilda sköter sin lilla trerumsvåning (med kokvrå och badrum pris 5,000) alldeles själv, med hjälp av en konsulent som går till och ifrån. (Definitivt ifrån varje vecka.) Alltså, var var jag nu? Jo, den lilla hemkonsulenten, fröken Cecilia, ny för dagen, hörsammar ringningen och går att öppna.

Ett hurtigt nej, se på Calle, hör ru tack för senast på Cecil, kommer dr Löjten att le: hennes unga hjälp känner alltså gästen från förr. Så mycket trevligare.

Man hör glatt skämt i tamburen och nu gör gästen i oklanderlig aftondräkt sin entré på den av den fränskildas morfar, den gamle översten, egenhändigt krokade flossamattan. Den inträdande, förresten doktor Löjtens f. d. man, bär i handen en kvast av säsongens blommor, blåsippor och liljekonvaljer.

Och så vidare. En glad och trevlig kväll på tre man hand, ty Cecilia v. Stjärnhausen deltar naturligtvis i glädjen. Slutligen, när klockan närmar sig sex på juldagsmorgonen, bryter man upp: det är tid att gå till ottebalen på Maxime royal.

Men först skicka dr Löjten och herr Samuelson — dr Löjtens fränskilda mans flicknamn, vad säger jag, gossnamn — jultelegram till herr Samuelsons tös i första giftet, som vistas i samma internatskola som dr Löjtens tvillingar i andra giftet och herrskapet Löjten-Samuelsons enda barn.

Ja, nu har kåsören gjort sitt bästa att fabricera en ny kliché. God jul.

Vagabonde

Teckningar av författarinnan.

PÄLSEN

*som inte finns
maken till*

får Ni hos oss. I nertz
av yppersta kvalitet
och utsöktaste utfö-
rande, i blank, smidig
persian, garnerad med
skunk enligt allra sista
linjer i modet eller
exempelvis med krage
och manschetter av
grå persian i en mera
klassisk stil kunna vi

bjuda Eder, Madame, det bästa som står att få.
Vi ha också utmärkt vackra fantasikappor av hög
klass, i leopard, i högsta kvalitet föl, i outslitlig
naturell bisam. Ni blir ensam om Er
eleganta päls — och kvaliteten

överstiger priset!

Paul U. Bergströms A.-B.

Pälsavdelningen.

74 Drottninggatan.

13 Hötorget.

Brunt och Beige

i mörka nyanser äro
modefärgerna i hös-
tens promenadskor.

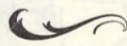
Kastanje-
brun kalv
Kr. 23.50.

Brunt Elkläder
med lädersula
Kr. 27.50
med Good-Yearsula
Kr. 29.50

Mörkbrun
kalv
Kr. 32.50

Mörkbrun
äkte krokodil
Kr. 54.—

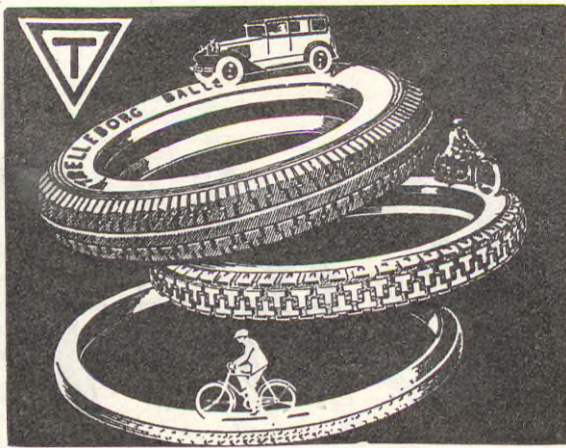
Kembels har det största
urval lästmodeller, ut-
arbetade för olika fot-
typer, och där finner
Ni säkert en sko som
passar Eder fot.

Kembels

65 Drottninggatan
3 St. Nygatan

5 Hamngatan
6 B S:t Paulsgatan

I främsta ledet

såväl med avseende på material,
hållbarhet som utförande står

TRELLEBORG CORD

för omnibussar, lastbilar,
personbilar, motorcyklar
och velocipeder

Erhålles hos gummiförsäljare

TRELLEBORGS GUMMIFABRIKS AKTIEBOLAG
Stockholm TRELLEBORG Göteborg

Vid färd på snö och is
är PIX en prima spis.

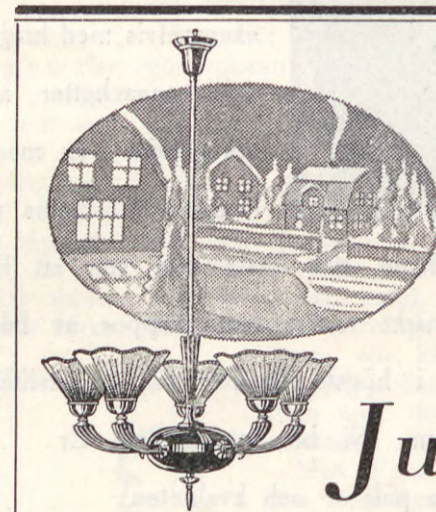
Hushållsvågar

äro de enda absolut tillförlitliga.

I hemmet äro de en oundgänglig hjälp vid kontroll av gjorda inköp,
vid matlagning etc. Lindells hushållsvågar äro utan fjädrar och
kuggrörelse, och de enda vågar vars utslag äro oberoende av
varans placering på skålen. Se till att den våg Ni köper är pry-
dlig, hållbar och tillförlitlig, se till att Ni får en från

LINDELLS VÅGFABRIKS A.-B., Jönköping.

Kunna erhållas i varje välsorterad järn- och bosättningsaffär.

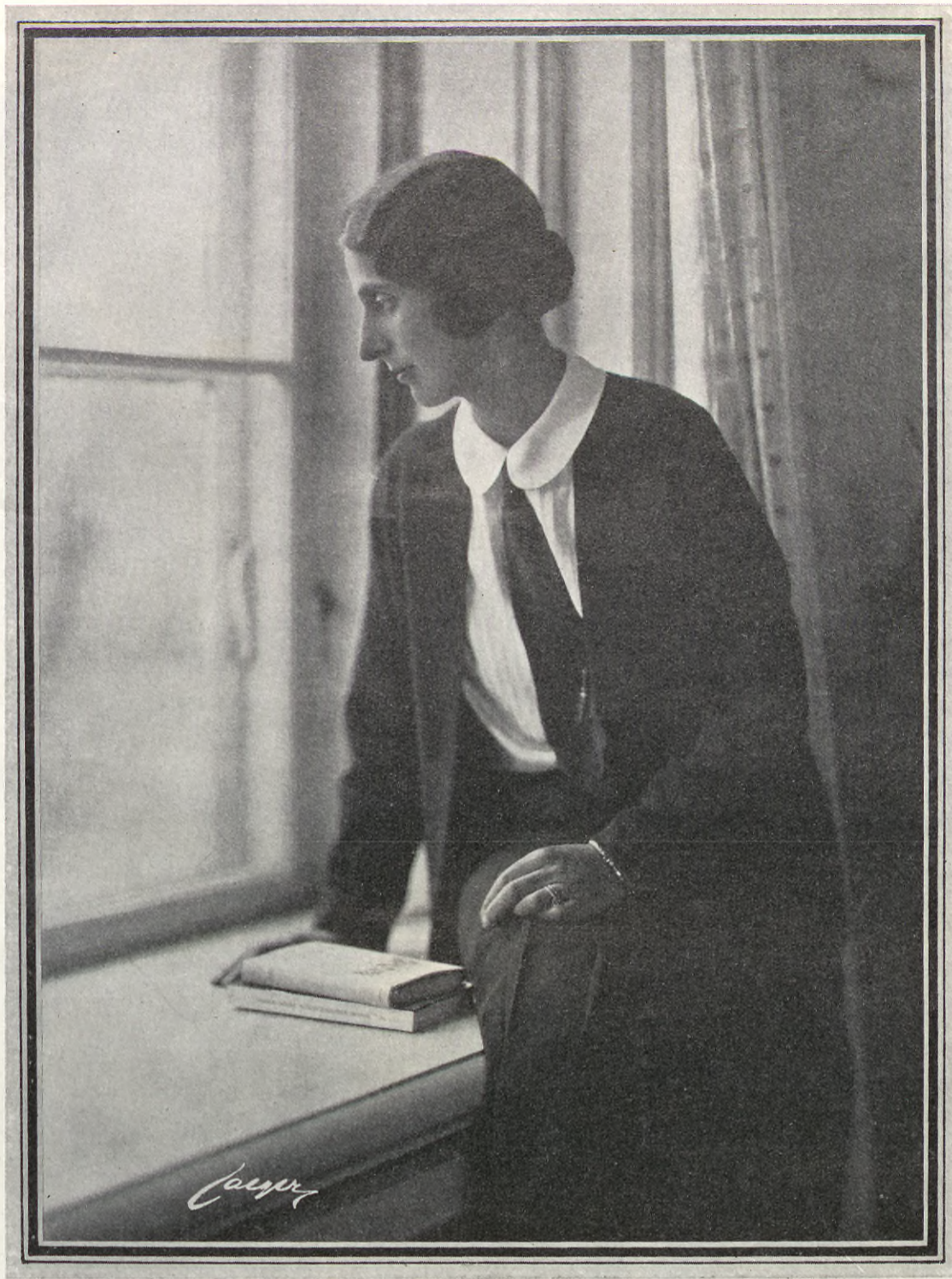
Julen

är ljusets och festens tid. I alla hem vittna
tända lampor om helgstämning. Därför
passar elektrisk belysningsarmatur utmärkt
till julklapp. Välj bland vårt stora lager
av moderna modeller någon trevlig och
vacker pjäs att giva bort till julen.

ASEA

Avd. I. M., Klarabergsgatan 21, Stockholm
Göteborg, Malmö, Norrköping, Jönköping, Sundsvall,
Umeå, Luleå, Östersund.

57

Jäger, hovfoto.

VÅR KRONPRINSESSA

ULRIKSDAL EN SENHÖSTDAG med våta marker och singlande gula löv i den stilla, tunga luften ser ut som sagans sovande slott. Den tunga, vita 1600-talsbyggnaden med sina utsirade grå sandstensportaler ligger slutet inom sig själv. Om man inte såg en bil parkerad vid väggkanten åt Edsviken skulle man nästan kunna tro, att slottet väntade på sina kungliga invånare, som det gjort så många gånger förr sedan slutet av 1600-talet, då den första kungligheten drog in där. I den långa allén, som håller utför backen som en rutschbana, kan man dock om man är tidigt ute på dagen möta en smärt dam med en liten vit lappspets. Det är Sveriges

kronprinsessa, som går sin förmiddagstur med Sampo, ett troget sällskap på Ulriksdal sedan ett par år tillbaka, klok och tillgiven som den riktiga lapphunden bör vara.

Om Sampo får gå ut och gå med sin härskarinna, betyder det, att dagen är något så när fri från officiella plikter. Vid frukosten, som söndag och vardag intages klockan nio, klarlägges vanligen programmet för dagen och det är ofta fulltecknat.

Ulriksdal skulle ju visserligen vara en lugn tillflyktsort för kronprinsparet höst och vår, innan Stockholmslivet griper in med sina kuggjul. Det är idealiskt också som idyll, då julen kommer. Men

Stockholm ligger så lättåtkomligt nära och både kronprinsen och kronprinsessan intressera sig så intensivt för allt som rör sig i tiden och ha så många plikter, att lantlivets ostördhet blir nog ofta en fiktion.

Kanske tänker man sig, att ett gammalt slott med anor från barockens stela pomposa tid som Ulriksdal skall vara mera praktfullt än hemtrevligt inuti. Men det märks nog på bilderna, som Iduns fotograf fått tillåtelse att taga, hur hemtrevnaden blivit bofast där med kronprinsparet.

Här sitter kronprinsessan i vardagsrummet, som det helt enkelt kallas, med sina böcker, sina tidningar och sitt handar-

Vid brasan i vardagsrummet på Ulriksdal.

Kronprinsessan i skrivrummet.

I biblioteket på Ulriksdal.

bete. Vardagsrummet har fått sin inredning huvudsakligen genom stockholmarnas bröllopsgåva till kronprinsparet, det är alltså modernt svenskt konsthantverk av bästa och gedignaste slag, som här representerats. En boksamling omfattande svensk litteratur från Bellman till vår tid ingick i gåvan, och den sätter kronprinsessan särskilt stort värde på. Man skulle kunna säga, att

hon är en verkligt boksynt dam, inte bara litterärt intresserad, hon följer också sin mans arkeologiska intresse med liv och själ. En händelse som ser ut som en tanke har kommit kronprinsessan att slå upp en arkeologisk tidskrift, då fotografen bad om en pose framför den öppna spisen i vardagsrummet. Skulle man fråga efter vad

kronprinsessan eljes med förkärlek läser, så blir svaret: historia. Med den grundlighet, som utmärker hela hennes lägg-

I kronprinsparets skrivrum på Ulriksdal, där kronprinsens och kronprinsessans skrivbord stå bredvid varandra.

Kronprinsessan med sin hund »Sampo».

Kronprinsessan syr petits points.

Jäger, hovfoto.

ning, har hon satt sig in i svenska folkets underbara öden — både med Grimbergs och andra författares hjälp.

I skrivrummet finns en 1700-talsmöbel och kronprinsessan har företagit

sig att brodera övertyget till den. Det är ett verkligt klosterarbete i petits points, som så småningom växer fram under kronprinsessans konstförfarna händer. En del är färdigt och sitter nu på

stolarna. Det är en kunglig tradition så god som någon att brodera övertyg till slottsmöblerna, vilket man kan se på de kungliga lustslotten. På vår bild synes kronprinsessan med sitt broderi under sin egen byst, som Carl Eldh nyligen fullbordat.

I skrivrummet, som är gemensamt för kronprinsparet, och där bådas skrivbord stå inte långt ifrån varandra, tillbringar kronprinsessan många lyckliga stunder. Hon har den för vår tid sällsynta gåvan att vara brevskriverska av fallenhet och övning och uppehåller per brev kontakten med sin stora släkt, spridd över hela Europa. Denna släkt utmärker sig för starka sociala och konstnärliga intressen. Det är inte bara kronprinsessans mor markisinnan av Milford Haven, som har denna läggning utan även i hög grad morbrodern, storhertigen av Hessen, en av de få ännu regerande furstar som finnas kvar i Tyskland och en av de få furstar, som kreerats till hedersdoktor vid olika fakulteter av tyska universitet. Kronprinsessan Louise har vuxit upp i en atmosfär av sociala och litterära intressen, som särskilt hennes mor företrädde. Fadern,

överamiralen vid engelska flottan, prins Louis av Battenberg var en av de mest populära medlemmarna av det populära engelska kungahuset. De omfattande språkkunskaper, som kronprinsessan Louise äger, har hon ytterligare förkovrat genom resor i tidiga år. En engelsk amiralsfamilj måste alltid föra ett rörligt och omväxlande liv och faderns kommanderingar höll familjen på rörlig fot. Bland annat tillbringade de långa tider vid Medelhavet.

Kronprinsessan är en utmärkt och intresserad husmor, som tar personlig del i planerandet av hushållets inre angelägenheter. Men det är mera sällan som dagen förflyter utan att yttervärlden på ett eller annat sätt gör anspråk på kronprinsessan Louise. Under de år som Sverige haft glädjen och förmånen att räkna henne som sin kronprinsessa har hon målmedvetet studerat vår kultur och våra sociala inrättningar. I hovfrökens förvar finns en hel bok fullskriven av anteckningar om för vilka föreningar och sällskap kronprinsessan är beskyddarinna eller där hon kallats till första hedersledamot. I mycket få fall gäller det rena dekorationen för sällskapet ifråga. Kronprinsessan hör till den typ människor, som hennes landsman Dickens skildrar, sådana som göra frågor »because they wanted to know, you know.» Kronprinsessan sätter sig snabbt in i sociala frågor, vare sig det gäller barnavård eller annat och försöker alltid uttänka bästa och mest verk samma sättet att hjälpa. Hon har vid ett par tillfällen såsom vid Bikupans basar, själv resolut ställt sig som försäljerska i ett stånd, hon kommer ofta till styrelsesammanträden i föreningar, där hon är beskyddarinna och hon låter höra efter på vad sätt en filantropisk sammanslutning mest effektivt kan understödas. De flesta av våra inrättningar för gamla, för obotligt sjuka, för lytta och vanföra har kronprinsessan besökt. Hennes sällsynta förmåga att tala med alla slags människor, att finna rätta ordet i rätta stunden kommer här till storartad användning. Ett högt utvecklat personminne hjälper henne också i umgänget med människor. Och inte minst hennes varma, levande mänskliga intresse. Som ung flicka har hon i London aktivt deltagit i den tidens sociala verksamhet, närmast gällde det då klubbar för uppväxande ungdom. För en blivande drottning var det nog i alla fall en god, om än något ovanlig övning till förvärvande av människokunskap.

Men den viktigaste förskolan till vår kronprinsessas blivande kall var troligen tiden vid krigslasarettet i Nevers i Frankrike. Det talades mycket om kronprinsessan Louise som sköterska, då vi beredde oss att taga emot henne här, medan våra hjärtan ännu

bara stodo på glänt för henne, därför att vi då inte kände henne.

Hon var den enda engelska prinsessa, som for till Frankrike för krigstjänstgöring. Det var inte något tillrättalagt arbete, där högt uppsatta personer behandlades skonsamt, utan sköterskeplikter i full utsträckning. En liten historia från den tiden förtjänar räddas ur glömskan, därför att den är belysande för henne, som det rör sig om. I stället för sjukhusets överläkare, som var tjänstledig, kom en vacker dag en annan doktor, en typ, som skulle kunna betecknas med det engelska adjektivet »fussy». Denne doktor blev ganska bekymrad, då han fick höra att det fanns en prinsessa bland sköterskorna och ville gärna veta vad hon gick för. Därför frågade han en syster, som han fann i en av sjuksalarna vad prinsessan egentligen var för slags människa.

— En vanlig människa precis som jag svarade prinsessan Louise, ty det var hon själv, som blev tillfrågad, och det blänkade till i ögat av den lilla humoristiska glimten som alla känna igen hos henne.

Men svenskarna ha efter sex års bekantskap med kronprinsessan Louise fått tämligen klart för sig, att även en prinsessa kan fara med vilseledande uppgifter. Det är inte någon vanlig människa, som vi blicka upp till, där hon står i tronens omedelbara närhet. Hon har vunnit en oskattbar kontakt med folket under de många resor, som kronprinsparet gjort genom hela landet och då de besökt även vad som populärt kallas avkrokar. Svenskarna veta, att kronprinsessan först och främst vill vara en god kamrat för sin man, men att hon själv vill synas så litet som det är möjligt för en dam i hennes ställning. Särskilt den långa resan till Amerika satte hennes uthållighet och hennes krafter på

prov, som hon bestod glänsande. Kanske förstå inte hemmasvenskarna än i dag, hur mycket det betydde, att vår kronprinsessa kunde så helt vara med i allt som hände där borta, att hon kunde vara sin man till »ena hjälp» vid den personliga samvaron med svensk-amerikanerna, vilket var resans viktigaste moment. Inte ett ögonblick förlorade någon av de båda huvudpersonerna i handlingen sinnesjämvikten, hur prövande det än kunde vara mången gång, då händelser inträffade helt utom programmet. Kronprinsessans utpräglade sinne för humor hjälpte henne som så många gånger både förr och senare över många oväntade situationer.

Det skrevs mycket om kronprinsparets resa, om »världens mest sympatiska prins och prinsessa», och ur de många orden stiger fram för oss en tydlig bild. Det är bilden av en vidsynt människa.

Den som växer upp i England får till skänks ett stycke världsmedborgarskap. I London känner man världens hjärta slå, den som lever där har intrycket av att impulsen till vad som händer utgår därifrån. Dit samlas människor, som utträttat något, och det är inte minst engelsmännen själva, men även andra av alla raser och folk. Vittnesbörd om att jorden är en enhet får man ständigt i denna världsmetropol med dess alltid nya stimulans.

Kiplings retoriska fråga »What does he know of England who only England knows» kan översättas som ett betyg åt den sanne engelsmannen, att jordklotet är hans hem. Vart han än kommer i världen är han inte alldeles främling och utomstående.

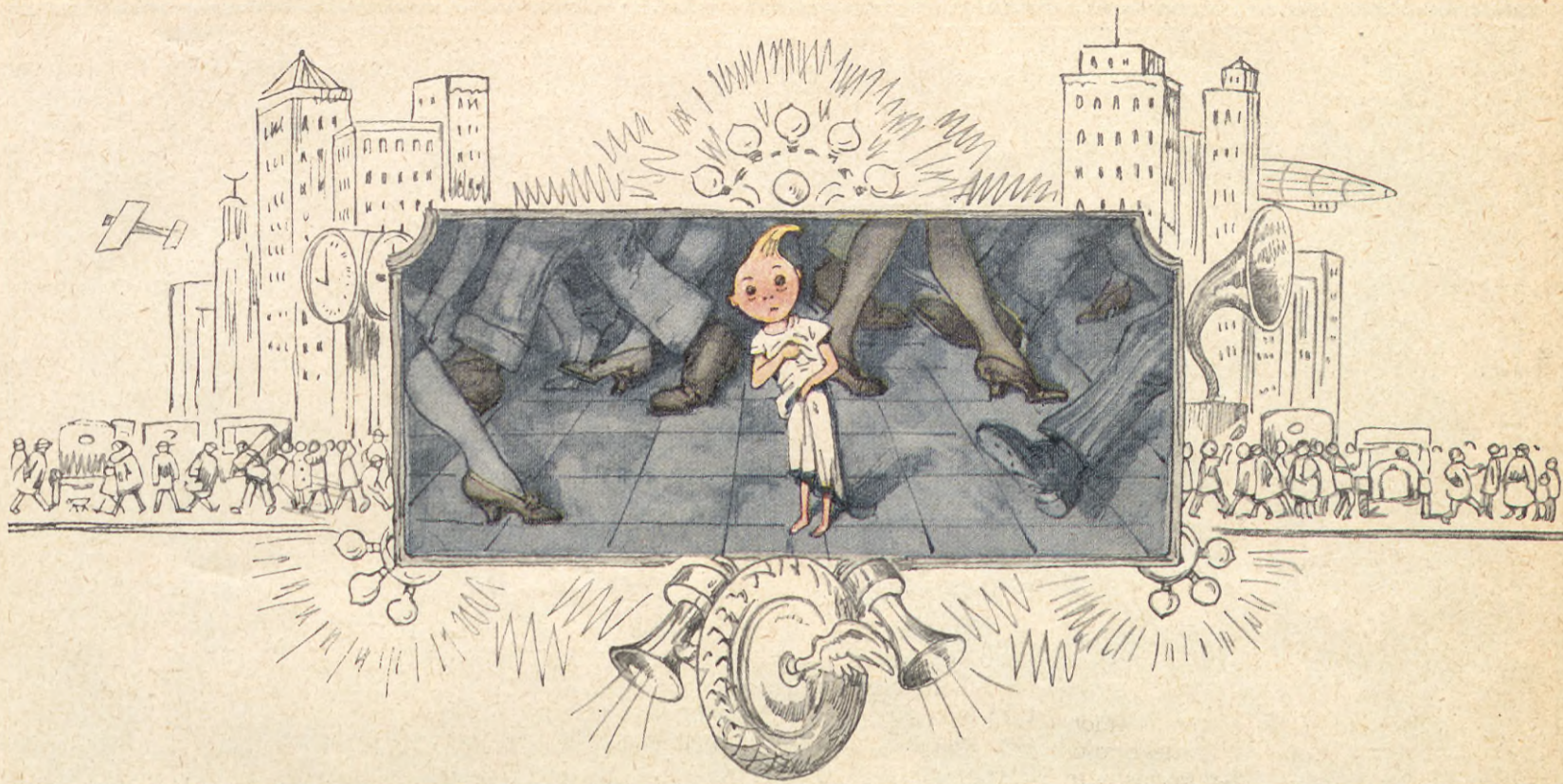
Kanske är det denna typiskt engelska egenskap, detta världsmedborgarskap, som gjort kronprinsessan Louise så fort hemmastadd i sitt nya land, vars språk hon nu fullkomligt behärskar.

För henne äro vi inte heller så svåra att förstå. När allt kommer omkring påminna vi mycket om engelsmännen med vår stelhet inför nya människor och vår yttre köld, som dock snart kan smälta. Att vi äro mäktiga värme och tillgivenhet har nog kronprinsessan Louise personlig erfarenhet av, även om allmänhetens känslor inte direkt tolkas i ord, som nå hennes öra. Hon har nog själv också något av engelsk oåtkomlighet på ytan, som drager sig undan av fruktan för lättköpt popularitet.

Men det finns en annan popularitet byggd på uppskattning och förståelse av personlighetens äkta halt och fullödighet. Den kommer direkt ur svenska hjärtans djup och tar sig ofta skygga men omiskännligt äkta uttryck. Och det äkta och ursprungliga har alltid funnit gensvar hos kronprinsessan Louise.

Kronprinsessan på Ulriksdals brygga. Jæger, hovfoto.

EN TANKERESA

Av
FANNY ALVING

DET VAR EN GANG EN LITEN tanke, som var ute och spatserade i en storstad och kände sig mycket ensam. Man kan fråga, hur han kunde känna sig ensam i allt buller och bång, som dånade omkring honom, men faktum var, att han gjorde det. Han hade en känsla av, att han var den enda av hans egen sort, som var ute just nu, och han tyckte, att han hade rakt ingenstans att ta vägen. Allt, som böljade, virvlade och flög runt omkring honom, tycktes ha ett mål. Bilarna susade förbi som skott, bioskyltarna kastade ut sina nät över gatorna, restaurangernas och danslokalernas fönster glimrade som kattgull för att locka in folk att festa upp de anförtrödda medlen, och ljusreklamernas eldstift stodo högt mot skyn och försökte etsa in i människosjälens, att läppstiftet Kyssalätt var det viktigaste i jordelivet. Men för den lilla tanken var intet av allt detta en tillflykt. Han hade aldrig tyckt det var roligt att köra över små barn och gamla skräckslagna käringar, han tyckte inte det var läskande att sitta två timmar och titta på Syndens Gata, och han tyckte, att läppstiftet förvandlade den sötaste flicka till en medusa. Han kände sig verkligen förfärligt ensam. Och det värsta av allt var, att han gick och längtade efter någonting romantiskt blått. Runt omkring honom blänkte, strålade, flammade och blixtrade ljus i alla regnbågens färger, men han såg ingenting romantiskt blått.

Allting var för kroppen, ingenting för själen.

Plötsligt kom han att titta uppåt mellan två skyhöga ljusreklamer, den ena för ansiktskräm, den andra för skokräm, och där uppe, långt borta som i lilländan på en kikare, såg han någonting romantiskt blått. Det var himlavalvet, en liten, liten bit bara, men den var klart romantiskt blå.

Den lilla tanken stod stilla ett ögonblick och skämdes. Han hade glömt, att himlavalvet fanns, att det var en oändlig kupa av idel blått, och att allt detta blåa var för själen.

Och för att komma dit behövde man bara höja sig. Mitt bland alla dessa kalla, hårt blickande ljus, som alla krävde pengar, var det väl underligt att bara behöva höja sig för att få oändligheten till skänks.

Inom en sekund stod den lilla tanken mitt på himlavalvet, på världens underbaraste gata, Vintergatan.

Inga ord kunna beskriva, hur det känns för en liten tanke att gå på Vintergatan. Gatstenarna skimrade av mjölkvitt ljus, drömslotten på bägge sidor avtecknade sin himmelska alabaster mot det blåsvarta eterhavet och milliarder stjärnor tindrade, inte bara över, utan också under gatan. Den lilla tanken kände sig som ett litet krypp, som larvade fram i Guds egen handflata.

I den stora staden, som tanken kom ifrån, fanns ett stadshus, som var oerhört

beundrat. Det var också mycket vackert, ty det var som ett läggspele, sammansatt av alla vackra hus, som funnits förr i världen på jorden. Men drömslotten på bägge sidor om Vintergatan voro ändå vackrare, och intet enda var det minsta likt det andra. Tanken förstod, att drömmarna, de voro byggda av, kommit från andra planeter.

Men bäst han larvade framåt i sin lycksalighet, kom han till något, som såg ganska jordiskt ut. Mellan två slott av de mest himmelska drömmar stod ett plank.

Jaså, det var hit, det hade flyttats, tänkte han. Han hade i många år letat efter det där nere på jorden, planket mellan verkligheten och sagan, det lilla låga planket, som tomtarna, trollen och människorna brukade skutta över så ledigt förr i världen.

Mitt i planket var nu en glugg, och där satt portvakten. Det var också en gammal bekant. Tanken kände igen honom från hundra sagoböcker. Det var Mickel Räv. Han satt och tittade med ett öga i en tidning, som såg ut alldeles som en tidning i verkligheten, fast han höll den upp och ned.

»God dag, Mickel Räv», sade tanken.
»Nej, men se på storfrämmande», sade Mickel. »Det var något till länge sedan en tanke höjde sig ända hit. Stig in, stig in!»

»Ja, men var är dörren?» Tanken tit-

tade spejande på planket. Han kunde inte se till någon dörr.

»Dörrar ha aldrig varit min svaga sida», sade Mickel. »Men jag har en liten krokväg här genom gluggen.»

»Här är min lya», sade han stolt, sedan tanken efter trettioen slingerbultar väl kommit in. »Som du ser, har den blivit ett bibliotek, för jag har en tidning. Bildningen stiger, och kunskap är makt. Du vet inte, vad en räv kan lära sig av en tidning.»

»Men varför håller du den upp och ned?» frågade tanken.

»För att det rättframma har heller aldrig varit min svaga sida. Och en tidning, som man läser upp och ned, ger nästan mera utbyte. I synnerhet det politiska. Och mitt temperament ligger mycket för politik. Jag är oerhört socialt intresserad, i synnerhet för de små i samhället, höns och harar och annat smått.»

»Ja, jag tycker mig minnas det», sade

tanken. »Men jag undrar, om du kan skaffa mig audiens hos hans majestät sagokungen?»

»Vad mer är, jag kan skaffa dig audiens hos drottningen, om så är. Förresten kommer du som efterskickad. Hans Majestät har fått i sitt huvud, att här behövs en tanke, för vi ha revolution. Hör du inte, vad dom väsnas därinne?»

»Varför är det revolution?»

»För att dom inte har någonting särskilt för sig. Sagojobbet blev slopat, när motorn och elektriciteten kom i världen, så nu lever vi på pension. Och vi ha ingen bio, så man får ha så roligt som man gör sig. Och revolution är roligt. Varenda höna och varenda harpalt, som man inte har haft en aning om, kommer fram. Det är en stor tid för den, som är politiskt intresserad som jag —»

»Kan förstå det», sade tanken.

»Hälsa nu förste trappslickarn från mig, så kommer du nog fram till tronen så

småningom», sade Mickel Räv och satte sig om igen i gluggen med sin tidning. Tanken märkte, att nu läste han den från höger till vänster.

»Men säg mig först, vad du har fått tidningen ifrån», sade tanken verkligen nyfiken. »Nog för att upplagorna bruka stiga konstigt ibland, men så högt som hit —»

»Tidningen? Den kom en kväll med posten som skulle till himlen, men i himlen får ingen tidning komma in. Vår Herre vet allting ändå, och Sankte Per har den idén, att det, som händer på jorden, inte är någonting för änglar. Så han släppte ner den, och där den kom flaxande här över Vintergatan, såg den ut alldeles som en höna» — Mickel avbröt sig. »Så jag tillvaratog den.»

»Jaså, ja, jag förstår», sade tanken och fortsatte sin väg.

Förste trappslickaren talade med andre trappslickaren och så gick det ända till tionde trappslickaren. Därpå togo ceremonimästarna vid. När tanken kommit ur händerna på tionde ceremonimästaren, stod han framför sagokungens tron.

För att vara tillgänglig först efter tjugukrumbukter såg kungen både snäll, anspråkslös och hövlig ut. När han fick se den audienssökande, puffade han kronan rätt och tog sig en pris snus ur sin diamantdosa.

»En tanke, jo, jag tackar, jag», sade han. »Det var något länge sedan mitt kungliga öga såg en dylik vid hovet.»

Tanken blev mycket smickrad, men tionde ceremonimästaren gav honom ett förfärligt nyp i sidan och viskade:

»Hans majestät är så opassande demokratisk ibland. Låtsä inte om det, utan slå näsan i backen. Och det duktigt.»

»Varför skall jag det?» frågade tanken, obehagligt berörd.

»Man ska ära Gud och konungen. När man ärar konungen, slår man näsan i backen, och när man ärar Gud, sätter man den i vädret, det vill säga, man blickar mot höjden.»

»Det är rätt», sade hovkaplanen, som stod vid tronen. »Man skall alltid sätta näsan i vädret till Guds ära.»

Sedan tanken kommit in, hade både hovet och folket stått mycket tysta.

»Jag tror, revolutionen har mojnät litet», sade kungen belåtet och tog sig en pris till ur diamantdosa. »Ja, ja, tanken har en förunderlig makt. Men vill du inte sitta ner?» Han makade sig och gjorde plats mellan sig och drottningen. Tionde ceremonimästaren tog ett ordentligt skutt.

»En tanke på tronen — Ers Majestät, det vore ett brott mot etiketten!»

»Vågar du påstå, att folk aldrig har

sett en tanke förr här på tronen?» frågade kungen mäktat förgrymmad.

»Ers Majestät, hela världen ser ju mig — Ers Majestäts både första och sista tanke», sade drottningen mjukt och diplomatiskt. »För det vill jag verkligen hoppas», tillade hon i en helt annan ton.

Kungen, som verkligen var en tänkande kung, tog sig tyst en tredje pris ur diamantdosa.

För att bespara den snälla konungen allt bråk satte sig tanken på tronens nedersta trappsteg.

»Det är inte roligt att vara kung», sade kungen och suckade. »Somliga tycker, att man är för demokratisk, och somliga, att man är för odemokratisk. Ibland önskar jag, att jag vore en sådan där, som går omkring nere på jorden och köper upp gamla galoscher. Tänk vad en sådan har det bra. Ingen ceremonimästare lägger sig i, vad han gör, och ingen gör revolution mot honom. Och här sitter man med både etikett och revolution.»

»Vad är det revolutionen rör sig om?» frågade tanken med taktfullt tonfall. »Har folket någon särskild önskan?»

»Jo, det vill jag lova. Hör du den där, som låter som en motor där borta?»

Tanken hade länge hört ett underligt surrande ljud från ett gammalt pepparkakshus och undrat, vad det kunde vara.

»Det är katten i stövlar, som spinner, så han kan spricka», sade kungen förklarande. »Han är en av de värsta revolutionärerna. Han vill bli en bil, och det tror han, att han kan bli, om dom gör revolution.»

»Ja, men han är ju katt.»

»Det är ju det, jag har sagt honom. Ingen revolution kan göra en katt till en bil, om han också kan spinna lite, men det går inte i hans kattskalle. Det är likadant med trollpackan här —»

»Nu säger han, att inte min spisiraka kan bli ett monoplan, och att jag inte kan bli Lindbergh», skrek trollpackan arg. »Men vänta, tills vi ha fått en folklig regering.»

»Du må tro, det är inte lätt», sade kungen och snöt sig i sin förgyllda snusnäsduk. »Jag vill se den regering, som kan göra Tummeliten till jätten Goliath och få Draken på skatten att se ut som en filmdiva. Att få en filmdiva att se ut som en drake, det är ingen konst, det har jag sagt honom hundra gånger, men aldrig tvärtom.»

»Nej, må tro det», sade tanken. »Ja, Ers Majestät har en tråkig ställning. Men vem hade de tänkt sig som regent, om jag får vara så näsvis och fråga?»

»Vi vill ha Mickel Räv!» kom det från alla håll och kanter.

»Tänk, att det trodde jag», sade tanken. »Det brukar vara Mickel Räv. Men om Ers Majestät skulle försöka på att ta sig en liten semester och låta dem få sin Mickel Räv som interimsregent?»

»Vad skulle det vara bra för?» frågade kungen lindrigt entusiastisk.

»För att han är så intresserad för de små i samhället. Och ingen räv brukar mista aptiten, bara för att höns och harar ta slut. Det finns katter också och annat smått. När Mickel Räv kommer sättande med tungan hängande ända nere på fjärde västknappen, skall katten i stövlar kanske märka utan vidare, att han inte kan bli en bil. Och Tummeliten, att han inte kan bli Goliath.»

»Ha, ha», sade kungen, och drottningen fnittrade till.

»Ja, men trollpackan?» sade kungen.

»Hon kommer att dra stubben kring benen och tacka sin skapare, att hon kan flyga på spisiraka.»

»Nå, men Draken på skatten då? Han hör ju inte till de små i samhället?»

»Nej, just därför», sade tanken lugnt. »Den som brukar kunna sluka en prinsessa med både styvkjolar och femton fots långt släp, den kan nog få i sig en räv, om också svansen är lång. Och en, som ruvar på guld, brukar ha aptit och brukar inte vara nogräknad.»

»Mitt älskade folk», sade konungen och stötte spiran i golvet för att det skulle bli tyst. »Som ni vet, har mitt valspråk hittills varit »Folkets vilja genom kungen», och jag har alltid handlat därefter. Men nu, då ni önskar sätta i gång med en revolution, kan jag ju inte gärna vara med om ett upplopp mot mig själv. I stället har jag ändrat mitt valspråk till »Folkets vilja dess himmelrike» och drar mig nu tillbaka till ett av mina kungliga luftslopp så länge och överlämnar officiellt regeringen åt den, som för ögonblicket äger ert förtroende, socialpolitikern Mickel Räv.»

»Hurra för Mickel Räv!» skrek hönan, som värper guldägg.

»Hurra för Mickel Räv!» skrek haren och tog ett glädjeskutt över sköldpaddan.

»Hurra för Mickel Räv!» skrek katten i stövlar.

»Ja, hurra ni, mitt älskade folk», sade kungen vänligt och steg ut på Vintergatan, följd av drottningen, tanken och hela hovet. Det sista, han såg genom portgluggen, var Mickel Räv, som redan satt mitt på tronen på sin utbredda tidning och var sysselsatt med att slicka sig om munnen.

Fanny Colvig

EN NÄSTAN MODERN FLICKA

ANNA-LENAH ELGSTRÖM

DÅ ELSA HOLM VAR 20 ÅR HADE ogifta kvinnor i gemen knappast ännu blivit en faktor på arbetsmarknaden — ehuru man nog hade en viss orolig känsla av att stora skaror av unga kvinnor under de sista åren lämnat sina föräldrahem och så att säga stodo utanför samhällets dörr, proklamerande sin ovillighet att längre snällt med händerna i kors vänta på den rätte, fordrande att bli satta i arbete, — besvärliga med ett ord, ty varför skulle samhället helt plötsligt göra vad som i sekler varit den individuella pappans sak — försörja flickor?!

Det låg alltså ännu en smula av pionjär över något så enkelt som att gå på Högre Konstindustriella Skolan vid Mäster Samuelsgatan, för att bli mönsterriterska eller teckningslärarinna. Elsa Holm hade tre kvinnliga kamrater, vilka ämnade bli det förra; själv tänkte hon bli teckningslärarinna eller också stor målarinna — ännu var hon inte riktigt på det klara med vilket. Förhoppningar och mod fattades henne i alla händelser inte. Hon var tvärtom nästan alltid liksom varmt gyllene av dem invärtas. Den glädjen lyste i de små guldprickarna i hennes brunrå ögon, bakom de förfulande glasögon hon för sin närsynthets skull måste bära. Med sitt mörka hår upplagt över en valk i en vacker båge över sin höga, runda panna, sin raka näsa och i ännu en vacker båge tecknade mun såg hon annars inte så illa ut. Men hon var alltför upptagen av stilleben i pastellkrita och av storhetsdrömmar samt alltför förödmjukad av sin myckna fräknighet för att glädja sig som hon bort åt detta underbara faktum, vilket gör en sådan skillnad i en kvinnas liv — ett fördelaktigt utseende! Kanske också att hon ännu ej var tillräckligt kvinna för att fullt förstå vilket svalg, som, särskilt på den tiden, var befast mellan vackra och fula kvinnor. Ty »det» var ju ännu icke uppfunnet, ej heller sport för kvinnor, skönhetsalonger, offentlig sminkning och alla de andra fri- och rättigheter, vilka så småningom grundat upp svalget till en vid plan, på vilka fula kvinnor röra sig lika säkra som de vackra, därför att de verka vackra om de bara tillräckligt fast tro att de äro det. Elsa Holm hörde mycket mera om bekymmer i den vägen, än vi göra nu, då det icke längre är en katastrof att förbli ogift, utan på sin höjd ett missöde ibland och

ibland en lycka. Hennes jämnåriga voro ju inte bara konst- utan också hjälplösare än deras döttrar nu med deras många flera möjligheter av puderdosor, overalls, shinglat hår och förvärvsarbete. För Elsa Holm hade det emellertid ännu knappast gått upp hur mycket hennes kön handikappede henne. Vad kamraterna viskade om gick in genom hennes ena öra och ut genom det andra. Ty än så länge var hon mera pojke än kvinna i sin syn på livet, som något vari man till varje pris måste arbeta sig fram till första ledet, antingen man nu valt att bli teckningslärarinna eller brigadgeneral. Och ännu gnisslade hon ofta i hemlighet tänder över hur mycket mer Napoleon Bonaparte hunnit då han var vid hennes ålder än hon gjort själv!

Detta blygt desperata självmedvetande, vilket är hemliga storhetsdrömmars avigsida, gjorde henne lika skygg för de manliga som för de kvinnliga kamraterna. Hon inbillade sig att de sågo snett på henne. Men eftersom det är geniens lott att bli ansedda som parias — det visste hon; det hade hon läst — så störde detta sällan den stilla, gyllene livsglädje vari hon gick omkring och liksom gratulerade sig till att vara född!

*
Sällan, men i dag mycket.

Den dagen var det julafton men Elsa hade ingenstades att ta vägen. Hennes far hade icke kunnat komma ut med pengar till biljetten hem till Örebro och tillbaka till Stockholm igen. »Men blir du alltför ledsen, får jag väl göra någon utväg», hade han skrivit. Elsa skakade energiskt sin bruna valk över hans brev. Hon kände till stackars pappas utvägar! Att förödmjuka sig genom att be någon av frimicklarna i skofabriken om ett handlån! Åh, nej, det var det inte värt! »Pappa skall inte bry sig om mig» ljög hon i sitt svarsbrev. »Jag är bjuden till Fru Behms syster julafton.» För sin världinna, den lilla vänliga fru Behm narrades hon lika framt, då denna ängsligt frågade henne vart hon ämnade ta vägen denna heliga kväll? Åh, hon var bjuden till släktingar på Östermalm.

Hon kunde inte uthärda den småleken att någon skulle få veta att ingen brydde sig om henne. Gudskelov att fru Behms jungfru fått fritt för att jula hemma hos de sina på Söder. Elsa skulle få ha våningen för sig själv. Hon tänkte ta en promenad och inte komma tillbaka förrän de två gått. Det var ju bara en kväll det gällde och inbillade man sig bara att det var en helt vanlig afton skulle det nog gå att komma genom den hyggligt nog med hjälp av den bok hon

köpt sig själv i julklapp, Ruskins »Stones of Venice».

Men när hon väl fått på sig sin röda hatt och sin långa mörkblå kappa med puffärmarna och kommit ut på Bellmansgatan började i alla fall hennes tårar helt inkonsekvent att strömma. Halvblind vandrade hon genom det tidiga dunklet, väljande de ensligaste gatorna. Hon ville inte se ljusen och grannlåtarna i butiksfönstren, eller möta de brådskande, paketlastade människorna, alla på väg till några kära, något hem — alla utom hon!

Under de första månaderna i Stockholm hade hon ofta gått till järnvägsövergången vid Tegelbacken för att söka lindra sin hemlängtan med anblicken av de södergående tågen, där de susade förbi med sina vagnar märkta »Örebro». Ty då hon tänkte på att de skulle stanna på stationen helt nära där hennes far bodde, blev han och hemmet alltid litet verkligare för henne. Men denna kväll skänkte de henne ingen tröst och hon fortsatte med svidande hjärta utefter Kungsholmskajen. I den gråa tomhet av enslig tristess hennes värld denna kväll var, passade dess tröstlösa aspekt: skräpskjul på ena sidan, där det oljiga vattnet flöt fram och på den andra sjukhus, lidande och död. Söders mörka citadellsilhouett dansade i en gloria av gaslyktor för hennes tårbländade ögon. Hon försökte energiskt att blinka dem torra och bli lugn igen. Folk såg ju på henne. En herre som just gick förbi på samma trottoar vände på huvudet och gav henne en blick från sidan. I ljuset från en gaslykta fick hon genom tårarna ett vagt intryck av ett par breda axlar i en grå Kalle P.-ulster, lång och säcklikt lös — av en rundkullig brun hatt — ett ungt, trots årstiden solbränt ansikte — inget skägg. Var hade hon sett honom förut? Jovisst, det hade ju varit han, som stått bredvid henne vid järnvägsövergången. Han hade alltså följt efter henne. Hennes indignation torkade de sista tårarna. Stockholmsgrilljannar! T. o. m. denna kväll!

Han lyfte i detsamma på hatten och blottade en vit panna över den omisskännliga rand en uniformsmössa ger. Hennes hjärta begynte bulta. Han var nog när allt kom omkring ingen stockholmsgrilljanne, därtill såg han alltför utländskt och sjömansaktigt romantisk ut. Han var nog en främling, lika ensam som hon själv, tänkte hon plötsligt litet mer känslig. — Förlåt, fröken, hörde hon vid sin sida, fröken såg så ledsen ut, och på själva julafton till... Nej, bli inte rädd, lilla fröken, fortsatte rösten — en omisskännlig stockholmsröst, det var därför hon sett bort och påskyndat sina steg. —

Tillåt mig att presentera mig själv. Mitt namn är Emil Olsson, förste styrman på Freja, routen Göteborg—London.

Elsa saktade ovillkorligen sina steg. Han kunde inte höra till de stockholmskurtisörer, fru Behm varnat henne för, eftersom han var sjöman. Det hade ju hennes pappa varit i sin ungdom. Enligt Elsas åsikt bildade sjömän därför en undantagskategori bland alla världens män, den enda riktigt pålitliga kategorien av detta farliga släkte.

Under tiden fortsatte den unge mannen sina ursäkter och förklaringar — litet väl flytande, skulle en mera erfaren flicka än Elsa ha förstått. — Han hade fått julpermission alldeles oförhoppandes, sade han. Men när han kom hem hade han funnit sitt telegram öppnat och sin gamla mamma bortrest över julen. Där stod han vackert, kände ingen människa i denna tråkiga stad — hade gått här och känt sig så ensam — tänk om — o. s. v. Ty Jack Bamberg — alias Emil Olsson — och inte förste styrman på Freja utan andre på en lastångare samt alls icke göteborgare utan född på Stigbergsgatan, så att han kände hela Söder — var trots allt just den sort hennes värdinna varnat Elsa för. En av Stockholms otaliga flickjägare! Det vill säga unga män, som på denna de långa kjolarnas och förklädenas tid, då en flicka inte ansågs kunna gå på teatern ensam med sin fästman, var kväll i mörkningen gävo sig ut på gatorna i innerlig förhoppning att de mindre nogräknade sömmerskor eller butiksflickor de uppsökte, skulle visa sig vara »det stora äventyret» och helst förklädda grevinnor. Bland dessa romantiska jägare var Jack Bamberg en av de outtröttligaste och durkdrivnaste. Han hade verkligen blivit nard i kväll, fast ingalunda av sin gamla mamma, vilken för länge sedan tagit sina gråa hår med sorg i graven.

Jack Bamberg, ensam, på en helgdagskväll — utan någon som brydde sig om honom! Full av självmedlidande vädjade hans varma, smeksamma röst till flickans ömma kvinnohjärta, målade den ena rörande bilden efter den andra av den ensamme Emil Olsson, längtande efter sin mamma. De flesta kvinnor behövde icke mer än denna karesserande ton och några vemodiga blickar ur hans stora bruna ögon för att tappa huvudet — det var hans erfarenhet och efter den dömdes han Elsa. Men dennas huvud var alltför fullt av henne själv. Då han sade »Mamma», substituerade hon »Pappa». Var det icke en skam att ha behövt gå ensam på gatorna och gråta denna kväll — i en värld, proppfull av män-

niskor! Plötsligt bredde den liksom ut sitt perspektiv för henne i hans ord, vimlande och brokig av tusen möjligheter. Den gyllene livsglädjen steg åter inom henne, desperat, en smula hämndgirig. Det var precis som han sade — dumt att gå ensam och sörja, då man lika väl kunde slå sig tillsammans och prata bort en stund vid en kopp te. Ty så mycket hade den erfarne Jack Bamberg sett redan vid första ögonblicket att han varken sagt: »Portvin?», eller ännu mindre: »Porter?» utan helt sedesamt: »En kopp te». Att hon var en familjeflicka, det kunde man inte ta fel på. Han hade aldrig förr haft ett äventyr med en sådan och räknade snabbt ut att hon måste höra till den nya sorts familjeflickor, hans kamrater talat om, som försörjde sig själva och gingo vart de ville. De måste alltså i själva verket vara lätta på tråden varenda en, men man behövde längre tid med dem än med enklare flickor. Nå, han hade tid, log han förväntansfullt för sig själv, där han, kamratligt konverserande om väder och vind ledsagade Elsa Holm tillbaka över Vasabron. Fortfarande desperat nickade hon bifall, då han föreslog Den Gyllene Freden, som på den tiden var en liten restaurant för sjöfolk. Den var säkert alldeles tom denna kväll, så att man riskerade inte att möta någon man kände, sade han. Hon kände ingen, så det gjorde detsamma — och dessutom, just nu var hon ej rädd för någon i världen — var Napoleon, Ödets man, redo för vad som helst! Hon trädde in i den lilla sjömanskrogen och såg sig ny-

fiket om, ty detta var den första stockholmsrestaurant hon besökt.

Grönmålade väggar, dimmiga speglar i förgyllda ramar, en rödglödgd kamin och fullt av små röda soffor bakom bord med fläckiga blå och vita dukar, alla tomma nu. Hon kröp ned bakom det bord Jack Bamberg valt — längst bort från disken, bakom vilken en rödögd kypare halvsov — och lät den luggslitna, varma hemtrevnaden omsvepa sig likt en tjock päls — ty så instängd var luften här inne, brun som av många års biffstekssås och kryddad likt glödgd rotvin av de heta tonerna från purpurplysch och brinnande koleld. Hon hade inte fått någon middag och gillade Den Gyllene Fredens uppfattning av »en kopp te»: öl i tennbägare, inlagd sill och jättestora skivor oxstek med pickles. Hon angrep dem med en frejdig aptit, som för ett ögonblick bragte den elegiske Emil Olsson ur fattningen. Var var den suckande eld och hängivna trånad han vid detta stadium var van att möta hos de kvinnor han gjort sig så mycket besvär med, som han gjort med den här lilla flickan? Nej, det dög inte. Han kunde ju lika gärna sitta här med en skolpojke han bjudit på supé!

Han inbillade sig att vaktmästarens röda ögon hade en ironisk blick, som om han förstätt att här höll Jack Bamberg på att dra det kortaste strået. I detsamma kom mannen igen. Han hade erinrat sig att till ett te hör för formens skull en tekanna och bar fram en sådan till det unga parets bord, nyfiket mönstrand Elsa, medan han serverade henne. Hennes kavaljers buttra röst, då han bryskt bad att få betala, kom Elsa att storögd se upp från sin tekopp. Vad var det för fel med det här stället? De hade ju dessutom knappast börjat prata. D. v. s. han hade nog gjort det, men hon skulle bra gärna också velat få en syl i vädret. I detsamma märkte hon kyparens blick och blev alldeles mörkröd. Det var ju som om den surögda karlen vetat om hur hastigt hon och den unge sjömannen blivit bekanta, men som om han tänkt något fult om henne av den orsaken, något, som både roade och exciterade honom, men kom henne att känna sig som om hon fått en handfull gatsmuts i ansiktet. Hon halvreste sig för att springa sin väg — från dem bägge två. Ty tänk om Emil Olsson tänkte som han, trodde som han! Vad visste hon om sin nya vän mer än att han var en man och alltså farlig? Där han satt och tittade på räkningen, med pannan i rynkor och underkäken framskjuten, så att man såg hur blå den var efter hård rakning,

såg han mycket mer ut som denne mystiskt farlige Man med stort M, tant Behm varnat henne för, än den vedomige, trevligt kamratlige pojke hon först träffat. I ett nu, så Napoleon och Ödets man hon var, satt hon där — bara en förlägen liten flicka, rodnande så att glasögonen immade. Hon tog dem av sig för att torka dem, men hann icke sätta dem på igen, så bråttom hade han att komma ut ur lokalen. Österlånggatans tunnel sträckte sig ogenomträngligt mörk med gaslyktorna likt små isolerade gula punkter för hennes närsynta ögon. Hon ville sätta glaset på sig igen men fann sin ena arm fångad och tryckt mot Jack Bamberg's grova ulster i ett starkt manligt grepp, mot vilket hon förgäves strävade. Men blott för ett ögonblick. Sedan blev hon stilla, i en bävande elektrisk stillhet, lyssnande till de underbara ord hans varma, romantiska röst viskade i hennes eldröda lilla öra. Att hon var vacker! Hon? Hon fick inte ha glasögonen för sina underbara ögon. Gyllene stjärnor voro de — julstjärnor... Hennes ögon?! Nej, det var allt för härligt för att vara sant! Tacksamt — tillbedjande, trodde han — blickade hon upp i hans ansikte under gaslyktan, de just passerade. Och det han såg i hennes grå ögon, fulla av de gyllene gnistor, han så värtaligt prisat, fick honom att plötsligt dra henne till sig i en nästan vredgad kyss. — Nej, nej, flämtade hon. Det var hennes första kyss, och hon önskade huvudyr att det inte varit så — det kändes inte riktigt att den var det. Men hur det nu var — i alla fall var inte kyssen så viktig som det han sagt. Ingen hade ännu talat om för Elsa att hon var vacker och själv hade hon alltid trott att hon var ful. Hade Jack Bamberg varit subtil nog att förstå vad det var för en sorts flicka han kysst i Österlånggatans mörker, skulle han kanske aktat sig för att säga vad han sagt. Men han trodde i sin gammaldags förförarskuld att alla kvinnor voro lika — redskap och offer, glatt offrande även sin skönhet på den älskades altare, lyckliga över att vara vackra blott för honom. Eller om ej för honom så var orsaken bara en annan man.

Att kvinnor — de flesta av dem — älska skönheten för dess egen skull, för den makt den ger dem mot livet, hade aldrig fallit honom in. Att skönheten var för dem vad styrkan är för männen. En rustning för en kämpe. Medan han kysste Elsa hade hon liksom satt på sig sin. Han beundrade henne; hon var vacker, sådant här hände blott vackra kvinnor, var en del av deras liv, så som en evig grå vardag var de fulas lott och del! Hon hörde liksom i fjärran Jack Bamberg's plötsligt tjocka röst och ryckte till, ty han duade henne i ett nu. — Hur har du det? Hemma, menar jag. Är du ensam?

Hon nickade besinningslöst, ty hade hon tänkt sig för skulle hon bara sprungit sin väg, det kände hon. Men då han hårdhänt drog henne till sig igen med armen om hennes axlar, gjorde hon sig så bestämt fri, att han maliciöst smålog för sig själv. — Koketteri! Hon måste väl visa att hon i alla fall var en familjeflicka. — Men kom ihåg, sade hon, det är bara för att prata. Jag vill inte att ni

skall... Hon tystnade förvirrat och han kom henne leende till hjälp, niande henne på nytt helt vördnadsfullt. — Ack, ni vet att jag gör allt vad ni vill, så tokig är jag i er. Befall bara, och jag lyder!

Det lät bättre och nu följde Elsa honom villigt, fast han envisades att behålla hennes arm i sin. De sade icke något på en lång stund där de vandrade ned för Skeppsbron i det gaslysta dunklet, med känslan av öppet vatten och nedisade båtar på ena sidan om sig och på den andra Slottets stora, mörka massiv. Lika tyst fortsatte de över Gustaf Adolfs torg, som var vitt av rimfrost och ekade av ett par ensliga polisars steg. Elsa försökte då och då börja ett samtal, men han var fåordig, och till sist teg också hon. Hans tystnad och hans målmedvetna grepp om hennes arm — som om hon vore hans fånge — hade gjort henne rädd igen. Men det var som om själva hennes ängslan sporrat henne framåt, dumdrigt bara fram och genom allt som ville hända henne. Varför skulle man vara rädd bara för att man var en flicka? Varför skulle flickor alltid vara så där rädda? Tänk vad de fingo veta litet, bara för det! Så virvlade tankarna inom det lilla böjda huvud Jack Bamberg redan ögnade med en viss övermodigt öm äganderätt. Han kände sig övertygad om att det var fullt av hängivenhet för honom. Hur skulle han också kunnat begripa annat, begripa henne, då hon icke förstod sig själv, det kaos av ungdom, övermod och okunnighet, vari hon räckte honom sin hand och lotsade honom över den mörka gården och upp för sin trappa

en främmande man upp till ett så sent och ensligt besök — och utan kärlek från hennes sida, utan lättsinne en gång, bara på trots liksom mot sitt eget kön, dess svaghet, dess urgamla skräck! Sannerligen — ödet var nådigt mot henne, som inte lät hennes äventyr sluta sämre än det gjorde.

*

Långt efteråt i livet kunde hon aldrig utan en plötslig hetta i kinderna förnimma den speciellt manliga doft av varm blå cheviot och piprök i förening, som hon känt i mörkret, den gången då främlingen böjde sig fram, tog tamburnyckeln ur hennes hand och öppnade fru Behms dörr. Så huvudlöst fåfång hon måtte varit! Det gyllene övermodet sjöng inom henne, överröstande allt. Vad brydde hon sig om något i världen nu, mer än att se vad som härnäst skulle hända.

Farligt? — Ja, men han hade ju lovat! Och han var i hennes makt, så beundrade han henne ju... — Kom ihåg, vad ni lovade! hade hon sagt och trott — trott främlingens leende löfte till svar i mörkret — ännu ett dyrt och heligt löfte till de han brutit så många gånger förr. — Inte ens ditt lillfinger skall jag röra utan lov.

Den tillåtelsen brukade ju komma snart nog, tänkte han leende åt ännu en dum liten tös. De varierade inte så mycket, det måste man säga...

Det kanske var det dolda leendet i hans röst, som efter en stund gjorde sin verkan i hennes undermedvetna, likt jäst i bröd. Men från det ögonblick de trädde in i fru Behms mörka tambur hade Elsa plötsligt nyktrat till från sitt övermod och sett situationen sådan den verkligheten var — något, som i all sin dårskap kunde bli farligt nog, därför att främlingen inte menade vad han sade och hon ingen makt hade över honom, så som hon i sin fåfänga trott. Den lugna, hemtama gest, varmed han hängde upp sin rock, i vars ficka han stoppade hennes nyckel, verkade på något sätt så hotande, att hennes hjärta på en gång begynte bulta överallt i hennes kropp. — Vad har jag ställt till? tänkte hon med en känsla av nästan fysiskt obehag. Men hon skulle hellre dött än låtit honom märka sin skräck. Med hög buret huvud vände hon sig om: Varsågod, herr Olsson, och stig in! Hennes röst var lika vardaglig och behärskad som i början av deras samtal och i ett nu kände sig Jack Bamberg en smula desorienterad igen. Men det stod skrivet i stjärnorna att han skulle bli det än mer, ty då Elsa med dödsförakt slog upp dörren till det första rummet i fru Behms våning, var matsalen bakom de tjocka draperierna upplyst och någon rörde sig därinne. Fru Behm eller jungfrun hade redan kommit tillbaka! Elsa förstod det i en huvudyr blandning av lättnad och förfäran. — Vad skulle fru Behm tänka! Där stod hon mellan portiererna med spetsmössan på sned efter en liten tupplur, förvirrad blinkande med sina små vänliga ögon. — Nej, men Elsa, kommer du så tidigt hem? sade hon yrvaken. — Och har främmande med fast du vet att... Hon svalde resten, som vanligt angelägen att blott säga angenäma saker. — En släkting, kan jag förstå?

blinkade hon välvilligt från den ena till den andre av de förstenade unga tu. — En släkting, som kommit på ett oförmodat besök. Kanske en bror, rent av? förmodade hon hoppfullt. — Nej, en kusin! Mekaniskt steg denna vördnadsvärt traditionella lögn över Elsas läppar. I sin lättnad hade hon svårt att hålla glädjen borta ur sin röst och Jack Bamberg mörknade ytterligare, där han stod och såg från den ena till den andra, som om han inte trott sina ögon. Nu borde han väl i stället ha börjat tala om sin gamla mamma! tänkte Elsa otåligt. Det hade ju passat bra nu, så att fru Behm inte behövt tro att det var något på tok.

— Ha ni grälat? viskade den gamla frun intresserat, då hon på sitt fågellika sätt hoppade ut i köket för att laga till te. — Så väl att jag var hemma och kunde ta emot, kvittrade hon över sin axel. — Men se, min syster var dålig och trött och ville gå och lägga sig tidigt. Tänd granen, barn, så kommer jag snart och se'n skall vi ha det litet jullikt och trevligt.

Om han bara velat, så visst kunde de fått det, tänkte Elsa ibland efteråt. Nu sedan hon kände sig trygg igen hade hennes tacksamhet och glädje över hans romantiska utseende och budskap återvänt att värma hennes hjärta med vänliga och kamraliga känslor. De hade en hemlighet tillhoppa. De kunde ha blivit goda vänner, sade hon sig sedan. Om han bara inte varit så enkel, så hopplöst primitivt manlig! Han förstod ju alls icke att detta äventyr, det hade varit hennes. För honom var det bara hans, och till på köpet hade hon narrat honom på det!

Fru Behm hade inte väl försvunnit förrän han slog ner över Elsa likt en hök, med bägge händerna på hennes axlar, tvingande henne till sig, brutalt duande henne. — Du visste det här! Du har hållit mig för narr hela tiden! Familjeflicka! Han nästan spottade ut ordet i sin rättfärdiga vrede, sin moraliska harm. Det var Elsas tur att stå desorienterad nu. Mållös stirrade hon på hans av ilska förvridna ansikte. Han var inte alls vacker längre; hur hade hon någonsin kunnat tycka det? — Men, det var ju vad ni ville ha, familjeliv och sådant? sade hon lamt.

— Försök inte inbilla mig att ni trodde det!

Nej, det måste hon ju medge. — Att ni inte väntade er!... Hon slog upp händerna för öronen, för sent för att icke höra det fula ordet. Men det var nog; den egendomliga, atavistiska känsla en kvinna alltid har då en man vredgas på henne: att han har rätt och hon orätt, att ödmjuka böner om förlåtelse bara är hennes skyldighet och hans rättighet, den försvann, det kalla raseri mot honom och mot henne själv, som nästan höll på att kväva henne — Gå, viskade hon bara, gå!

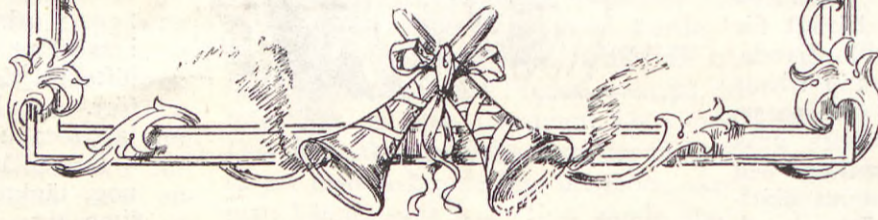
HUR LJUVT ATT DÖ...

Hur ljuvt att dö när som en man du dör,
när vad du levat, vad du kämpat för
var fosterlandets frihet eller ära.

Hur ljuvt att dö när kvinnans varma själ
i trohet delat livets ve och väl
och hon i dödsminuten står dig nära.

Vad gör till sist all livets sorg och nöd
när Kärlek genom lidande och död
förmår till himmelsk salighet dig bära?

Amelia Schab Elgström

— Åh, nej, min sköna, jag går när jag vill, och inte förrän du svarat mig: När får jag komma igen?

— Aldrig, viskade Elsa, strävande av alla krafter att komma loss. Så stark han var! Snart skulle fru Behm komma och nu var han rasande nog för att säga vad som helst. Men hennes tant var ju så fin att ett fult ord kanske skulle döda henne!

Det var som om han läst Elsas tankar. Han släppte henne och retirerade mot rockhängaren i tamburen för att, som hon först i lycklig häpnad trodde, ta sin rock och gå. Men nej. Han dök bara med handen ned i sin ulster och fiskade upp en nyckel. Hennes nyckel! Tog det då aldrig slut på hennes dumheter denna kväll! Han märkte hennes förskräckelse och skrattade skadeglatt. Han ville henne illa! Ville männen alla kvinnor illa, som inte genast gjorde vad de önskade? — Vi få väl se, vem som kommanderar här, skrattade han — Vad tror du din respektabla tant skulle säga om jag visade henne vad jag fått? — Nå, ja, tagit. Men tror du att någon skulle tro dig? Åh, nej, min flicka lilla, i sådana fall bli ni aldrig trodda. Så tag nu vackert reson och svara mig? När?

Men Elsa såg inte längre på honom, hon tittade över sin axel ut i köket efter fru Behm och ropade beslutsamt: Tant!

— Vad menar du? Vad hittar du nu på för konst? avbröt han henne missnöjligt.

— Tant! Men fru Behm hörde inte för skramlet av sina kastruller och Elsa vände åter sitt ansikte mot mannen vid rockhängaren. Ett blekt, beslutsamt, men framför allt uttråkat ansikte. Hon hade till slut fått en sak klar för sig — och det för hela livet. Men därför, det kände hon, kunde hon icke tillåta detta samtal att fortgå ett ögonblick till. Även

om hon var tvungen att skämmas för sin lilla snälla tant så måste hon få honom att förstå det som i ett nu plötsligt blivit så klart inom henne, att hon förstod hur Columbus måste känt då han först såg Amerika! Ännu var det ju oklart och dimmigt för henne, men hon kände att det skulle komma att förändra hela hennes väsen — att det redan förändrat hela situationen just nu. Hon var åter herre över den. — Det är ju mycket dumt av tant att ta sådant så hårt, förklarade hon mödosamt, förklarade det både för sig själv och honom. — Dylikt är ju ändå inte så viktigt. Ända ned i sitt innersta hjärta kände hon det — att alla människor tog sådana saker alltför viktigt. Männen för att de voro fåfänga — kvinnorna för att männen lärt dem att de skulle göra det. — Men, förstår ni icke, sade hon alljämt utredande, förklarande sina tankar för sig själv lika mycket som för honom — jag är ändå säker på att dy-

likt — erotik, äventyr — inte är så viktigt, så ödesdigert som ni försöker göra det till. Ni lever ju för det, tänkte hon i nästan hissnande häpnad över sin djärvhet. Tänk, männen hade inte alltid rätt! Därför att de voro partiska! — intet under att ni överskattar det. Och intet under att de flesta kvinnor också göra det — kvinnor, som bara ha äktenskapet att ty sig till. Herre Gud, de måste ju överskatta det!

— Men vi självförsörjande, sade hon lågt.

Han avbröt henne med en vredgad sjömansed. Av sina kamrater hade han hört att bland den nya sortens flickor fanns också s. k. emanciperade kvinnor. Men att han av alla rikets män skulle råkat ut för en sådan! Kanske alltihop var tillställt för att få honom att lyssna till en predikan om kvinnans rättigheter? Med en ursinnig gest slängde han nyckeln i golvet vid hennes fötter och nappade till sig rock och hatt. — Var så god och behåll den. Er frågar nog ingen karl mer efter den! Nucka!

Med dessa avskedsord försvann han genom dörren och ut ur Elsas liv. Men då hon böjde sig ned för att ta upp sin återvunna skatt, kände hon att om hon inte satte sig genast, skulle hon inte kunna stå på benen, så darrade hon mellan skratt och gråt.

Ty det kanske var viktigt! Och kanske det varit kärleken, som för alltid försvunnit ur hennes liv, då romantiken tog rock och hatt och ropade: Nucka!

Var det hennes dom?

Så frågade hon sig bävande, trots allt osäker om icke männens domslut dock var det enda rätta?

Ty vi skola komma ihåg att hon bara var en nästan modern flicka.

Amelia Schab Elgström

Det bekanta preparatet

SANOCRIN

mot mjäll, håravfall och begynnande skallighet,
tillverkas efter anvisning och under personlig kontroll
av

Med. Dr. CARL CRONQUIST.

Detta utomordentligt verksamma medel rekommenderas varmt av svenska och utländska läkare och bör icke förväxlas med andra svenska och utländska preparat eller i handeln förekommande hårvatten och salvor, vilka icke besitta Sanocrinets utpräglade verkningar.

Fås i apotek, väl sorterade parfumerier och kemikalieaffärer samt frisørsalonger. Sanocrinbehandling utföres i rak- och frisørsalonger.

A.-B. KRISTALLIN, Malmö.

Partinederlag för Stockholm: Harry Winberg, Kommendörsg. 14, Stockholm. Tel. 78497.

För Norge: Norsk Sanocrin Depot, Toldbodgaten 40, Oslo.
För Danmark: Det Bay-Schmitzske Importlager, Kastelsvej 27, Köpenhamn.

För Finland: A.-B. Parfumerie Idman & Arvela O. Y., Helsingfors.

I Berlin: Siemons Apotheke, Spandauer Str. 17, Berlin C2.

Åberopa denna tidning och begär broschyr.

Vinterbild från Storbron nära Filipstad.

RES VINTERTID TILL VÄRMLAND OCH DALARNE

Där finner Ni snö och rika tillfällen att idka vintersport av alla slag.

Lämpliga uppehållsorter äro *Skillingfors, Koppom, Sunne, Torsby, Molkom, Filipstad, Ludvika, Leksand, Rättvik, Mora, Älvdalen* m. fl. platser, alla med goda hotell.

Rämshyttan och Logården (vid Ryggen station) med sina skidstugor äro lämpliga utgångspunkter för skidsportens utövare.

Bekväma förbindelser med *Bergslagsbanans* tåg, vilka medföra restaurang- och salongsvagnar.

Direkta vagnar framgå:

Göteborg—Falun—Gäfle; Stockholm—Ludvika—Falun—Mora;
Göteborg—Ludvika—Stockholm; Stockholm—Krylbo—Rättvik.

några intressanta parfumer

GUERLAIN
(utan förnamn)

l'heure bleue kr. 25.-
shalimar kr. 45.-
liu kr. 50.-

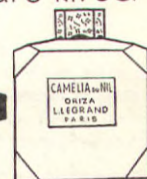
årets stora
parfym

COTY
l'aimant
med raffraichissör
kr. 45.-

HOUBIGANT
essence rare kr. 60.-

CARON
acacirosa
kr. 28.-

ORIZA-LEGRAND
camélia du nil
marions nous
kr. 12.50

ur vårt stora
urval i kvalitetsvaror

**parfumerie
antoINETTE w. nORDING**

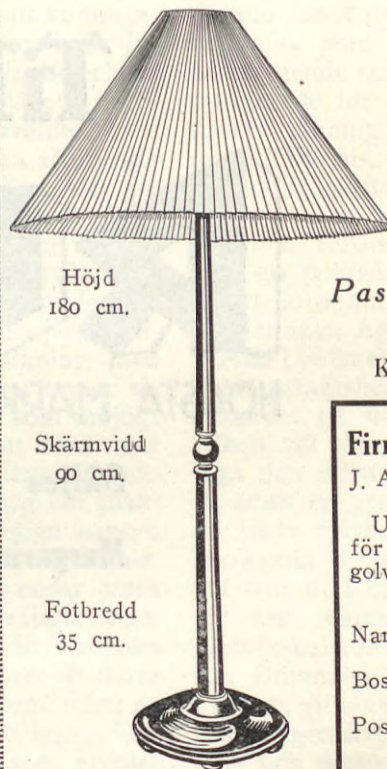
BIRGERJARLIGATAN 16 — STOCKHOLM — HAMNGATAN 12
ETABL. 1846
TILL LANDSORTEN MOT POSTFÖRSKOTT

DR FRANK

Enastående erbjudande!

Otroligt men sant!

GRATIS

Höjd
180 cm.

Skärmvidd
90 cm.

Fotbredd
35 cm.

till tusentals hem

praktfull komplett
GOLVLAMPA

Värd 100 kronor

Passa på pryð hemmet!

Klipp ur och sänd till

Firma AESKULAPLAMPAN,
J. Ankersgatan 1 MALMÖ

Utan några som helst kostnader
för mig låt mig veta närmare om
golvlampen som erhålles GRATIS.

Namn:

Bostadsadress:

Postadress:

(Var god skriv tydligt.)

Id. Juln.

Till Julbordet
Till Julmaten
Till Julbaket

RUNA

HÖGSTA MÄRKET SMÖRBLANDAT MARGARIN

Säljes endast i de privata affärerna.

Margarinfabrikernas Försäljnings-Aktiebolag.

ROMS KVINNOR

Av
ANNIE ÅKERHJELM

ROMS SÅ VÄL SOM ALLA GAMLA städers och rikens historia förlorar sig i ett forntidsdunkel som överskyles av sagor. Men även sagorna kunna ha något att lära oss, så snart vi betrakta dem som sådana.

Så mycket är vetenskapen redan nu tämligen på det klara med, att de folk som gåvo upphov till Hellas och Rom, kommo som invandrare norrifrån. De voro stammar, tillhörande den kraftfulla och högtbegåvade, högvuxna och blonda ras som nu plägar benämnas den nordiska. Före sig funno de en urbefolkning av medelhavslandens småväxta mörka rasblandning, i stort sett på mycket primitiv ståndpunkt, med undantag av etruskerna. Även de voro en invandrad, troligen mindre-asiatisk stam, som i sitt ursprungliga hemland påverkats av grekisk kultur.

Rom var en latinsk koloni, ett litet bonde- och herdesamhälle, från början flera, vart och ett på sin av de berömda kullarna och sedan förenade genom ett förbund. För den nordiska rasen, vars typ vi ju bäst kunna studera hos germanerna, var slakten och därnäst släktförbundet den naturliga samhällsformen, och de latinska släkter som ursprungligen nedsatte sig i det lilla samhället utgjorde det blivande romerska patriciatet. Rom råkade, synes det, snart i beroende av de mäktigare och högre kultiverade etruskiska grannarna, och de romerska konungasagorna, i alla händelser de senare, anses vara etruskiska. Frazer påvisar i sitt stora verk »The golden bough» att de häntyda på modersrättsliga förhållanden. Och här är skälet till att jag sträckt återblicken så långt tillbaka i tiden.

Inom den mer eller mindre kultiverade prehistoriska medelhavsvärlden tyckes nämligen modersrätten ha varit rådande, och när de nordiska rasböljorna bröto in med sin utpräglade fadersrätt, uppstod därigenom en rasmotsats vars efterverkningar gjorde sig gällande genom hela den antika tiden. Modersrätten är av primitivare art än fadersrätten och grundar sig helt enkelt på det naturliga förhållandet att det är självklart vem ett barns moder är, mindre lätt att veta vem fadern är. Modersrätt behöver däremot icke nödvändigt innebära kvinnovälde, som dess egentlige upptäckare Bachofen antog, men det innebär att arvet går kvinnovägen, till dotter- eller systerson, men däremot icke från fader till son. Med fadersrätt följer släkträkning, engifte, familjen med fader som överhuvud, äktenskap och sedlighet i egentlig mening, dyrkan av den befruktande himlen, dag-

Romarinna. Basalthuvud. Louvre, Paris.

kult och ljusa gudomligheter i motsats till modersrättens dyrkan av den födande jorden, nattkult och gudaväsen av mörk typ och sinnesart. Det är därför naturligt att invandrarna med ytterlig avsky sågo de mörka infödingarnas seder, höllo sig på avstånd och undveko blodblandning med dem. Det uppror mot konungamakten som sagan skildrar med L. Junius Brutus som central gestalt, betecknar naturligtvis det latinska samhällets frigörelse från det etruskiska överväldet.

Nu tillföll makten de latinska släkternas huvudmän, och deras församling blev senaten; därmed segrade också nordisk och fadersrättslig åskådning. Patricier, besläktat med det atenska eupatrid, betyder helt enkelt fadersson. Det underlydande och i början rättslösa skiktet, plebejerna, utgjordes av mörkhyad urbefolkning med modersrättslig åskådning. Intet under således att patricierna så länge som möjligt höllo dem nere och höllo sitt blod rent från de blandade äktenskapsens besmittelse; det var icke blott omsorg om makten som här verkade, utan heliga hänsyn till släkt, släktgudstjänst och sedlighet.

Den romerska kvinnan blev under dessa förhållanden av nordrastyp; vi finna ungefärligen hennes vederlikar i de nordiska sagorna. Vi kunna tåga för givet att dessa den gamla patriciska republikens män, av vilka var och en synes oss en boren härskargestalt, vilade ut i hem som styrdes och ordnades av myndiga, ärbara och pliktrogna hustrur. Den ideala romerska

kvinnan kunna vi tänka oss sådan Viktor Rydberg skildrar henne, när han i »Nero och ljungelden» talar om den forna republiken och dess

— — ädle togaklädde män,
som, när på forum rättens sak de värvat om,
till hemmets trevnad gå, där inom atriets dörr
de se den kyska husfrun luta fyllig barm
mot snövit väv och le mot rosig barnaflock.

Där fann sig den gammaldags romarinna ha nog att göra, och där förblev hon. Roms historia är en utpräglad manlig sådan; under alla de århundraden då republiken bevarade sig kärnfrisk och fullbordade erövringen av vad den tiden kallade världen, finnes intet exempel på att någon kvinna eller något giftermål haft politisk betydelse, aktiv eller passiv, och förhållandet är nära nog detsamma för de århundraden som följde, om vi undantaga furien Fulvia, Marcus Antonii första gemål, samt i viss mån kvinnor av den julisk-claudiska dynastien. Livia, Augusti gemål — för resten en typisk gammalromarinna, liksom hennes son Tiberius var en typisk gammalromare — spelade kanske en politisk roll, men i så fall i det tysta. Att hon var sin makes rådgivarinna är känt, att hon gjorde vad hon kunde för att tillförsäkra sin son arvet efter Augustus kan väl ej betvivlas, även om hon på grund av bristande bevisning måste frikännas från de giftmordsanklagelser det romerska societetsskvallret riktade emot henne. Augusti enda dotter Julia, som i allt var sin styvmoder Livias fiende och motsats, politiserade och intrigerade för övrigt rätt så bra för sina söners räkning och mot sin separerade make Tiberius, och hennes fall och landsförvisning måste räknas som politiska händelser av stor betydelse.

I den följande generationen möta vi åter en politisk maktsträverska och sannolikt intrigant: Julius dotter och Germanici änka Agrippina d. ä. Hennes svägerska Livilla spelade en roll i den hemska Sejanustragedien och anses meddelaktig i mordet på sin make, Tiberii ende son, vilken väl annars efter honom fått övertaga den cæsariska makten. Slutligen ha vi, ännu en generation längre fram, Claudii båda ryktbara hustrur, Messalina och Agrippina d. y.; den förras förbrytelser, fall och död banade i alla händelser väg för den senare och hennes son Nero, samt orsakade indirekt Messalinas egen son Britannici förtidiga död. Guglielmo Ferrero, vilken som historiker har den älskvärda egenskapen att hellre vilja fria än fälla och dessutom gärna gör en från andras åsikt avvikande uppfattning gällande, visar sig i »Romerska kejsarinnor» allde-

Livia. Nationalmuseum, Neapel.

les särskilt som damernas riddare och tar även dessa båda mycket svartmålade kvinnor i försvar. Särskilt prisar han Agrippina som den sista romarinnan och den sista som försökte höja och rädda den sjunkna Rom; han anser det till och med ha varit hennes ärliga avsikt att göra Britannicus till Cæsar i stället för den egna sonen Nero, som svikit hennes förväntningar. Alla dessa kvinnor bilda tillsammans en färgstark pittoresk och levande grupp, men efter det juliskt-claudiska husets utslocknande försvinner kvinnan på nytt ur Roms politiska historia och gör sitt återinträde först med de energiska damerna i afrikanen Septimii Severi familj — och därefter i Bysanz med Theodora. På beföringsfrågor och annat jämförligt kunna väl kejsarinnor och andra även dessemellan ha utövat inflytande, men icke på gestaltandet i stora drag av Roms öden.

I privatlivet åter spelade den romerska kvinnan alltsedan republikens sista tid en stor roll. Jag nämnde antikens kvinnoemancipation. Den var mycket olik vår tids, där kärnpunkten är rätten till försörjningsarbete och allt annat egentligen biföreteelse och ornament. I Rom var som vi veta arbetet i stort sett slavarnas sak; väl förekom det också fritt arbete, men det var av en mera underordnad betydelse. Så till vida hade det kejsarliga Rom löst socialismens problem, att den fattiga fria befolkningen tack vare de erövrade landens rikedomar var försörd, om ock nödortförtigt nog efter vår tids anspråk. Men försörjningen supplerades av gratistillträde till skådespelen, inte minst till cirkus och amfiteatrar, där de dagdrivande proletärer kunde tillbringa bortåt hälften av årets dagar på det angenämaste sätt; för de övriga funnos offentliga bad och konstsmäckade torg och pelarhallar.

Den romerska kvinnoemancipationen var strängt taget en dekadensföreteelse —

ett symptom på det gamla latinska fadersväldets upplösning, familje- och släktkänslans succesiva slocknande och sedlighetsbegreppens slappnande. Det faller då av sig självt att förändringen huvudsakligen gällde de högre klasserna, där de latinska traditionerna företrädesvis haft sitt hemvist.

Först och främst hade egendomsförhållandena undergått en betydelsefull förskjutning. Vid den tid varom fråga är — omkring början av vår tidräkning — var »gift kvinnas äganderätt» en verklighet. Hustrun ägde själv den förmögenhet hon förde i boet och hade en egen prokurator att förvalta den. Hon stod således fullt självständig gent emot mannen, och var hon den förmögna av dem båda, så var hon också den som rådde i huset. Friedländer, från vars »Sittengeschichte Roms» åtskilligt av det följande hämtats, påpekar de ödesdigra följderna av att den nygifva direkt från barnkammaren — den tillåtna äktenskapsåldern var tolv år och den oförmålda tjuguariga var »på överblivna kartan» — inträdde som oinskränkt härskarinnor över sitt hus och dess slavar och hade obegränsad frihet att inom och utom detsamma göra och låta efter gottfinnande. Den sedvänja som förut bundit henne vid hemmet och väl blott i mannens sällskap tillstätt henne att deltaga i fester och andra nöjen, hade fallit bort. Hon hade mottagningar, hon syntes på promenaderna, hon bevisade amfiteaterns blodiga lekar och teatrarnas långt över vår tids mått oanständiga föreställningar, hon hängav sig åt nöjet av andra mäns umgänge och samtal. Hennes ställning var ungefär sådan som de franska äktenskapsromanerna från sekelskiftet skildra den unga franska fruns.

Hon hade också alla förutsättningar att spela en roll i sällskapslivet. Det är väl troligt att i äldsta tider den kvinnliga uppfostran mest inskränkt sig till meddelande av husliga färdigheter. Vid den tid vi åsyfta hade den emellertid länge omfattat åtskilligt mera; ej blott undervisning i läsning och skrivning utan sång, musik, dans — inom av sedesamheten föreskrivna gränser — hållning och umgängessätt. Därtill kommo snart litteratur och grekiska — vilken spelade ungefär samma roll som hos oss franskan under den gustavianska tiden — och så småningom fanns det intet område för manlig bildning som förblev främmande för kvinnorna. Somliga studerade filosofi, somliga astronomi och matematik, medan andra beflitade sig om värtalighet och åter andra med mer eller mindre framgång idkade skriftställeriet på vers och prosa. På alla dessa områden finns det naturligtvis några få som verkligen nådde avsevärda resultat, och många som förblevo diletanter eller aldrig åstundade mer än att kunna briljera i konversationen och »bluffa» med sina kunskaper. Vid fester och middagsbjudningar, där fruarna nu lågo till bords liksom männen i stället för att såsom i äldre tider sitta sedesamt vid fotändan av makens soffa, var det rikligt tillfälle att lysa med beläsenhet och kvickhet och med att i allt vara »up to date». Det var ju icke blott bordets njutningar som bjödos, utan sång, musik, dans, recitation, mimiska föreställningar, vilket allt gav samtalsämnen i mängd.

Gällde allt detta den typiska societetsdamen, så fanns det enskilda som i sina emancipationssträvanden alldeles slogo över. Icke nog med att de på utflykterna utom Rom körde sina hästar själva och idkade annan sport; det fanns »fina» damer som försökte sig som gladiatorer, och det fanns de som deltog i männens dryckeslag och berusade sig redlöst i deras sällskap. Om kvinnorna ej hade något direkt inflytande på politiken, så politiserade de i alla fall oförskräckt och yttrade sig gentemot de högsta auktoriteter om krig och fred med äkta kvinnlig tvärsäkerhet.

Den lyx i klädedräkt och smycken till vilken hela detta intensiva nöjesliv i så hög grad uppmuntrade, var icke dess värsta följd. Värre var den tilltagande sedeslösheten, som nog också den hälsades som »frigörelse». När man nu en gång börjat ringakta fädernas sed och visdom, och när motstridande intryck och meningar från öster och väster strömmade samman i Rom, då var det klart att mycket skulle anses tillåtet, som förr var otillåtet. Kanske också att gamla modersrättsliga föreställningar, som aldrig helt varit döda hos de lägre klasserna, med dem trängde upp och genomsyrade de högre. Och där tillfället är givet, där är det tämligen säkert att största procenten av människorna kommer att begagna sig därav.

Sysselsätter man sig med den tidens Rom frapperas man åter och åter av de många likheterna — eller kanske rättare parallellerna — till vår tids företeelser. Och har man väl konstaterat dem så framträda åter olikheterna. Samma utvecklingsförlopp tecknade sig där i så mycket kraftigare drag och grellare färger. Jämför amfiteatern med vårt Stadion, så har ni skillnaden i tonhöjd mellan den ena kulturen och den andra. Skilsmässorna graserade som hos oss, men det fanns damer som likt kvinnan i evangeliet haft sju män; dithän ha vi ännu icke kommit. Och dock voro dessa damers älskare legio. Det var män av societeten, men det var också skådespelare, kitaröder, gladiatorer, de ovannämnda prokuratorerna, som ofta spe-

Agrippina den äldre. Ny-Carlbergs glyptotek, Köpenhamn.

lade en tvetydig roll, och slutligen slavar. Husets stora slavskara bjöd sensuellt anlagda härskarinnor de bästa tillfällen till riskfri erotik. Bland Roms stora slavbefolkning ingick ju mången gång eliten av de besegrade landens befolkning. Det fanns fint bildade slavar och sådana som köpts för höga pris enkom för sin skönhets skull. Det säger sig självt att männens moral erbjöd ett motstycke till kvinnornas, och de äkta par som riktigt följde med sin tid lade säkerligen allt önskvärt inbördes överseende i dagen. En svartsjuk äkta man ansåg man löjlig och efterbliven.

Den förberedande roll som nittioalets skönlitteratur spelade för vår tids sedliga upplösning hade också sin motsvarighet i litteraturen under Augusti senare tid, sedan Virgili högstämda toner tystnat; särskilt anses inflytandet av Ovidii diktning ödesdigert. Denne av de frigjorda hustrurna uppburne skald blev ju också under sista åren av Augusti regerings-tid landsförvisad, vare sig för en viss privatsak eller för den demoraliserande verkan hans litterära produktion ansågs ha.

Augustus sökte hejda sedefördärvet genom sina berömda äktenskapslagar, de båda Leges Juliae och Lex Papia Poppea. Men det visade sig här som alltid att ett försök till höjande av tidens sedliga anda genom lagstiftning är att bära vatten i såll: det uppövar blott människornas uppfinningsrikhet i fråga om att kringgå lagen och det framkallar ett ont som knappast är bättre än det som lagen vill bekämpa, nämligen angivarskapet. Bland Augusti lagstadganden finnas sådana som verka främmande för vår sedliga känsla, såsom föreskriften för änkor och fränskilda att gifta om sig. Avsikten var väl dels att inskränka dessa ensamstående kvinnors möjlighet till ett lastbart liv, dels att motverka »barnbegränsningen», som hemsökte den tidens Rom liksom vår tids samhällen och hotade att ödelägga dess högre klasser. För att kringgå bestämmelserna ingingo förmögna damer sken-

äktenskap med fattiga män, som finga respass så snart de försökte lägga hinder i vägen för sina hustrurs övriga levnads-sätt; en dam av ansedd familj, om än ej bland de förnämsta, anmälde sig helt framt som prostituerad för att få rätt att leva som hon ville. Det gick dock för långt; och hon förvisades till en öde klippö. Ett annat exempel på vilka ohöljda och trotsiga former lasten kunde taga erbjuder Augusti egen dotter Julia, som — då nära fyrtio år gammal — gjorde forums ärevördiga talarstol, varifrån hennes fader förkunnat sina äktenskapslagar, till skådeplatsen för en nattlig orgie: denna och möjligen andra excesser medförde dock hennes fall och livslånga förvisning.

Å andra sidan hängåvo sig många av dessa societetsdamer, otillfredsställda med sitt jäktande liv och kanske, trots mode-teorien, plågade av samvetsqual, åt religiösa svärmerier; liksom i vår tid teosofi och Christian science och pingströrelse vinna proselyter och företrädesvis kvinnliga sådana, så omfattade romarinnan med hänförelse alla de orientaliska religioner som efterhand sökte sig till Rom, och som bjödo ett större mått av mystik och själsliga upplevelser än den officiella religionen. Somliga anslöto sig till Isiskult och Mithraskult och alla de övriga kulturen av verklig fromhet, andra av sensationslystnad; och liksom det stundom händer med vår tids sekteriska rörelser, blevo dessa ofta nog en täckmantel för osund erotik. Under Tiberius' regering kom i dagen en fruktansvärd skandal beträffande ett Isistempe. Tiberius lät landsförvisa de skyldiga, korsfästa prästerna som sålt sitt eget tempel till det nedrigaste bruk, jämna detta med jorden och kasta gudinnans bild i Tibern.

Om sålunda sedeskildrarna ha upprörande ting att förtälja, få vi dock icke glömma att reducera deras skildringar till sina rätta proportioner genom erinringen att det i alla tider är det abnorma som omtalas, det normala som existerar i tysthet. På samma gång allt det ovanstående tilldrog sig, berättades och måhända förstörades av det mycket frodiga romerska skvallret, levde säkerligen i stillhet hundratals, kanske tusentals dygdiga kvinnor i lyckliga och rena äktenskap. Där om vittna bland annat gravskrifterna. Föra de än mången gång ett konventionellt språk, så finnes det dock sådana av äkta hjärteklång. Så säger en: »Här vila Urtillas ben, Primi hustrus. Hon var mig mer än livet. Hon dog trettiofyra år gammal, oändligt kär för de sina.» En annan åter: »Min dyraste maka med vilken jag utan misshällighet levat aderton år; av längtan efter henne har jag svurit att aldrig taga en andra hustru.» Eller: »Här vilar Amyone, Manii maka; god var hon och skön, en flitig spinnerska, omsorgsfull, huslig, sedesam, kysk och from.»

Och liksom lasten tog mera markerade former än hos oss, så hade dygden mera heroisk resning, kanske för att hela livet hade en mera dramatisk karaktär. Låt mig till sist berätta historien om Ania, A. Cæcina Pæti maka. En gång lågo hennes make och son båda livsfarligt sjuka. Sonen, föräldrarnas hopp, dog. Ania begravde honom utan att låta Pætus

Romarinna med barn. Louvre, Paris.

veta det. På hans frågor svarade hon att sonen var bättre; när hon icke kunde återhålla sina tårar, gick hon och grät och kom lugn tillbaka. När Pætus anklagades för delaktighet i legaten Scriboniani sammansvärjning mot kejsar Claudius och fördes fången till Rom, bad hon förgäves att få följa med på skeppet som sin mans slavinna, ty till en sådan hade fångar rätt. Då detta nekades, hyrde hon en båt och följde efter skeppet. Som vittne hördes Scriboniani gemål, till henne sade Ania: »Skall jag höra på dig, du som lever, sedan Scribonianus dödats i dina armar?» Hennes svärson ville övertala henne att icke dö med sin man och frågade: »Vill du då att din dotter skall dö med mig, när jag en gång skall dö?» »Ja», svarade hon, »om hon har levat så länge och så lyckligt med dig som jag med Pætus.» Man bevakade henne. Då slog hon pannan i väggen med sådan kraft att hon svimmade. »Ni kunna tvinga mig till ett hårt döds-sätt i stället för ett lätt», sade hon, »men icke att leva». Så fick hon dö med sin make. Hon stötte dolken först i sitt bröst och räckte den åt honom med orden: »Det gör inte ont, Pætus.» — Hennes dotter och dotterdotter visade liknande trohet mot sina män, och om många andra romerska matronor finnas sådana drag att berätta.

Här taga vi avsked av vår hädangångna syster romarinnan. Hennes resning liknar romarens, storvulen i det goda och hänsynslös i det onda; hon kan vara den flitiga spinnerskan och den in i döden hängivna hustrun, och hon kan vara världsdamen med hetärens later. Må hon vara oss å ena sidan ett föredöme, å andra sidan en varning.

Annis Åkshelm

Okänd romarinna. Ny-Carlsbergs glyptotek, Köpenhamn.

Till julen
i svenska hem

JUL-HYLLREMSOR TÅRT- och FATPAPPER

av
Lithografiska
Aktiebolagets,
Norrköping,
tillverkningar.

*Så fort mina småttingar blivit så
stora, att de kunnat börja med fast
föda, har jag gett dem Örebro Kex,
och det har de mått väl av. Ja, du vet
själv, hur duktiga de alltid varit.*

ÖREBRO-KEX

Åsen

Finbrukens Brevpapper

*Förstklassigt fabrikat
Förnämlig utstyrsel
Förmånligt pris*

GRYCKSBO - LESSEBO - KLIPPAN

ÖNSKESTOLEN

Av
RUDOLF VÄRNLUND

JAG SKULLE SÄTTA BO OCH GICK på husauktion för att titta på saker. Det första stället låg tre trappor upp i ett mycket gammalt hus med mörk och kall uppgång. Inne i auktionsvåningen gingo några professionella möbeluppköpare, beväpnade med pennor och anteckningsblock, samt ett nygift par, två unga mäniskor, vilka sågo sig omkring med vilna blickar och helst tycktes vilja springa därifrån, fast de skämdes för att visa sin svaghet. Möblerna, som skulle slås bort till främmande, stodo inklämda i hörnen, liksom i skamvrår, och uppradade utefter väggarna, liksom förrädare färdiga att fusiljeras. De verkade avklädda och nakna och pinade av att behöva exponera alla repor, fläckar och skavanker, som annars ömma och skickliga människohänder höljt över med dukar och antimaskasser och vänligt dolt för den obarmhärtiga världens blickar. Hur fort ändå den mänskliga värmen förflyktigas och dunstar bort ur tingen när de lämnas för sig själva —! Och mitt i all bråten omkring mig stod också den gamla fåtöljen, önskestolen, med den svällande dynan och de höga karmarna, vilka tycktes utbredda i en ständigt välkomnande gest. Även den verkade sliten och sjaskig; den såg ut som om många generationer av vårdslösa, hänsynslösa, människor vräkt sig med sina flottiga byxor mellan karmarna. Och dock var det icke mer än tio år sedan den kom ny och fräsch från affären —

*

Det var en mor med två söner och en dotter. Sönerna hette Sven och Johan, dottern hette Maria; mellan var och en av dem låg det två år och Maria var yngst. Ursprungligen hade det även funnits en far, men han »reste bort» när Maria föddes; han skrev ibland men sände aldrig några pengar. En jul när barnen voro mellan fyra och åtta år stod han utanför deras bostad, han öppnade

dörran, lade tre paket innanför i tamburen och smög sedan bort igen. Det var det sista man hörde från honom. Efter den dagen var modern fullkomligt ensam med sina tre telningar. Hon hade en timmes väg att gå till fabriken, hon arbetade tio timmar och tänkte på barnen, sedan hade hon en timmes väg att gå från fabriken. När hon kom hem lagade hon mat för kvällen och nästa dags förmiddag, hon stökade och bäddade, stoppade strumpor och lagade byxor. Till slut tog hon Maria och Johan i knät och sjöng en sång medan Sven stod bredvid. Det blev ljust och luftigt i kyffet när hon sjöng, tyckte barnen, det var som om allting förändrades och lyste med en varm, innerlig glans. Ibland lekte hon »Rövaren och barnen i skogen» med dem; hon klädde sig i stora byxor och rock och svärtade sig med en sotig kork i ansiktet, och så kom hon in med en stor kniv i näven och smög kring rummet, mumlande mystiska, hotfulla ord, medan barnen kröpo in i vrårna och gömde sig rysande under sängen. Men när hon fick tag i dem kysste hon dem lidelsefullt. Hon var en snäll rövare. Kvällen därpå trängdes de kring henne, slet i henne och tiggde enträget: »Nu leker vi 'rövaren' igen mamma, nu leker vi 'Rövaren och barnen i skogen'!» Hon suckade och svarade: »Nej, mamma är trött i kväll, i kväll ska vi gå och lägga oss!» Men rätt vad det var kom hon in från tamburen klädd i rövareutstyrseln och sjöng djupt nere i bröstet: »Hämnden skall svalkas, svalkas i blod —» Hon var aldrig i stillhet, icke ens om nätterna när hon låg, ty i sömnen smekte hon Maria som låg bredvid henne.

*

Sven var den första som märkte att modern visst aldrig vilade. När hon kom hem en kväll sade han förunderligt: »Då vi blir stora och tjänar pengar ska vi köpa en stor, stor stol åt dig, mamma! Och så ska du inte behöva göra nånting. Bara sitta i den stolen, bara sitta och vila!» Och Johan, vilken var fantasifull och egoistisk samtidigt och just fått tag i ett sagohäfte, inföll ivrigt: »Och så fort du sätter dig så kommer stolens ande fram och bockar sig till golvet — Och du

behöver bara önska dig så får du allt du vill ha —!» Och Maria sade: »Maria vill ha en docka, en sån docka som kan blunda —!» Men modern tog dem alle sammans i famnen, ty hon hade en famn som räckte till för dem alla, och kysste dem och skrattade och sade: »Javisst, när ni blir stora, ungar! När ni blir stora ska mamma bara vila, sitta i en stor stol och bara vila!» Sedan hittade hon kvällen till ära på en ny lek. Hon var icke trött längre; hon var en rövare som stod högt uppe på ett berg och sjöng, hon var en stolt rövare som skakade sin långa bössa över huvudet och stred mot alla förtryckare och älskade en skön kvinna, och slutligen segrade och erövrade sin brud —

Och hon sjöng så vackert att kvällen blev den underbaraste som de tre barnen sedan kunde minnas. Och därför fastnade också den där stolen, som gett upphov åt alltsammans, i deras huvuden likt en fix idé. Den följde dem genom många år. Först var den bara ett formlöst begrepp, väckande en dunkel känsla av att de ville göra sin mor en glädje, en sådan glädje som fick henne att kyssa och krama dem, att sjunga och leka som en ung flicka, en sådan glädje som gav hennes ögon glans och hennes kinder färg. Sedan blev den konkretare, den blev en riktig stol, den hade icke längre någon stor ande som steg fram och bockade sig och frågade vad dess härskare önskade, den var helt enkelt en möbel som alla andra möbler. Men även såsom möbel undergick den många förvandlingar. Till att börja med såg den ut som en grov och massiv tron, sådan som konungarna i bilderböckerna sutto i, därpå blev den en länstol med hög, stel rygg, försedd med ornament och krumelurer, och mycket vördnadsbjudande till utseendet, och så småningom tog den formen av en fåtölj, ibland med hårda karmar och skinnklädd sits, ibland helt stoppad, stor och mjuk så man kunde ligga i den. I stort sett skiftade den form och utseende med hennes ålder och utveckling, lika väl som med möbelmoderna. Men även såsom möbel var den förmer än andra möbler. Den var ordet som tolkade deras kärlek till modern, den var tinget som gjorde deras kärlek levande och gripbar, den uttryckte deras önskan att tacka henne för att hon sjöng så vackert när de voro små, och den

(Forts. sid. 44.)

DAMERNAS EGEN — HEMMETS EGEN

VAD IDUN BJUDER SIN LÄSEKRETS 1930.

NI ÄR EN SVENSK KVINNA, BO-satt i Ystad eller Haparanda, Ni skall välja tidskrift för året, för Er själv och för Er familj. Innan Ni bestämmer Er, ägna då Er uppmärksamhet åt Idun och se vad den bjuder Er.

Idun är Sveriges äldsta veckotidning, i över 40 år har den hävdat sin rangplats som damernas och hemmens egen tidning — redan det säger åtskilligt om en tidskrift i en tid, då tidskrifter komma och gå lika snabbt som veckorna växla. Idun bygger på stolta traditioner, den har ett dyrbart arv att förvalta, men den skulle illa fylla sin uppgift, om den sloge sig till ro med vunna lagrar. Framåt har alltid varit Iduns lösen och framåt är alltjämt dess ungdomliga paroll. Iduns redaktion vill ge de svenska kvinnorna och hemmen en vaken och pigg tidning, en angenäm och kultiverad vägvisare i tidens händelser inom litteratur, konst, sociala problem och kvinnofrågor, hem, hushåll, sällskapsliv och moder. Idun vill vara en god, omdömesgill och pålitlig vän, vars tankar kunna sporra, vars skildringar kunna lära och glädja, vars råd kunna stödja och hjälpa.

De bästa pennor och medhjälpare har Idun knutit till sig även för år 1930.

Låt oss bara först se vilka, som höra till den stående redaktionsstaben. Det är *Vagabonde*, (*Mollie Faustman*), den över hela Sverige välkända signaturen. Varje vecka inleder hon Idun med sin uppskattade krönika över veckans händelser, hon ger ros och ris, säger alltid ordet i rättan tid som man längtar efter och säger det med temperament och stil. Idun är den enda veckotidning, vari *Vagabonde* medarbetar. Det är *Vera v. Kræmer*, även hon känd över hela Sverige. Hennes kåserier i Idun höra till de svenska damernas favoritläsning, "hon skriver just om våra egna bekymmer, så klokt och varmhjärtat", brukar läsekretsen tacksammt omvittna i brev till redaktionen. Det är *Sondra* (*grevinnan Astri Douglas*), en av våra främsta klädexperter, som redigerar Iduns modeavdelning och som med sin kultiverade smak råder och vägleder

Prins Wilhelm.

Iduns läsarinor i deras klädbekymmer. Det är författarinnan *Gurli Hertzman-Ericson*, som anmäler litteratur och gör läsekretsen bekant med tidens författare och kulturella ledare. Det är *Anna Schenström*, Gunilla-skolans i Uppsala förstandarinna, som redigerar Iduns erkänt vederhäftiga hushålls-avdelning. Iduns trädgårdssida redigeras av

stedt, Elin Wägner, Alma Söderhjelm, Annie Åkerhielm, Anna Lenah Elgström, Anna Branting, Julia Svedelius, Beth Hennings, Gertrud Lilja, Berit Spong, Astrid Våring, Prins Wilhelm, Per Hallström, Tor Hedberg, Daniel Fallström, Martin Koch, Rudolf Värnlund, Gustaf Näsström m. fl.

Många nyheter och överraskningar förbereder dock Idun sin läsekrets för det år som stundar.

Prins Wilhelm har utlovat ett flertal resebrev och dessutom har Idun tillförsäkrat sig en längre novell, "Amelia", med motiv från Rivieran, av den furstliga pennan.

En litterär händelse under år 1930 blir *Elin Wagners* artikelserie i Idun om Landsbygdens kvinnor, där den framstående författarinnan gör en kulturstudie av högaktuellt värde. Två intressanta memoarskildringar publiceras vidare: *Julia Svedelius* gör några porträttstudier under titeln "Personligheter", där hon skildrar intressanta människor hon mött och *Annie Furuhielm*, Finlands världsberömda "grand old lady" i det politiska och sociala livet, berättar ungdomsminnen från tsarismens Sibirien och Ryssland.

Iduns följetongavdelning presenterar tre nya svenska originalromaner av tre uppskattade författarinnor: *Alma Söderhjelm, Fanny Alving* och *Elisabeth Högström-Löfberg*.

Trots sitt förnäma och gedigna innehåll hör dock Idun till vårt lands billigaste tidskrifter — prenumera-tionsavgift för helt år prakt-upplagan kr. 17:—, vanlig upplaga kr. 15:—. Iduns ståtliga julnummer medföljer gratis. Ni gör alltså ett gott val om Ni anmäler Er som prenumerant på Idun. Prenumeration verkställs å närmaste poststation eller direkt till tidningens expedition.

Idun blir en lämplig julklapp till Er mor, Er fru, Era döttrar, systrar och andra kvinnliga släktingar. En julklapp som varje vecka under året påminner om givaren.

En välkommen julklapp
är

IDUN!

Elisabeth Högström-Löfberg.

Alma Söderhjelm.

Fanny Alving.

trädgårdsarkitekt *Gösta Reuterswärd* och Iduns handarbetssida av *Brita Lidbäck* och *Cecilia med nålen*.

Till denna fasta redaktionsstab kan Idun foga en lysande rad av Sveriges litterära och kulturella pennor, vilka regelbundet återkomma med bidrag:

Ann Margret Holmgren, Marika Stjern-

Gurli Hertzman-Ericson.

Sondra (Astri Douglas).

Vagabonde (Mollie Faustman).

Vera v. Kræmer.

Anna Schenström.

Scherf

Stil och kvalité
ha skapat deras
världsrykte.

Det är en all-
deles särskild
stil över

SCHERFS
milanese-
underkläder
— en stil som
står över mo-
dets sväng-
ningar och
gör dem stän-
digt lika om-
tyckta.

Då Ni gör Edra inköp

anlita vår välkända *specialaffär* för

KAMEROR

och alla slags fotografiska artiklar.

PRISMA-KIKARE

för teatern, resor och sport.

Begär Priskurant I.

RADIO

Kompleta mottagare och alla slags
tillbehör och delar.

Förnämsta svenska och utländska
fabrikat.

Begär Priskurant IV.

LEKSAKER

och experimentartiklar, me-
kaniska, elektriska och op-
tiska, för barn och
skolungdom.

Specialité: Instruktiva leksaker.
Begär Priskurant III.

Vid inköp av foto- och radio-artiklar stå vi beredvilligt
till tjänst med sakkunniga och vederhäftiga råd. Vi sälja
endast kvalitetsvaror.

FORSNERS A.-B.

KLARABERGSGATAN 44 - STOCKHOLM

Sy på Singer symaskin
sammet, ylle, crèpe de chine,
varje söm blir jämn och fin
arbetet en fröjd
Singer varar år från år,
om en dam till Jul den får,
blir hon mer än nöjd.

SINGER

Ofamma! de sade att
Rexolin
FLYTANDE

BONVAX
är den förnämsta

för
**PARKETT GOLV
OCH LINOLEUMMATTOR**

Till salu hos alla ledande firmor i branschen.
I Stockholm engros hos Ad. Lemons A.-Bol. och
A.-B. Klint, Bernhard & C:o.

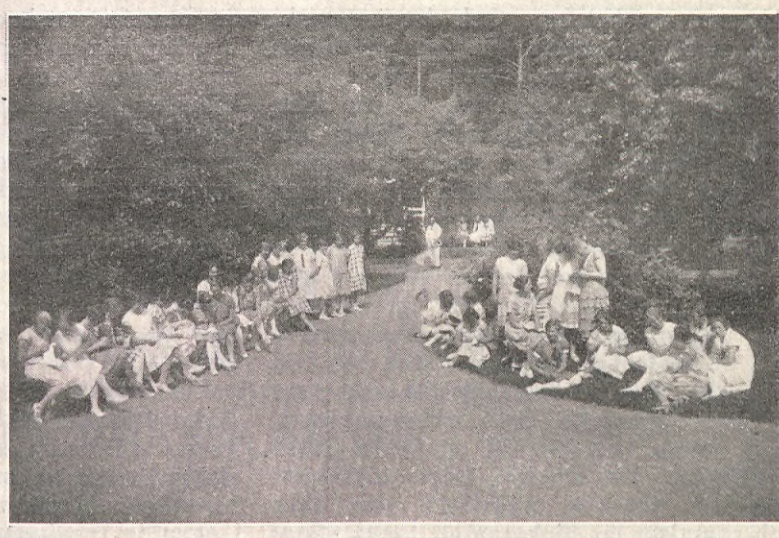
HÖGSTA
MÄRKET
VÄXTMARGARIN

EVE

KOOPERATIVA FÖRBUNDET

Elevhemmet på Åsa folkhögskola.

Handarbete i trädgården.

MORGONDAGGEN GLITTRAR ÖVER ÅSA.....

GLIMTAR UR FOLKHÖGSKOLANS VÄRLD

Av
JEANNA OTERDAHL

OBOTFÄRDIGA OPTIMISTER BRUKA, sägs det, emellanåt få smäll på fingrarna, om inte något värre, av livet själv, på det att de måtte ta sitt förnuft till fånga. Det var inte utan att undertecknad smått misstänkte att en sådan behandling skulle komma henne till del, då hon en gråkall och regnblöt apripdag stod och såg ut över gårdsplanen på Åsa folkhögskola i Sörmland. Fordar och skjutsar körde upp, flickor hoppade ur, en smula grådaskiga allihop, tycktes det från fönstret. — Naturligtvis, sade jag mig, har du som vanligt gjort dig illusioner! Du är fången i en antikverad, romantisk föreställning om folkhögskolan och om den ungdom som söker sig dit! Du har funnit för gott att tro, att de kommer av bildningshunger, av behov av att finna sig själva och sin plats i tillvaron. Överdrifter, kära du! De har hört att på folkhögskolan har man roligt, det är hela saken. Man får ta dem såna de nu en gång är och inte ha orimliga pretentioner.

Slika visa ord talade alltså ett av mina jag till ett av de andra. Men det dröjde inte särdeles länge, innan den misstrogn delen av min varelse fick erkänna sig ha orätt och måste finna sig i att låta optimisten njuta sin stillsamma triumf. Låt vara att motiven kanske ha varit en smula blandade på sina håll hos den flock av sextio flickor, mest komna ur sörmländska allmogehem, som jag den förflutna sommaren haft den glädjen att i någon mån handleda, visst är, att när de väl känt skolans luft omkring sig, ha de alla förstätt, var och en efter sin art, vad det varit frågan om och villigt öppnat sig för vad deras skola haft att ge.

Det är onekligen alltid roligt att få rätt gent emot sitt skeptiska och negativt inställda jag. Och när jag nu, då sommaren ligger långt bakom mig, ser till-

baka på dess dagars tal, måste jag med glädje erkänna att den är en av de vackraste och rikaste jag upplevat, inte minst tack vare den ungdom bland vilken jag levat.

Folkhögskolans elever komma av egen fri vilja. Ingen är där, som inte själv velat komma. Det är kanske den första stora fördelen med denna skolform. Den andra är att eleverna, med undantag av bygdens barn, som bo i sina hem, helt och hållet tillhöra skolan. Skolan är deras värld, en grön liten ö mitt i svallet av tidens vågor, där det ges dem, eller där man i varje fall ärligt försöker att ge dem allt vad deras unga liv behöver i yttre och inre måtto. Arbetet fyller dagen, rikt och skiftande, tankens arbete och handens, sång och lek höra hemma i skolan, och vad man eljes tarvar av förströelse skapas av egna resurser och gemensamma krafters spänning under vackra och rika samkvämskvällar. Folkhögskolan vill lära sin ungdom att värdera den genomskinliga och innehållsfyllda glädjen, den som låter den trötte andas ut i en frisk, ren luft och som ger vägkost av lyckliga minnen för fortsatt vandring.

Opp, hör det ringer, dagen är vaken.
Hör över taken svalors skri!
Vindar som susa, rågarna krusa,
dagen den ljusa hälsa vi.
Vem vill längre ligga lat och dåsa!
Morgondaggen glittrar över Åsa,
morgonvind skall genom själen blåsa,
morgonens ande skall hos oss förbli.

Klockan sju ringer det till väckning. Men det händer nog att ivriga fingrar ett par timmar tidigare letat rätt på västunyelken på dess gömställe, och att mer än en väv har vuxit ett gott stycke, innan frukostklockan ljuder klockan halv åtta. Det inträffar mycket sällan att någon »sjuoverskans dystra frukost» be-

höver avätas på Åsa. Men så bo ju flickorna två och två; skulle den ena i paret vara morgonsömnig, har hon alltid den andra att lita till. Anmärkningsvärt fint och trevligt höllo de i sina rum, sommarens Åsaflickor. För de flesta av dem var det väl något ganska nytt att få ha så mycket utrymme för sin egen person som här, och att de uppskattade det egna rummet, eller rumshalvan, var lätt att se. Fotografierna och småsakerna där hemifrån gjorde det trivsamt och personligt, vilda blommor i pytsar och glas och en eller annan krukväxt i fönstret gävo färg och doft. Också därinne i skolsalarna fanns det alltid vänliga händer som sörjde för friska blommor: skära små rosor från den stora pimpinellhäcken, så länge de varade, linnea under linneatiden, prästkragar och blåklint, blommor fanns det alltid på flygeln och på katedrarna.

När frukosten inmundigats — det är gröt och smörgås och kaffe i elevhemmets ljusa och trevliga matsal, där flickorna sitta vid fem långa bord med husmor eller en lärarinna vid bordsändan — går man tvärs över gårdsplanen med de många vackra träderna och in i skolan, i stora salen. Det är något särskilt med den salen — Alf Munthe har dekorerat den — något av stillsam högtidlighet och ljus glädje, vare sig det är sommarmorgon som nu, och de stora tallarna därutänför teckna sina vackra kronor mot en strålände himmel, eller det är kväll med ljus från solnedgången eller från de tända kronorna.

Efter den korta morgonandakten — det kan hända att den inte hålls i skolsalen alltid, utan uppe i skogen — vidtaga de teoretiska lektionerna, fyra till antalet. Inte så lite för tämligen otränade hjärnor, vilkas folkskolekurs ligger åtskilliga år tillbaka i tiden. Men det går. Det går till

och med mycket bra. Och det är ganska mycket som flickorna hinna på de fattiga tre månader sommarkursen varar. Det är inga examenskunskaper, det är sant, men det har folkhögskolan heller inte velat bibringa. Det är snarast en orientering i tiden och i världen som vinnes. De unga sinnena bibringas en större vördnad för kunskapens oändlighet och en bättre insikt om vad det vill säga att vara medlem i ett samhälle, än det tidigare har varit möjligt att ge dem. Modersmålet har ett ansenligt utrymme, som sig bör. Men det läses också historia och samhällslära, geografi och naturkunnighet, man räknar och lär sig en smula enkel bokföring. Ett mycket högt uppskattat ämne är rektorns psykologi, som klart och praktiskt lär flickorna att förstå något av vad det betyder att känna, tänka och vilja.

Och när de fyra lektionerna, skilda av kvartsraster, ha gått,

så få vi middag, så få vi middag, å vad den mid-
dan ska smaka gott!
Efter varandra fatena vandra, Judith och Lisa ha
väldigt brått.
Hej hopp, fyllda fat! Tömnda stå de där, tack
för mat!

Det händer för resten rätt så ofta, när det är varmt och vackert, att åtminstone andra årskursen, som inte är så manstark som första, slår sig ner utomhus för en eller annan lektion. Jag minns en ganska ivrig diskussion över Almqvists »Det går an» under susande träd uppe i kalvhagen och en timme om Heidenstam på vävstutrappan. Men trots allt som drillade, fladdrade och doftade runt omkring oss, tycktes det inte vara svårt att samla tankarna omkring det vi sysslade med.

Eftermiddagen ägnas huvudsakligen åt praktiskt arbete, d. v. s. slöjd av olika slag. Att den i speciellt hög grad har flickornas hjärtan får man väl inte undra på. Det är roligt att få se ett påtagligt resultat, ett som synbart kan föras med hem och visas för dem därhemma. Och allra roligast är det att få sitta i vävstolen.

Ritsch, ratsch, vad den skytteln går,
vad den skytteln går, vad den skytteln går!
Ritsch, ratsch, vad den bommen slår, vad den
bommen muntert slår

i rosengång,
i krabbasnår, i munkabälte, rosengång,
i rya, flossa, dräll.
Här ska spolås, här ska vävas,
här ska knogas, här ska strävas,
här ska glada livet levas
ända till i kväll!

Bara slöjd blir det emellertid inte. Gymnastik och lek, sång och högläsning stå också på schemat. I ingen annan skolform är väl sången till den grad hemma som i folkhögskolan. Men nog är det sant, att det också i dess hägn även på den punkten finns mycket av svensk tröghet och svensk blyghet att övervinna, innan sången kommer riktigt av sig själv, spontant och lyckligt, som ett omedelbart uttryck för glädjen över att vara till.

Det må vara med trögheten hur som helst: visst älskar denna ungdom musik. Jag tror att minnena av vacker musik hör till det som många av sommarflickorna gömma som något av det bästa de fört med sig från skolan. Den vackra kväll, då doktor och fru Baranowski konserterade — de bägge älskvärda och rikt begåvade flyttfåglarna, som sedan några

år låta sin musik flöda ut över svenska bygder från Skåne till Norrland — den underbara afton, då Alice Tegnér och Lillemor Gagge-Montelius lyckliggjorde oss med sina toners jubel, och alla de många stilla kvällar, då skolsalens sommarskymning fylldes av orgelns välljud under rektorns händer, höra nog till de outplånliga erinringarna.

Men detta var en parentes: vi genomlevde en dag på folkhögskolan. Klockan halv sju kommer kvällsmålet, stadigt och gott — en kafferast har det naturligtvis också funnits någon gång vid tretiden. Sedan kommer vad som kallas »tysta timmen». Flickorna sitta på sina rum, alla visiter äro förbjudna, och syssla med förberedelser till nästa dags lektioner. Läxor i egentlig mening förekomma ju ej, men man går igenom sina anteckningar och studerar för resten, så gott man det förmår, med hjälp av de böcker man har att tillgå. Klockan åtta är man ledig och strövar omkring i trädgården och den vackra skogsparken med mossiga jätteblock under granar och tallar. Det är inte värt att förirra sig för långt, ty klockan nio skall man vara inom skolans område. Och så blir det natt tämligen tidigt med tanke på den kommande dryga arbetsdagen.

Dagen är lyktad, fåglarna tiga,
vinden har tröttnat och tyst gått i bo.
Se, över dalen dimmorna stiga,
stilla står skogen i doftande ro.

Dagen är lyktad, natten är nära,
tystnaden sluts omkring gråt, omkring skratt.
Skyarna simma gyllne och skära,
vit stiger månen på himlen. — Godnatt!

Det händer så mycket på en folkhögskola. Åsa var den skola, som för några år sedan tog initiativet till ordnande av semesterveckor för industriens folk med föreläsningar, diskussioner och sommarglädje i många olika former. Nu ordnas vid midsommartid sådana veckor på många av våra folkhögskolor, för Åsas vidkommande var det denna sommar den fjärde i ordningen. Det är inte så alldeles enkelt att i byggnader, som redan förut tyckas överfyllda, plötsligt bereda rum för ytterligare ett åttiotal mat- och nattgäster. Men det är märkvärdigt hur mycket som

kan gå under klok ledning, som inte drar sig för personlig möda, och med många goda unga viljor att lita till. Flickorna flyttades ihop, vindar fejades och »möblerades» med madrasser, stoppade med halm av flickorna, varen hyrda av Röda korset, måltiderna serverades i dubbla lag, allsammans gick utmärkt. Den stora skaran, av vilka många voro hemma på Åsa förut, som forna elever eller från föregående semesterkurser, gled smidigt in i skolans liv och njöt av sin korta fritid med hela sin varelse. De behövde inte tala om att de trivdes, det syntes på deras ansikten. Det fanns de som kommit mulna och bundna, tryckta av ett alltför enformigt och tungt, alltför illa avlönat arbete. Men också de tinade upp, klarnade och blevo unga under de korta dagarna, som man just för deras skull så gärna hade velat fördubbla.

Vardagslivet på skolan, som aldrig får något av vardagens gråhet, avbrytes titt och tätt av besök i mindre skala. Så kom en lördag, till det sedvanliga samkvämet, fröken Matilda Widegren, som flickorna kände och höllo av sedan de råkat och hört henne under semesterveckan, och berättade om Selma Lagerlöfs ungdomstid. Under några dagar hade vi besök av en finlands-svensk folkhögskolelära-
rinnna som varmt och roligt berättade om ungdomen i de österbottniska svenska folkhögskolorna. Och en annan gång, sedan flickorna haft sin ordinarie och mycket varmt uppskattade kurs i barnavård, kom doktor Andrea Andreen-Svedberg från Stockholm för att hålla två föreläsningar i sexualhygien. Jag tror att minnet av dessa båda lektioner, med deras enkla och klara framställning, deras etiska grundsyn och deras från all sentimentalitet fria mänskliga värme, hör till det som flickorna bevara som något av det värdefullaste sommaren givit.

Varje lördag är det som sagt samkväm, då elever och lärarkår hjälpas åt att göra kvällen rolig och vacker. Och vad det blev roligt och vackert många gånger! Det förefaller mig, som om just på denna punkt, där det gäller att lära unga människor att glädja sig med små medel, men så att det ger en behållning som varar, folkhögskolans insats är minst lika viktig, som då det gäller det direkta kunskapsmeddelandet. Frödings »En liten comædia», Tegnér's »Halkan», den nästan klassisk vordna »Examen i Ruskaby skola» hörde till det som dramatisk framställdes. Vid midsommar förekom ett helt sagospel. Övriga samkvämskvällar hade vi föredrag, sång, uppläsning; Heidenstams sjuttioårsdag firade vi naturligtvis genom att samla oss omkring hans gestalt och gärning; en annan kväll gav den grupp som under kursen läst tyska ett rent förbluffande prov på vad de hunnit med.

Så gingo dagar och veckor, bara alltför fort, tyckte vi allesammans. Avslutningsdagen var strålande vacker, och det myllrade av folk, föräldrar, syskon och vänner, som kommit för att vara med om de festliga timmarna. Slöjdställningen gav otvetydiga bevis på vad flickorna hunnit åstadkomma med sina händer, de lektioner som höllos, visade kanske att de lärt något också i andra avseenden. Och de glada, tacksamma, mot slutet en smula

(Forts. sid. 44.)

Majstångsbestyr.

Till Julbordet

KARSTENS

SOCKERSKORPOR

THE- & LUNCHSKORPOR

(HOLLÄNSK TYP)

BISPGÅRDENS PEPPARKAKOR

(TUNNA LUNCHPEPPARKAKOR)

KVALITET
VALUTA

FIRMAN GRUNDAD

1820

A.-B. WESTERDAHL & KARSTEN - Stockholm

Århundraden igenom

1607—1929

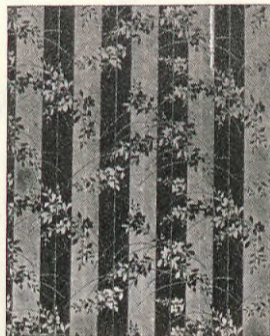
har jultomten bli-
vit bortskämd med
gröt — kokad i gry-
tor från Skultuna.

Skultuna kokkärl
goda julklappar.

Skultuna

Hemmets trevnad

ökas genom

vackra och lämpliga
TAPETER

De bästa nyheterna av
SVENSKA KONSTNÄRER
och av utlandets främsta
tecknare tillverkas av

NORRKÖPINGS TAPETFABRIK
NORRKÖPING

Efterfråga detta fabrikat vid tapetköp

Hamrat och matt Tenn

Tennsoldater
Tennsoldatsformar
Leksaker
Julgransprydnader

GÅMLA TENNGJUTERIET
(f. d. A.-B. Santessonska) HAMNGATAN 34, STOCKHOLM

Ett godt vapen
i konkurrensen är annonsering i
GÖTEBORGS
MORGONPOST

Göteborgs borgerliga morgontidning

Helsingborgs-Posten

- Skåne-Halland. -

är Helsingborgs största och populäraste tidning och därför förmånligaste annonsorgan

Vill Ni läsa en pigg och vaken tidning prenumerera på

HELSINGBORGS-POSTEN

Vill Ni vinna den största kundkretsen för Eder affär annonsera i

HELSINGBORGS-POSTEN

NI KAN ICKE ERHÅLLA
NÅGOT BÄTTRE ANNONSG-
ORGAN I NORRLAND!

SUNDSVALLS TIDNING

NORRA SVERIGES STÖRSTA OCH
MEST SPRIDDA TIDNING. LÄSES
INOM ALLA SAMHÄLLSKLASSER
DAGLIGA UPPLAGAN 14,200 EX.
BEGÄR ANNONSOFFERT

FALU LÄNSTIDNING
LÄNETS ENDA MODERATA TIDNING

! är det tongivande organet !
i Dalarna. Daglig morgontidning med jämn spridning över hela provinsen.

Bästa annonsorgan. Prenumerationspris 12 kr.

Nr 191 1925
Läsnummerna ökar
starkt och visar på
godt intresse för detta blad.

SYDSVENSKA DAGBLADET
SNÄLLPOSTEN.
(Grundad 1858)

Söndagen 15 Juli

SYDSVENSKA BANKEN
Reboursar - Garantier

Skånska Banken
Kassa och öfriga
Föreläggande bankväsende

Motor
KONTAKT
med södra Sverige
vinnest bäst genom
dess största tidning
Sydsvenska Dagbladet
Snällposten
LÄSES I ALLA KRETSAR.
Ärligen omkring
24,000 spalter
T E X T
OCH
14,000 å 15,000 spalter
ANNONSER
Årsvikt 44,55 kg.
Malmö.

VÄRMELEDNINGAR
PÅLEDDNINGAR av alla slag
VITÄRA INREDNINGAR
ILATIONSANLÄGGNINGAR
Sjögren & Co Aktiebolag
Sjögrenska
Svea & Alfred Kjöper
Svea & Alfred Kjöper

FINNARE
Svenska Patentbyrå
Svenska Patentbyrå
Svenska Patentbyrå

Sågverk
Hyvleri
Sassistent

RÄN-MÅLMÖ
MÅLMÖ
MÅLMÖ

Platsagenturen
FRIGIDAIRE-kylmaskiner

Otto Sre
Doktor Elsa Hällgren
Dagrens varor 44 500

KORRESPONDENTEN
LANDSKRONA TIDNING
(GRUNDAD 1836)

STADENS STÖRSTA OCH BILLI-
GASTE MORGONTIDNING SAMT
FRÄMSTA ANNONSGORGAN

TEL. EXP. 69 och 677, RED. 233 och 633

Tidningen
FOLKET

daglig eftermiddags-
tidning för Sörmland

Läses av alla
samhällsklasser

Ett av länets mest
anlitade annonsorgan

NYASTE
KRISTIANSTADSBLADET

KRISTIANSTADSBYGDENS
OJÄMFÖRLIGT MEST
SPRIDDA TIDNING

PRENUMERERA PÅ
ANNONSERA I

NYASTE
KRISTIANSTADSBLADET

Jämtar i övriga delar av landet
bibehåll kontakten med hembygden
genom att prenumerera på

JÄMTLANDS TIDNING

som innehåller allt nyhetsmaterial
av värde från de olika orterna i
länet. Utkommer i modernt, 6, 8
och 12-sidigt format.

Den som vill träffa den köpkraftiga
publiken av alla samhällsklasser bör
annonsera i

JÄMTLANDS TIDNING

PRENUMERATIONSPRIS:
Helår kr. 10.—. Halvår kr. 6.—. Kvartal kr. 3.50.

UMEBLADET

DAGLIG MORGONTIDNING

har äran inbjuda till prenumeration
för år 1930.

Prenumerationspris: Kronor 12.—

Annonsörer torde beakta vår upplagas storlek.
Annonspris: Se annonstaxan.

PLATS-annonser (lediga
platser och plats-
sökande) införs i båda uppl. av
Norrlandsposten, Gefle
för **10 öre ordet** (dock minst
kr. 1:50). Räkna orden och med-
sänd beloppet i frimärken eller
skriv på en postanvisning.

VÄSTERVIKS-POSTEN

är Norra Kalmars läns enda mor-
gontidning och till följd därav or-
tens bästa annonsorgan. Modernt
8-sidigt format. Utkommer även
söndagar. Innan annonsorder upp-
göres för 1930 torde herrar annon-
sörer göra klokt uti att först in-
fordra offert av oss.

VÄSTERVIKS-POSTEN

V Ä S T E R V I K

**KRISTIANSTADS
LÄNS TIDNING**

DAGLIG MORGON-
TIDNING FÖR KRIS-
TIANSTADS STAD
--- OCH LAN ---

SPRIDNING BLAND DEN
KÖPSTARKA ALLMÄNHETEN

SÖRMLANDSPOSTEN

ESKILSTUNA STADS OCH SÖ-
DERMANLANDS LÄNS ENDA
DAGLIGA MORGONTIDNING

FÖRNÄMSTA ANNONSORGAN
FÖR DEN SOM SÖKER DEN
KÖPSTARKA PUBLIKEN

BEGÄR ANNONSOFFERT

HÄLSINGLANDS

OCH

HÄRJEDALENS

FÖRNÄMSTA ANNONSORGAN ÄR

LJUSDALS TIDNING

OCH

LJUSDALS POSTEN

Enda tidningar som tryckas och utgivas i Ljusdal.
Kontor för Härjedalen i Sveg.

Det största prenumerantantalet
ger bästa annonsresultatet

ÖRESUNDS-POSTEN

HÄLSINGBORG

Morgontidningen för alla

har de flesta fasta prenumeran-
ter i såväl stad som landsbygd

ÖNSKESTOLEN

(Forts. fr. sid. 35.)

var till slut det som förenade och höll dem själva tillsammans när stormarna begynte komma. »Vi ska köpa en finfin, stor stol åt gamla mutter», sade de. Och de menade: »Vi tycker mycket om vår mor, vi ska göra hennes liv sorgfritt och lugnt, vi ska se till att hon får vila —» Så gingo de på gatorna och tittade i bodfönstren; de sågo, valde, förkastade om och om igen, ty det är svårt att finna något som tillfredsställer en stor kärlek —

Ja, det var en underbar stol, på sitt sätt en sagostol, vackrare och dyrbarare än alla kungatroner! Och kanske det var därför det dröjde så länge innan de kunde föra hem den och placera den mitt i rummet, där de länge haft den i fantasien!

*

Ty ödet vände deras liv liksom andras, men använde sällan uppfyllselsens tråd. Sven trädde i arbete när han var tolv år, Johan likaså, Maria ett år senare. Men när Johan började blev Sven arbetslös och när Maria började blev Johan sjuk. Motgången tog genast ut vad medgången förde i boet. Sedan kom den verkliga ungdomstiden, då man upptäcker världen utanför hemmets dörr. Det var så mycket som drog ut: vänskapen mellan ynglingar, kärleken, nöjet! Världen var stor och full av lockelser. Musiken klingade och lamporna gnistrade, människoskockarna rycktes hit och dit, skreko, skrattade, hurrade. Och man rycktes med, blev yr i huvudet, stirrade sig blind på främmande ting, grep efter främmande människor. Plötsligt fann man sig i situationer som krävde hela ens uppmärksamhet och allt ens arbete. Under en tid av litet mer än tio år blev stolen, önskestolen, nästan endast ett svagt minne av en barnatanke. Ibland när barnen av någon anledning voro församlade skymtade den likt en blek skugga mellan dem. »Mamma sitter allt bra ensam om kvällarna, vi måste gå ut med henne en gång», sade de och försökte räkna ut när det möjligen kunde ske. »Och den där stolen, ja —» Hemmet var större nu. Det hade två rum och kök, i vilka det fanns många nyan-skaffade ting, sångar, skänkar, ottomaner, nästan allt som de krävde av ett hem. Men den där stolen, särskilt inköpt åt modern såsom en utmärkelse, fanns ingenstans! Det stack som ett samvets-kval, det rev upp som en känsla av ångest över att man försummat något alldeles nödvändigt. Och ibland klappade de modern på kinden och sade: »Var lugn gumman lilla, var lugn du bara, vi ska nog skaffa hem din stol snart! Vänta bara, du ska få se —»

Och mamman kysste dem icke numera och sjöng icke; hon var för trött till det och barnen för stora. Hon log mot dem, och ibland log hon för sig själv. Hennes leende var inåtvänt och sprött. Hon arbetade ännu. Och när hon icke arbetade, om kvällarna, vankade hon omkring i de två rummen och höll allt i ordning eller också satt hon i köket på en hård trästol och väntade att någon skulle komma. Där fanns en ottoman att vila på, där fanns ett par stoppade stolar, där stod bädden i ordning. Men hon kunde icke sätta eller lägga sig. Oron hade blivit ett med hennes väsen. »Var höll Sven hus i kväll,

var fanns Johan, var Maria? Det kunde väl aldrig ha hänt dem något?» Hennes ögon voro alltid ansträngt frågande numera. Och barnen skämtade med henne. »Vad du är dum, mamma lilla, håller du på och blir gammal? Nu borde du väl veta att vi klarar oss —! Vila själv du, du behöver det så väl —» Återigen för det där spröda, inåtvända leendet över hennes ansikte. »Håhå jaja, den där stolen ja, den skulle allt vara skön att ha», sade hon med en egendomligt ungdomlig glimt i blicken.

*

Men när hon äntligen fick den, »den där stolen», då hände det något underligt: hon blev rädd för den! Det var ingenting märkvärdigt med möbelen, det var en helt vanlig, stoppad, bred fåtölj med höga karmar, vilka tycktes utbreda i en ständigt välkomnande gest, men hon skyg-gade ändå för den, hon ryckte till och slog ifrån sig. »Nej, nej, vad ska jag med den där att göra? Jag behöver den intel!» Sven sade: »Seså, var inte dum nu, gumman lilla, sätt dig bara!» Och Johan sade: »Vila dig nu, tycker du inte att du kan behöva det!» Och Maria tillade bevekande: »Kära, snälla mamma, var förnuftig nu! Gå inte och trampa och trampa —!» Men den gamla kämpade mot. Hon ruskade sitt gråhåriga huvud och såg barsk och stolt ut. »Vad menar ni», frågade hon, »tror ni jag är gammal, tror ni det —?» Så kom det med ens en glimt av verklig skräck i hennes ljusa ögon. »Man börjar med att sätta sig och slutar med att lägga sig», sade hon lågt, »och när man kommit så långt så ligger man där —» Barnen skrattade, ty de voro unga och starka, och sade: »Du tycks ha blivit vidskeplig, mamma. Eller är du rädd för att vi äntligen börjat få det skapligt?» Men modern lät icke övertala sig. När hon var ensam stod hon ofta och såg drömmande på stolen och ofta kom det ett tillfredsställt lyckligt drag i hennes trötta ansikte. En dag sade hon åt Sven, i en nästan högtidligt förtrolig ton: »Jag är i alla fall mycket glad åt att ni köpte den där stolen åt mig, att ni inte glömde det nu när ni reder er själva!» Men först på julen, fem veckor efter det stolen kommit i huset, satte hon sig i den. »O», sade hon högt när hon sjönk ner mellan karmarna, och barnen som stodo omkring henne klappade händerna. Hon satt där i flera timmar, hon log lyckligt, hon verkade besynnerligt liten i den stora fåtöljen, men satt kvar som om hon äntligen tagit sig en frihet hon mycket länge haft rätt till —

Jag upprepar: det var ingenting märkvärdigt med möbelen, det var en helt vanlig möbel, inköpt ny i en stor affär! Men den gamla blev sig aldrig lik sedan hon en gång suttit i stolen. När hon reste sig kände hon smärtor i underlivet och sade: »Jag är inte van vid såna där lyxstolar, jag!» Sedan gick hon och hankade i flera veckor. Hon satte sig allt oftare och oftare, hon satt i timtal i sträck och bara slöade. Det var som om hon nu tog ut den vila hon hela sitt liv behövt, som gav hon efter för en trötthet, vilken växt och växt genom år och nu icke på något sätt kunde hejdas. En morgon i februari blev hon kvar i bädden och sade: »Jag ska ligga och dra mig i dag, tycker ni inte jag kan få det?»

Jo, det tyckte barnen. Men när hon låg även dagen därpå blevo de oroliga och frågade om hon var sjuk. »Nej, nej», slog hon från sig, »inte är jag sjuk, intel!» Hon låg en vecka och såg icke ut för att ha några smärtor eller ens feber, men Maria stannade ändå hemma för att vara till hands. Flickan var bekymrad och talade om doktor och sådant, men den gamla skakade på huvudet; hon låg bara och såg i taket och smålog för sig själv. En kväll när alla barnen voro omkring henne sade hon plötsligt: »Jag är i alla fall glad åt att ni köpte den där stolen. Det var så skönt att få sitta och vila i den, det var en bra stol!» Sedan föll hon i sömn. När barnen märkte att hennes andedrag blevo svagare och svagare sände efter en läkare, men då han kom var hon död. —

RUD. VÄRNLUND.

ÅSA FOLKHÖGSKOLA.

(Forts. fr. sid. 40.)

förgråtna ansiktena talade tydligt om att skolan blivit det andens hem som den velat bli för hela den unga flokken.

Det hände en gång tidigt på våren, att flickorna togo i ring och dansade runt linden, som står mitt på gårdsplanen, kring vilken skolbyggnaderna gruppera sig som kring en borggård. Jag tror att vårdträdet med sin ädla resning och sin kronas vackra välvning kommer att stå som symbol för skolan och för vad den velat, sedan mycket av de faktiska kunskaperna sjunkit undan, hos dem som denna sommar eller en tidigare hört Åsa till. Människogärning är skröplig och bristfull, där som allestädes, men linden har något att säga om vad livet själv vill med människornas tillvaro. I sin vårvisa sjunga Åsaflickorna så här:

Vilka ilar äro som blåsa,
vinter- eller sommarvind,
vakar trofast över Åsa
skolans vårdträd, gårdens lind.
Snart dess tusen hjärtan späda
ur sitt hölje vecklas ut,
för att spela, skugga, gläda
till sin gyllne dödsminut.

Livets makt åt våra väsen
unne samma vackra lott,
att som blomstren, löven, gräsen
vara glada, göra gott.
Intet ont kan då oss störa.
Blir vår himmel stundom grå,
som ett vårsus när vårt öra:
Ovan molnen är den blå!

Det är mig omöjligt att sluta denna mycket fragmentariska framställning av en av våra många folkhögskolors sommarliv — under vintern har Åsa, liksom flertalet andra skolor, manlig kurs — utan att påpeka hur värdefullt det vore för stads-flickor, inte minst för dem som lämnat ett åttaklassigt läroverk, att tillbringa en sommar på en folkhögskola. En första årskurs lämpar sig ej för denna sistnämnda ungdomsgrupp, men där man som i den här skildrade skolan har en andra årskurs, vore det ur många synpunkter lyckligt att få med elever från flickläroverken. De ha mycket att lära genom att leva folkhögskolans liv: våra flickskole-flickor äro ofta rätt så okunniga om det liv som levas i andra kretsar än deras egna. Och jag tror mig kunna gå i god för att de skulle känna sig lyckliga i folkhögskolans ljusa värld.

JEANNA OTERDAHL.

ANVÄND

RECEPTBOK
GRATIS!

EKSTRÖMS

JÄSTMJÖL

Utprovat och Godkänt av Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund
Tillverkare: ÖREBRO KEMISK-TEKNISKA FABRIK, Örebro

Gyllenhammars

HAVRE-MUST

